

Stichting Bedrijfstakpensioenfond voor de Houthandel

Jaarverslag 2017

Dit jaarverslag is een uitgave van Stichting Bedrijfstakpensioenfond voor de Houthandel

administrateur
Centric Pensioen and Insurance Services
Einsteinweg 12
IJsselstein

datum
15 juni 2018

colofon

Inhoud

1.	Voorwoord	3
2.	Karakteristieken van het fonds	4
2.1	Profiel	4
2.1.1	De besturing van het bestuur	6
2.1.2	Het bestuur	6
2.1.3	Het verantwoordingsorgaan	8
2.1.4	De Raad van Toezicht	9
2.1.5	Commissies	9
2.1.6	Vergoeding voor bestuur, verantwoordingsorgaan en Raad van Toezicht	11
2.1.7	Klachten- en geschillenregeling	11
2.1.8	Betrokken partijen	12
2.2.	Kerncijfers	13
3.	Bestuursverslag	15
3.1	Ontwikkeling financiële positie pensioenfonds	15
3.2	Overige ontwikkelingen binnen het fonds	17
3.3	Governance	18
3.4	Overige ontwikkelingen	22
3.5	Pensioenparagraaf	23
3.5.1	Statuten- en reglementswijzigingen in 2017	25
3.6	Communicatieparagraaf	26
3.7	Uitvoeringskosten	28
3.8	Beleggingsparagraaf	31
3.9	Risicoparagraaf	39
3.9.1	Inrichting Integraal risico	39
3.9.2	Strategische risico's	39
3.9.3	Operationele risico's	41
3.10	Actuariële paragraaf	45
3.11	Toekomstparagraaf	48
4	Verslag van de Raad van Toezicht	50
5	Verslag van het Verantwoordingsorgaan	54
5.1	Reactie van het bestuur op het verslag van het verantwoordingsorgaan	59
6.	Jaarrekening	61
7.	Overige gegevens	101
7.1	Actuariële verklaring	102
7.2	Controleverklaring van de onafhankelijk accountant	104
8.	Bijlagen	111
8.1	Nevenfuncties bestuur	112
8.2	Nevenfuncties leden Raad van Toezicht	114
8.3	Verklarende woordenlijst	115

1 Voorwoord

2017 was een bijzonder jaar voor ons pensioenfonds. Een jaar dat in het teken stond van afscheid nemen. Eind 2016 liet Syntrus Achmea ons weten te stoppen met de dienstverlening aan de bedrijfstakpensioenfondsen. De overeenkomst werd opgezegd per 1 januari 2019. Omdat het bestuur geen twee jaar wilde afwachten gezien de mogelijke risico's ten aanzien van kwaliteit en continuïteit van de dienstverlening, zijn we direct op zoek gegaan naar een nieuwe pensioenuitvoerder. Na een intensief selectietraject hebben we die gevonden in Centric. Per 1 september 2017 heeft Centric het bestaande uitvoeringscontract overgenomen en per 1 januari 2018 is er een compleet nieuwe overeenkomst. Daarmee kwam een eind aan de jarenlange samenwerking van het fonds met Syntrus.

Het afscheid van Syntrus betekende ook een afscheid van de mensen die jarenlang voor ons pensioenfonds hebben gewerkt. We maken van de gelegenheid gebruik om hen op deze plaats te bedanken voor de prettige en constructieve samenwerking. Een speciaal woord van dank voor onze bestuursondersteuners die ons al die jaren ter zijde hebben gestaan.

In 2017 besteedden we als bestuur veel aandacht aan de inrichting van ons risicomanagement. In een aantal sessies hebben we onze risico's en beheersmaatregelen opnieuw vastgesteld en ons beleid herijkt. Uiteindelijk heeft dat geleid tot een nieuw beleidsplan. Eind 2017 namen we ook afscheid van ons dekkingstekort. Per 31 december lag onze beleidsdekkingsgraad ruim boven de minimaal vereiste dekkingsgraad. Het herstel hebben we kunnen bereiken zonder de pensioenen te hoeven korten. Helaas is onze financiële positie nog niet voldoende hersteld om de pensioenen ook te kunnen verhogen.

Tenslotte namen we in december vorig jaar na 17 jaar afscheid van onze (werkgevers) voorzitter Wirt Groen. Namens het hele bestuur bedanken wij Wirt voor zijn enorme inzet en toewijding aan het fonds en wens hem veel succes.

Maar de ontwikkelingen in de samenleving en binnen de pensioenwereld staan niet stil. Er wordt veel gesproken over een nieuw pensioenstelsel. Hoe dit er precies uit komt te zien is nog niet bekend, maar dat er dingen gaan veranderen is wel zeker. En dat betekent dat we op termijn wellicht weer afscheid moeten nemen van onze vertrouwde systemen en structuren. Als bestuur volgen we de ontwikkelingen nauwlettend. Dat doen we niet alleen. Samen met onze Raad van Toezicht en het Verantwoordingsorgaan denken we na over de toekomst van ons fonds. De belangen van onze deelnemers en gepensioneerden staan daarbij voorop.

IJsselstein, 15 juni 2018

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houthandel

L.P. Raadgever
Voorzitter

F.A. de Boer
Secretaris

2 Karakteristieken van het pensioenfonds

2.1 Profiel

De Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houthandel, statutair gevestigd te Amsterdam, is door de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid verplicht gesteld met ingang van 1 juli 1952 ingevolge de beschikking van 27 juni 1952. Het Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houthandel (hierna het fonds) is een pensioenfonds met als rechtsvorm een stichting. Het fonds is opgericht en wordt in stand gehouden door cao-partijen. De uitvoering van de pensioenregeling is geregeld in de pensioenreglementen van het fonds. Op 8 december 2016 is de meest recente statutenwijziging door het bestuur goedgekeurd. Deze wijziging is op 7 februari 2017 notarieel verleden. Het fonds is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41199578. Het fonds is aangesloten bij de Pensioenfederatie.

De inhoud van de pensioenregeling

De inhoud van de pensioenregeling wordt in hoofdlijnen door cao-partijen binnen het arbeidsvoorwaardenoverleg bepaald. De technische uitwerking van wat is overeengekomen vindt veelal plaats binnen de gelederen van het bestuur, of als het om geheel nieuwe elementen gaat, binnen werkgroepen, commissies e.d. waarin afgevaardigden van cao-partijen en bestuur samenkomen. De inhoud van de pensioenregeling wordt vastgelegd in de reglementen van het fonds. Het bestuur is bevoegd de pensioenregeling aan te passen conform de reglementaire en wettelijke bepalingen.

Opdrachtaanvaarding

Het bestuur bestuurt het fonds en heeft daarbij een geheel eigen bevoegdheid en verantwoordelijkheid. Dit laatste blijkt uit alle van toepassing zijnde wetten; steeds is het zo dat het bestuur (en de bestuursleden) kunnen worden aangesproken op bestuursverantwoordelijkheid. Het bestuur hoeft aan cao-partijen geen verantwoording af te leggen over het gevoerde beleid. Het fonds heeft van sociale partners de opdracht gekregen tot uitvoering van de pensioenregeling en heeft deze opdracht aanvaard. Dit komt tot uitdrukking in de opdrachtaanvaarding. Deze is per 1 januari 2018 hernieuwd en door sociale partners en het fonds ondertekend. In de opdrachtaanvaarding zijn de kenmerken van de pensioenregeling, de beleidsuitgangspunten, het streven naar toeslagverlening en de risicohouding, die ten grondslag liggen aan de pensioenregeling vastgelegd.

Solidariteit

De pensioenregeling van het fonds is gebaseerd op solidariteit. Dit komt onder andere tot uitdrukking in het hanteren van een, voor iedere deelnemer, gelijk premiepercentage.

Het uitgangspunt is dat alle werknemers vallend onder de verplichtstelling van het fonds ook deelnemen aan de pensioenregeling van het fonds. Alleen op deze wijze kunnen collectieve bedrijfstakbrede en op solidariteit gebaseerde pensioenregelingen mogelijk gemaakt en in stand gehouden worden. Het bestuur hanteert daarom een strikt dispensatiebeleid. Zou er onbeperkte keuzevrijheid bestaan dan bestaat het gevaar dat 'goede' risico's zich van het fonds afwenden. Een ruimer gebruik van de bevoegdheid tot het verlenen van onverplichte vrijstelling gaat ten koste van het solidariteitssysteem. Het sociale belang van alle werknemers in de bedrijfstak prevaleert boven het belang van een onderneming die een verzoek doet tot vrijstelling van de verplichting tot deelneming in de regelingen van het fonds.

Evenwichtige belangenafweging

Een algemeen beleidsuitgangspunt voor het bestuur vormt de evenwichtige belangenafweging. Het bestuur beoordeelt het premiebeleid, toeslagbeleid, kortingsbeleid, het beleggingsbeleid en de niet-financiële besluiten in relatie tot de impact voor de deelnemers, gewezen deelnemers, andere aanspraakgerechtigden, pensioengerechtigden en werkgevers.

Doelstelling, missie, visie en strategie van het fonds

Doelstelling

Het fonds heeft als doelstelling om, binnen de bepalingen van de pensioenreglementen, deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en overige belanghebbenden zo goed mogelijk te beschermen tegen de geldelijke gevolgen van ouderdom, invaliditeit en overlijden.

Realisatie onderliggende doelstellingen

Het fonds streeft er naar de pensioen(aanspraken) mee te laten stijgen met de stijging van de prijzen. Hiervoor wordt evenwel geen premie geheven. Het fonds is er in 2017 niet in geslaagd voldoende overrendement te maken om de pensioenen en pensioenaanspraken mee te laten stijgen met de prijzen. Ook de eerstkomende jaren wordt dit, gezien het herstelplan, niet verwacht. Het fonds heeft niet hoeven korten, noch een vooraankondiging van een korting hoeven doen. Het belang dat gehecht wordt aan nominale zekerheid (onder andere blijkend uit de risicohouding) heeft het fonds ook in de praktijk gestand kunnen doen. Het fonds is, gegeven de vastgestelde ondergrenzen voor het pensioenresultaat én de maximale afwijking (het 5de percentiel), geslaagd voor de haalbaarheidstoets welke in 2017 is uitgevoerd.

De maximale premie van 26,6% van de pensioengrondslag voldoet voor 2017 aan de doelstelling van bestuur en Cao-partijen dat de wijze van premieberekening (verwacht rendement in plaats van actuele rente) er niet toe mag leiden dat wordt ingeteerd op de actuele dekkingsgraad.

Missie

Het Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houthandel voert de pensioenregeling uit zoals overeengekomen tussen de werkgeversorganisatie en de werknemersorganisaties in de houthandel en vooraf door het bestuur is getoetst op financiële haalbaarheid, uitvoerbaarheid en uitlegbaarheid. Bij de uitvoering en het beheer van de bijbehorende financiële middelen neemt het pensioenfonds de eigen verantwoordelijkheid in acht, rekening houdend met het veranderende pensioenlandschap.

Visie

Het bestuur stelt de belangen van alle belanghebbenden (deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers) voorop. Gezien de kosten van de uitvoering, de governance en andere toekomstige ontwikkelingen is de conclusie van het bestuur dat het pensioenfonds mogelijk op termijn te klein is om zelfstandig te blijven. Het bestuur zoekt actief de samenwerking met andere fondsen om de kosten te drukken en de kwaliteit te verhogen.

Strategie

Het pensioenfonds streeft bij de uitvoering van de pensioenregeling naar kostenefficiëntie, transparantie, kwalitatief goede uitvoering en dienstverlening en tenminste een nominaal en het liefst een waardevast pensioen. Daarnaast onderzoekt het bestuur, in samenspraak met cao-partijen, een toekomstbestendige oplossing voor de uitvoering van de pensioenregeling. Het pensioenfonds geeft nauwgezet uitvoering aan de missie en visie van het pensioenfonds en geeft invulling aan (wijzigingen in) wet- en regelgeving.

Toekomstvisie

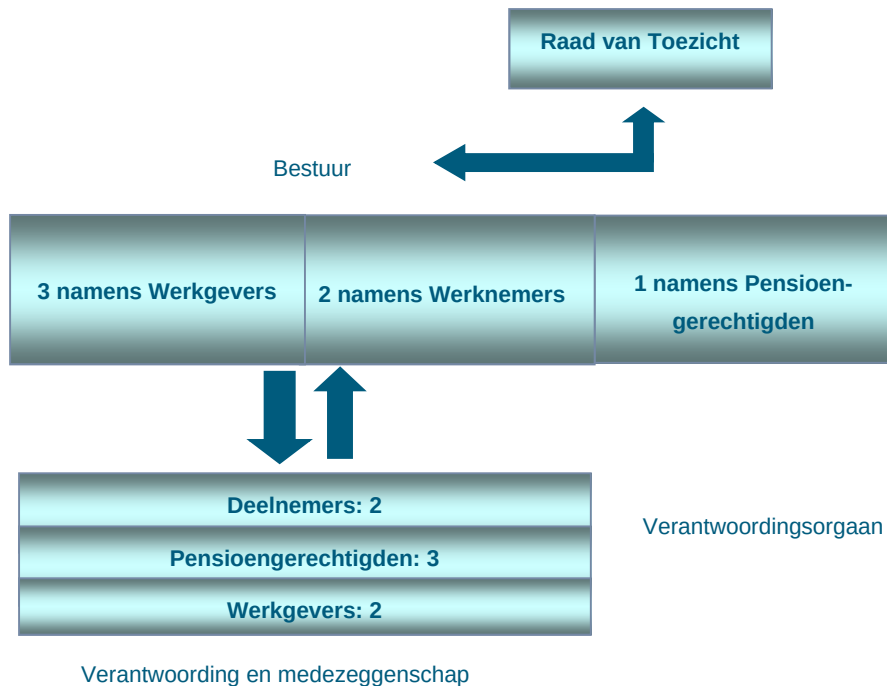
Sociale partners en het bestuur kijken al langer naar de toekomststrategie van het fonds. Voor het bestuur staat voorop dat ook op de lange termijn een goed pensioen wordt geboden aan alle werknemers in de branche. In 2017 heeft het bestuur de in 2015 uitgevoerde analyse herijkt. Opschaling op korte termijn is naar mening van het bestuur niet noodzakelijk. Wel zal het bestuur in actie komen wanneer sprake is van een wezenlijke afname van het aantal deelnemers, indien de ontwikkeling van het Nederlandse pensioenstelsel ingrijpende gevolgen zou hebben voor het fonds, wanneer een ander fonds zich spontaan bij Bpf Houthandel meldt of wanneer de kosten per deelnemer fors toenemen. De conclusie van het bestuur is gedeeld met cao-partijen en besproken met de Raad van Toezicht en het Verantwoordingsorgaan.

Organisatie

2.1.1 De besturing van het pensioenfonds

Het fonds heeft een paritair bestuursmodel.

Paritair bestuursmodel

2.1.2 Het bestuur

Het bestuur bestaat uit zes leden: drie namens werkgevers, twee leden namens werknemers en een lid namens pensioengerechtigden. De vertegenwoordigers van de werkgevers- en werknemersleden worden voorgedragen door de werkgeversorganisatie en de werknemersorganisaties. De vertegenwoordiger van de pensioengerechtigden wordt door het bestuur benoemd op voordracht van de vertegenwoordigers van de pensioengerechtigden in het verantwoordingsorgaan. (Her)benoeming vindt plaats door het bestuur na het horen van de Raad van Toezicht over de procedure en op basis van het voor het desbetreffende bestuurslid geldende functieprofiel.

Bestuursleden hebben zitting voor een tijdvak van vier jaren. De (plaatsvervangend) bestuursleden zijn na afloop van de zittingsperiode terstond herbenoembaar.

De functies van voorzitter en secretaris van het bestuur worden bekleed voor de periode van een jaar. De werkgeversorganisatie en de werknemersorganisaties leveren om en om de voorzitter. De werkgevers worden vertegenwoordigd door de Koninklijke Vereniging van Nederlandse Houtondernemingen (KVVNH) te Almere. De werknemers worden vertegenwoordigd door de volgende vakorganisaties:

- CNV Vakmensen te Utrecht;
- FNV te Utrecht.

Het bestuur bepaalt het dagelijkse beleid van het fonds en draagt zorg voor de handhaving en uitvoering van de statuten. Het uitgangspunt hierbij is dat dit gebeurt door middel van een evenwichtige en zorgvuldige afweging van de belangen van alle

belanghebbenden. Het bestuur laat zich bij het maken van beleid ondersteunen door rapportages, gemaakt door of in samenspraak met externe deskundigen. Het bestuur ziet erop toe dat de uitvoering voldoet aan de gestelde eisen van de externe toezichthouders.

Op 31 december 2017 was de samenstelling van het bestuur als volgt:

<i>Werkgeversleden:</i>	<i>Geboortejaar</i>	<i>Geslacht</i>	<i>Benoemd tot:</i>
W.B. Groen*, voorzitter	1964	m	1 januari 2018
F.A. de Boer*, plaatsvervangend voorzitter	1952	m	1 januari 2020
H.J. van Meerten*	1961	m	1 januari 2020
<i>Werknemersleden:</i>			
L.P. Raadgever, secretaris **	1955	m	1 januari 2022
L.C.M. Leisink, plaatsvervangend secretaris ***	1960	m	1 januari 2020
<i>Namens de pensioengerechtigden:</i>			
M.T.E. Zonnenberg ****	1978	m	1 juli 2018
<i>Plaatsvervanger werkgeversleden:</i>			
O. van Biezen *	1966	m	1 januari 2020
<i>Plaatsvervanger werknemersleden:</i>			
Vacature			

Deze bestuurders zijn voorgedragen door:

* KVVNH

** CNV Vakmensen; en

*** FNV

**** De vertegenwoordigers van de pensioengerechtigden in het VO

Per 1 januari 2018 is de heer Groen afgetreden. Per dezelfde datum is mevrouw C.H.M. van Gerwen-Gooskens aangetreden als werkgeversbestuurslid.

Per 1 januari 2018 wordt de functie van voorzitter bekleed door de heer Raadgever en de functie van secretaris door de heer de Boer.

Voorzittersoverleg

Het bestuur houdt drie à vier weken voorafgaande aan de reguliere vergaderingen een voorzittersoverleg. Hierbij zijn de voorzitter en de secretaris van het fonds aanwezig. Het bestuur heeft een tweetal taken aan de voorzitter en secretaris gedelegeerd:

- het voorbereiden van bestuursvergaderingen, en;
- het beslissen op kwesties inzake individuele gevallen; in een aantal gevallen is er mandaat om zaken direct af te wikkelen.

Bij het uitoefenen van hun bevoegdheden zijn de voorzitters verantwoording schuldig aan het bestuur.

In 2017 heeft tien maal een voorzittersoverleg plaatsgevonden.

Bestuursvergaderingen

Het bestuur van het fonds heeft in het verslagjaar twaalf maal vergaderd. Het bestuur sprak onder meer over de transitie naar een andere administrateur, de wijziging van de pensioenrichtleeftijd naar 68 jaar, het vermogensbeheer en de herijking van de strategie.

2.1.3 Het verantwoordingsorgaan

In het verantwoordingsorgaan is de verantwoording en medezeggenschap belegd. In het verantwoordingsorgaan zijn de deelnemers, de pensioengerechtigden en de werkgevers vertegenwoordigd. De deelnemers en de pensioengerechtigden zijn evenredig, op basis van onderlinge getalsverhoudingen, vertegenwoordigd in het verantwoordingsorgaan.

Het verantwoordingsorgaan bestaat uit 7 leden, waarvan:

- twee namens de deelnemers;
- drie namens de pensioengerechtigden; en
- twee namens de werkgevers.

De leden namens de deelnemers en werkgevers worden benoemd door de werknemersorganisaties en de werkgeversorganisatie. De leden namens de pensioengerechtigden worden door middel van verkiezingen gekozen.

Het bestuur heeft de inrichting (onder meer samenstelling en stemverhouding), de taken en de bevoegdheden van het verantwoordingsorgaan vastgelegd in de statuten van het fonds. Het bestuur heeft een reglement voor het verantwoordingsorgaan opgesteld en gepubliceerd op de website van het fonds.

Voor de verkiezingen van de pensioengerechtigden in het verantwoordingsorgaan is een verkiezingsreglement opgesteld. Het verkiezingsreglement is gepubliceerd op de website van het fonds.

De belangrijkste taak van het verantwoordingsorgaan is het geven van een oordeel over het handelen van het bestuur ten aanzien van het gevoerde beleid, het toekomstige beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd. Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan verschillende adviestaken.

Het bestuur legt jaarlijks verantwoording af aan dit orgaan over het gevoerde beleid. Het verantwoordingsorgaan heeft de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het bestuur aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de bevindingen van het interne toezicht, over het door het bestuur gevoerde beleid, evenals over beleidskeuzes voor de toekomst. Het verantwoordingsorgaan geeft jaarlijks schriftelijk haar oordeel. Het oordeel, samen met de schriftelijke reactie van het bestuur, is onderdeel van de jaarverslagcyclus.

Het bestuur stelt het verantwoordingsorgaan in de gelegenheid advies uit te brengen over elk voorgenomen besluit over:

- het beleid inzake beloningen;
- de vorm en inrichting van het intern toezicht;
- de profielschets voor leden van de Raad van Toezicht;
- het vaststellen en wijzigen van een interne klachten- en geschillenprocedure;
- het vaststellen en wijzigen van het communicatie- en voorlichtingsbeleid;
- gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het pensioenfonds of de overname van verplichtingen door het pensioenfonds;
- liquidatie, fusie of splitsing van het pensioenfonds;
- het sluiten, wijzigen of beëindigen van een uitvoeringsovereenkomst;
- het omzetten van het pensioenfonds in een andere rechtsvorm; en
- de samenstelling van de feitelijke premie en de hoogte van de premiecomponenten.

Op 31 december 2017 was de samenstelling van het verantwoordingsorgaan als volgt:

Werkgevers

P. van Drimmelen*

Vacature

Werknemers

J.F. van Anrooy**, voorzitter

A.T. Verloop***

Namens de pensioengerechtigden:

R. Spaans, secretaris

G.J. Jongh, plaatsvervangend voorzitter

R.M. Gijsberts

Deze leden zijn benoemd door:

* KVVNH

** FNV; en

*** CNV Vakmensen

Per 1 januari 2018 is mevrouw S. Groen door de KVVNH benoemd als lid namens de werkgevers..

2.1.4 De Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht bestaat uit drie onafhankelijke, deskundige en gezaghebbende personen. De leden zijn op geen enkele wijze, anders dan uit hoofde van de Raad van Toezicht, betrokken bij het functioneren van het fonds.

De leden van de Raad van Toezicht zijn onafhankelijk en laten dit tot uiting komen in het toezicht. De instelling, samenstelling en taken en bevoegdheden van de Raad van Toezicht zijn vastgelegd in statuten van het fonds. Daarnaast is een reglement van de Raad van Toezicht opgesteld.

De Raad van Toezicht heeft tot taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het fonds. De Raad van Toezicht is ten minste belast met het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. Dat laatste houdt in dat beoordeeld wordt of er een evenwichtige belangenafweging is geweest. De Raad van Toezicht legt verantwoording af over de uitvoering van de taken en de uitoefening van de bevoegdheden aan het verantwoordingsorgaan en in het jaarverslag.

In het verslagjaar zijn de Raad van Toezicht en het bestuur vijf keer in vergadering bijeengekomen.

Op 31 december 2017 was de samenstelling van de Raad van Toezicht als volgt:

G.W. van der Peijl, voorzitter

E.J.P.M. van Loon

D.P. Slob

2.1.5 Commissies

Het bestuur maakt gebruik van de mogelijkheid om de voorbereiding en advisering voor nader bepaalde aandachtsgebieden van het dagelijks beleid over te laten aan anderen dan het voltallig bestuur. Het fonds kent in dit kader de volgende commissies:

- een contract- & risicocommissie;
- een beleggingsadviescommissie;
- een auditcommissie;
- een communicatiecommissie, en
- een aansluitingencommissie.

Het bestuur kan besluiten dat externe deskundigen deel uit maken van een commissie.

Afhankelijk van het onderwerp wordt zo nodig vanuit het bestuur een werkgroep ingesteld die tot taak heeft een besluit voor het bestuur voor te bereiden. Deze werkgroep kan besluiten zich te laten bijstaan door externe deskundigen. Het fonds kent in dit kader de volgende werkgroep: de werkgroep transitie nieuwe pensioenuitvoerder.

Beleggingsadviescommissie

De beleggingsadviescommissie adviseert het bestuur over het beleggingsbeleid, waaronder het beleggingsplan, de met de vermogensbeheerders af te sluiten contracten, evenals de richtlijnen en aanwijzingen van het door de vermogensbeheerder uit te voeren vermogensbeheer.

In 2017 zijn er zes vergaderingen geweest van de beleggingsadviescommissie.

Op 31 december 2017 was de samenstelling van de beleggingsadviescommissie als volgt:

F.A. de Boer, voorzitter

M.T.E. Zonnenberg

W.C. Boeschoten (onafhankelijk adviseur vermogensbeheer) .

Aansluitingencommissie

De commissie bestaat uit twee leden en interpreteert in voorkomende gevallen de werkingssfeer van het pensioenfonds.

In 2017 is de commissie één keer in vergadering bij een geweest.

Op 31 december 2017 was de samenstelling van de aansluitingencommissie als volgt:

F.A. de Boer, voorzitter

L.P. Raadgever

Contract- & risicocommissie

De commissie bestaat uit twee leden en heeft als aandachtsgebied de (uitbestedings)contracten en het risicomanagement. De commissie gaat over de voorbereiding van contracten evenals de controle daarop en adviseert het bestuur bij contractonderhandelingen met alle uitbestede activiteiten. Daarnaast heeft de commissie een adviserende en voorbereidende rol betreffende het integrale risicomanagement.

In 2017 zijn er zeven vergaderingen geweest van de contract- & risicocommissie.

Op 31 december 2017 was de samenstelling van de contract- & risicocommissie als volgt:

L.C.M. Leisink, voorzitter

F.A. de Boer

Per 1 januari 2018 zijn mevrouw Van Gerwen-Gooskens en de heer Van Meerten toegetreden tot de commissie. De heer De Boer heeft de commissie verlaten.

Communicatiecommissie

De commissie bestaat uit twee leden en voert met de communicatieadviseur overleg over het communicatiebeleid en de uitvoering ervan. In 2017 zijn er vijf vergaderingen geweest van de communicatiecommissie.

Op 31 december 2017 was de samenstelling van de communicatiecommissie als volgt:

W.B. Groen, voorzitter

L.P. Raadgever

Per 1 januari 2018 is de heer Groen opgevolgd door mevrouw Van Gerwen-Gooskens.

Auditcommissie

De commissie bestaat uit twee leden en voert overleg met de administrateur, de vermogensbeheerders, de externe accountant en de certificerend actuaire betreffende het jaarlijks op te stellen jaarverslag inclusief jaarrekening. De commissie ziet toe op een efficiënte uitvoering van het jaarwerkproces en brengt hierover verslag uit aan het bestuur.

In 2017 is de auditcommissie twee keer in vergadering bijeengekomen.

Op 31 december 2017 was de samenstelling van de auditcommissie als volgt:

W.B. Groen, voorzitter

L.P. Raadgever

Per 1 januari 2018 is de heer Groen opgevolgd door mevrouw Van Gerwen-Gooskens.

2.1.6 Vergoeding voor bestuur, verantwoordingsorgaan en Raad van Toezicht

Het bestuur heeft in het verslag jaar het bestaande beloningsbeleid geëvalueerd.

Sinds 2016 luidt het beloningsbeleid als volgt:

Het bestuur ontvangt een vergoeding voor de werkzaamheden die het voor het fonds verricht. Uitgangspunt voor de bepaling van de hoogte van de vacatievergoeding: ten aanzien van de vervangingswaarde is uitgegaan van een middelgroot fonds conform advies Pensioenfederatie en een minimaal vereiste tijdsbesteding zoals door DNB gewenst. Bestuursleden ontvangen € 20.000,- forfaitair per jaar (excl. btw); voor opleidingen en bijeenkomsten wordt daarnaast € 5.000,- forfaitair per jaar (excl. btw) beschikbaar gesteld. Hierbij wordt uitgegaan van 10 bijeenkomsten per jaar. Daarbovenop ontvangen:

- voorzitters: € 10.000,- forfaitair per jaar (excl. btw)
- leden van de beleggingsadviescommissie: € 10.000,- forfaitair per jaar (excl. btw)
- leden van de contract- & risicocommissie: € 5.000,- forfaitair per jaar (excl. btw).

De vacatiegeldregeling voor plaatsvervangende bestuursleden per vergadering is afgeleid van de SER-vacatiegeldregeling. Deze vergoeding bedraagt € 410,- per vergadering.

De leden van de Raad van Toezicht ontvangen een door het bestuur vastgestelde vaste vergoeding per jaar van € 8.000,- (excl. btw).

De leden van het verantwoordingsorgaan ontvangen een vergoeding per vergadering afgeleid van de SER-vacatiegeldregeling. Deze vergoeding bedraagt € 410,- per vergadering. Het beloningsbeleid is gepubliceerd op de website van het fonds.

In totaal is in 2017 een vergoeding van € 362.000 verstrekt. Over 2016 bedroeg het totaal aan vergoedingen € 324.000.

2.1.7 Klachten en geschillenregeling

Het fonds kent een klachten- en geschillenprocedure. Klachten of geschillen die ontstaan naar aanleiding van het pensioenreglement of de uitvoering daarvan, worden in eerste instantie afgehandeld door de uitvoeringsorganisatie. Wanneer er verschil van inzicht blijft bestaan met betrokkene kan de klacht of het geschil worden voorgelegd aan het bestuur. Als ook daarna

een verschil van inzicht blijft bestaan kan betrokkene zich in geval van een klacht wenden tot de Ombudsman Pensioenen of in geval van een geschil tot de Commissie van Beroep. De contract- & risicocommissie ontvangt op kwartaalbasis een overzicht van de klachten.

2.1.8 Betrokken partijen

Administrateur

Pensioenadministratie, bestuursondersteuning, beleids- en pensioenjuridisch advies, secretariaat en communicatieadvies- en uitvoering zijn uitbesteed.

Tot 1 september 2017 waren deze werkzaamheden uitbesteed aan Syntus Achmea Pensioenbeheer B.V. te De Meern.

Per 1 september 2017 zijn de werkzaamheden voor pensioenjuridisch advies, pensioenadministratie en communicatieadvies en – uitvoering overgegaan naar Centric Pensioen Services B.V. te IJsselstein.

Sinds 1 januari 2018 verzorgt Montae Bestuurscentrum B.V. te Rijswijk de bestuursondersteuning.

Vermogensbeheer

Het beheer van het fondsvermogen is opgedragen aan Bank of Montreal Global Asset Management (BMO Global Asset Management), Amsterdam, en Syntus Achmea Real Estate & Finance B.V., Amsterdam.

Adviseur vermogensbeheer

De rol van onafhankelijk beleggingsadviseur is opgedragen aan de heer W.C. Boeschoten, Hilversum.

Adviserend en certificerend actuaire

Het bestuur heeft Willis Towers Watson benoemd tot certificerend en adviserend actuaire van het fonds.

De adviserende functie wordt uitgeoefend door de heer B.A. Weijers AAG, Willis Towers Watson, Purmerend.

De certificerende actuaire is de heer M.B.H. Ceelaert AAG, Willis Towers Watson, Eindhoven.

Compliance officer

KPMG Advisory N.V., Amstelveen, is door het bestuur benoemd tot compliance officer.

Accountant

Het bestuur heeft de heer J.C. van Kleef, KPMG Accountants N.V., Utrecht, als accountant belast met de controle van de jaarrekening van het fonds.

Website

www.pensioenfondshouhandel.nl

2.2 Kerncijfers

Alle bedragen in het jaarverslag zijn weergegeven in eenheden van duizend euro tenzij anders aangegeven.

	2017	2016	2015	2014	2013
Ondernemingen en deelnemers¹ (aantallen)					
Werkgevers	480	477	478	479	496
Actieve deelnemers	5.578	5.284	5.139	5.085	5.570
Pensioengerechtigden	7.744	7.702	8.064	8.132	8.238
Gewezen deelnemers	12.165	12.166	11.983	12.091	14.776
Pensioengegevens (bedragen x € 1,-)					
Premie Ouderdomspensioen (% van de pensioengrondslag)	26,6%	26,6%	26,6%	26,6%	26,6%
Premie voorwaardelijke optrek (% van de pensioengrondslag)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	2,6%	2,6%
Premie Overgangsregeling (% van de pensioengrondslag)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Franchise	19.808	19.429	19.267	19.043	18.764
Opbouwpercentage	1,875%	1,875%	1,875%	1,9%	1,9%
Verhogen van de pensioenen	0%	0%	0%	0%	0%
Verlagen van de pensioenen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Premies en uitkeringen					
Feitelijke premie over het boekjaar	24.175	22.726	21.739	24.934	26.720
Kostendeekkende premie over het boekjaar	28.752	23.905	20.733	21.484	25.993
Pensioenuitkeringen (inclusief afkopen)	26.677	25.096	24.083	30.571	22.882
Toetspremie	19.243	17.119	19.527		
Uitvoeringskosten					
Kosten uitvoering pensioenregeling per deelnemer in euro's	189	169	179	191	169
Kosten vermogensbeheer als % van het gem. belegd verm.	0,31%	0,36%	0,34%	0,33%	0,33%
Transactiekosten vermogensbeheer als % van het gem. belegd vermogen	0,08%	0,10%	0,08%	0,06%	0,06%
Beleggingen					
Beleggingen voor risico pensioenfonds (incl. negatieve derivaten)	1.294.754	1.258.962	1.131.144	1.161.125	950.391

¹ Tot en met 2012 zijn de niet opgevraagde pensioenen tussen 65 en 70 jaar geschaard onder de gewezen deelnemers. Vanaf 2013 maken zij deel uit van de groep Pensioentrekkenden-ouderdomspensioen.

	2017	2016	2015	2014	2013
Rendement in procenten totale portefeuille	3,4%	11,9	-1,5	23,4	-0,3
Rendement in procenten return portefeuille	9,7%	8,0	-0,4	5,9	7,1
Z-score	0,29	-0,12	0,06	0,42	0,58
Performance toets	1,83	1,81	1,37	1,35	1,13
Reserves					
Technische voorziening voor risico pensioenfonds	1.178.688	1.201.886	1.095.284	1.038.346	856.740
Minimaal Vereist Eigen Vermogen	50.684	51.681	47.097	44.649	36.840
Vereist vermogen	1.387.883	1.360.951	1.262.682	1.145.296	947.265
Dekkingsgraden					
Dekkingsgraad	109,5	104,0%	102,4%	110,7%	107,8%
Beleidsdekkingsgraad	107,6	101,9%	105,1%	110,2%	n.v.t.
Reële dekkingsgraad	87,1%	83,3%	85,1%		
Vereiste dekkingsgraad	117,7%	113,2%	115,3%	110,3%	110,6%
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,3%	104,3%	104,3%	104,3%	104,3%
Stichtingskapitaal en reserves					
Weerstandsreserve	209.195	159.065	167.398	106.950	90.525
Bestemmingsreserve	6.057	10.157	10.360	9.287	
Algemene reserve	-97.469	-110.629	-141.417	4.306	-23.759
Reserve Overgangsregeling	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	26.675
Totaal	117.783	58.593	36.341	120.543	93.441
Resultaat					
Resultaat boekjaar	59.190	22.252	-84.202	27.102	28.813

3 Bestuursverslag

3.1 Ontwikkeling financiële positie pensioenfonds

Tekort situatie primo 2017

Omdat de beleidsdekkingsgraad begin 2017 lager lag dan de minimum vereiste dekkingsgraad was er begin 2017 sprake van een dekkingstekort.

Financiële positie eind 2017 & financierbaarheid van de regeling

Ultimo 2017 bedroeg de beleidsdekkingsgraad 107,6. De vereiste dekkingsgraad 117,7%. Het vereist eigen vermogen (VEV) is bepaald met het standaardmodel met een aanpassing om rekening te houden met de impact van de in de portefeuille aanwezige *leverage* in de vastgoedfondsen. Het bestuur heeft aangegeven zich te kunnen vinden in de berekeningswijze. De beleidsdekkingsgraad ultimo 2017 lag boven de minimaal vereiste dekkingsgraad (104,3%). Omdat dit het geval was gedurende drie kwartaaleinden, was het fonds eind 2017 officieel uit het dekkingstekort, maar verkeerde het nog wel in een situatie van een reservetekort. Vanwege de financiële situatie heeft het fonds in 2018 opnieuw een herstelplan bij DNB ingediend. Uit het herstelplan 2018 blijkt dat het fonds nog steeds binnen de wettelijke termijnen kan herstellen zonder extra maatregelen te nemen. DNB heeft op 18 mei 2018 het fonds laten weten in te stemmen met het herstelplan 2018.

Uit het herstelplan 2018 voor het fonds volgen de onderstaande conclusies:

- Er is sprake van een tijdig (binnen de wettelijke termijn) herstel (ultimo 2022)
- Er is daarmee geen sprake van een vooraankondiging van korting
- De opbouw in de jaren 2019 tot en met 2022 moet mogelijk worden verlaagd om te voldoen aan de premiedekkingsgraadeis.
- Vanaf 2019 is er naar verwachting weer de mogelijkheid om te indexeren, echter nog niet volledig

Het fonds hanteert vanaf 2016 een kostendekkende premie op basis van maximaal verwacht rendement. Het bestuur heeft besloten om voor de gedempte kostendekkende premie uit te gaan van het maximaal toegestane rendement waarbij rekening is gehouden met een koopsom voor toekomstige toeslagverlening. De feitelijke premie dient ook getoetst te worden aan een tweede norm. Deze tweede norm geeft aan dat de wijze van vaststellen van de premie anders dan op basis van de zuiver kostendekkende premie niet mag leiden tot interen op de actuele dekkingsgraad. Bij de vaststelling van de premie voor 2017 is geconstateerd dat het maximum percentage niet voldoende was om ook aan de aanvullende eis te voldoen. Aan cao-partijen zijn door het bestuur de verschillende opties voorgelegd. Met betrekking tot de financierbaarheid van de regeling hebben sociale partners besloten om, gemeten naar de (rente)stand per 30 september 2016, te bepalen welk bedrag er nodig is om te voldoen aan de aanvullende eis. Het aldus vastgestelde bedrag mag worden onttrokken aan de bestemmingsreserve. Het bedrag komt hiermee ten goede aan de actieven, doordat hiermee het verlagen van het opbouwpercentage over 2017 is voorkomen. In 2017 heeft dit geleid tot een licht positief effect op de dekkingsgraad.

Risicohouding en opdrachtaanvaarding

Voor 2018 is sprake van zowel een wijziging van de kenmerken van de pensioenregeling (de pensioenrichtleeftijd verschuift naar 68 jaar) als een wijziging van het premiebudget (risicohouding). Dit heeft als gevolg gehad dat de opdrachtaanvaarding (het document waarin het fonds de opdracht van sociale partners aanvaardt) per 1 januari 2018 opnieuw is vastgelegd. De risicohouding van het fonds en sociale partners die aan de pensioenregeling ten grondslag ligt is als volgt vastgesteld:

Kwalitatieve beleidsuitgangspunten

Het fonds streeft in eerste plaats een zekere mate van zekerheid na, maar hecht ook waarde aan een koopkrachtbestendig pensioen. Het fonds streeft dan ook een evenwichtig beleid na waarin een zekere mate van zekerheid wordt gewaarborgd, waarbij ook ruimte is voor opwaarts potentieel.

Uitgaande van het minimaal vereist eigen vermogen, zijn de randvoorwaarden op een 15-jaars horizon:

1. Toeslagen gemiddeld: minimaal 30% van de maatstaf;
2. Jaarlijkse kans op rechtenverlaging: maximaal 8%;
3. Omvang rechtenverlaging (zonder uitsmeren): maximaal 8%;
4. Omvang rechtenverlaging in het slechtste scenario (zonder uitsmeren): maximaal 30%.

Hierbij onderkent het fonds dat bij dekkingsgraden die fors afwijken van het MVEV de uitkomsten aanzienlijk kunnen afwijken van deze beleidsuitgangspunten.

De risicohouding op korte termijn is geformuleerd in termen van het vereist eigen vermogen en een bandbreedte daaromheen. De bandbreedte bedraagt 111% - 121%.

In het kader van de haalbaarheidstoets zijn de volgende grenzen van de risicohouding op een 60-jaarshorizon vastgesteld:

- De grens voor wat betreft het pensioenresultaat is gesteld op 85%; en
- De grens voor wat betreft de maximale afwijking is op 35% gesteld.

Haalbaarheidstoets 2017

Met een haalbaarheidstoets kijkt het fonds of de afgesproken ambities worden gerealiseerd, het premiebeleid voldoende realistisch en haalbaar is én of het pensioenfonds voldoende herstelcapaciteit heeft. Bij grote veranderingen zoals de invoering van het nieuwe FTK, een nieuwe pensioenregeling of een andere significante wijziging voert het pensioenfonds een "aanvangshaalbaarheidstoets" uit. Vervolgens doet het fonds ieder jaar de "jaarlijkse haalbaarheidstoets".

In 2017 is de jaarlijkse haalbaarheidstoets uitgevoerd.

Onderstaand de resultaten:

Toetsing pensioenresultaat	Grenswaarde	Resultaat 2017
Vanuit feitelijke financiële positie		
Mediaan	85,0%	87,9%
5 ^e percentiel		61,8%
Relatieve afwijking t.o.v. mediaan	35,0%	29,7%

De uitkomsten van de haalbaarheidstoets voldoen op alle punten aan de vastgestelde grenswaarden.

Geen toeslagverlening per 1 januari 2017 en per 1 januari 2018

Het bestuur heeft in het verslagjaar besloten om, evenals per 1 januari 2017, ook per 1 januari 2018 geen toeslag te verlenen. De beleidsdekkingsgraad lag immers lager dan de minimale benodigde beleidsdekkingsgraad van 110% om over te mogen gaan tot gedeeltelijk verhogen van de pensioenen.

Financieel crisisplan

Om tijdens een crisissituatie voldoende voorbereid te zijn op een snelle verslechtering van de financiële positie heeft het fonds een financieel crisisplan. In het crisisplan staat welke maatregelen het fonds neemt als het in een crisissituatie komt. Van een crisissituatie is sprake wanneer het fonds de pensioenregeling niet onverkort kan uitvoeren. Het plan geeft inhoud aan de te hanteren ondergrenzen, te nemen maatregelen en te volgen consultatie-, informatie- en besluitvormingsprocessen. Hierbij wordt rekening gehouden met een evenwichtige belangenbehartiging. Het crisisplan is beschikbaar via de website.

Procedure vaststellen beleidsdekkingsgraad

Het fonds heeft een procedure voor het vaststellen van de maand- en beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad heeft invloed op het toeslagenbeleid en het bepalen van de financiële positie voor het opstellen van een herstelplan. Het proces van het vaststellen van de maanddekkingsgraad valt onder de ISAE 3402. In de procedure heeft het fonds ook vastgelegd hoe om te gaan met eventuele herrekeningen en zijn tevens de *checks and balances*, welke door de vermogensbeheerder worden uitgevoerd in de aanlevering voor de dekkingsgraad, opgenomen.

Financieel beleid

Het bestuur van het fonds voert een degelijk financieel beleid met enerzijds als doelstelling voldoende middelen op te bouwen om aan de verplichtingen (lees: de pensioenuitkeringen) te kunnen blijven voldoen en anderzijds om een stabiel premie- en toeslagbeleid te voeren. De inkomsten aan premies en de opbrengsten uit de beleggingen moeten voldoende zijn om de pensioenrechten van de deelnemers te waarborgen en de pensioenrechten van de huidige en toekomstige pensioengerechtigden te kunnen blijven betalen.

Wijziging beleggingsbeleid

Het strategische beleggingsbeleid wordt geformuleerd op basis van een ALM studie. In 2017 is een nieuwe ALM studie uitgevoerd. Belangrijk startpunt hiervoor was de herijkte risicohouding van het fonds. Op basis van deze ALM studie heeft het bestuur besloten tot het volgende lange termijn strategisch beleggingsbeleid:

- Portefeuille: 35% Matching activa, 65% Return activa
- Renteafdekking: 65% van het nominale renterisico op basis van de zuivere markt rentetermijnstructuur.

Daarnaast heeft het fonds in 2017 na een uitgebreide evaluatie besloten afscheid te nemen van de categorie grondstoffen in de beleggingsportefeuille.

Voor meer informatie over het beleggingsbeleid verwijzen wij naar de beleggingsparagraaf in dit bestuursverslag.

3.2 Overige ontwikkelingen binnen het pensioenfonds

Naar een nieuwe pensioenuitvoerder

Eind 2016 heeft de pensioenuitvoerder (SAPB) aan het bestuur laten weten de dienstverlening aan de verplichtgestelde bedrijfstakpensioenfonds, waaronder BPF Houthandel, af te gaan bouwen. De overeenkomst is door de pensioenuitvoerder per 1 januari 2019 opgezegd. In verband met onder meer de risico's welke het bestuur zag ten aanzien van de continuïteit en kwaliteit van de dienstverlening bij SAPB heeft het bestuur besloten de pensioenadministratie al eerder over te brengen naar een andere administrateur. Het bestuur is dan ook voortvarend aan de slag gegaan met het selecteren van een nieuwe uitvoerder. Bij het selectietraject is gezamenlijk met BPF Meubel opgetrokken. Hoewel sprake is geweest van een gezamenlijk traject is vanuit de eigen verantwoordelijkheid een analyse specifiek voor het fonds gemaakt. Na een uitgebreid selectietraject, waarin het fonds is begeleid door een externe partij, heeft het bestuur een keuze voor een nieuwe uitvoerder gemaakt, te weten Centric Pension and Insurance Solutions B.V. Hiermee zijn vervolgens de contractgesprekken aangegaan. Per 1 september 2017 zijn vijf bedrijfstakpensioenfonds van SAPB naar Centric overgegaan onder het met SAPB overeengekomen contract. Vervolgens heeft het fonds per 1 januari 2018 met Centric een nieuwe overeenkomst met service level agreement afgesloten. Centric is een nieuwe speler op de markt voor pensioenfonds, maar heeft veel ervaring op het gebied van dienstverlening aan de financiële sector. Het bestuur ziet IT als een belangrijk aspect voor een goede uitvoering van de pensioenadministratie dat bovendien steeds belangrijker wordt, ook in het kader van de ontwikkelingen richting het nieuwe pensioenstelsel. Centric is goed in staat de toekomstige ontwikkelingen te volgen.

Nieuwe fiscale richtleeftijd 68 jaar met ingang van 1 januari 2018

De fiscale pensioenrichtleeftijd voor aanvullende pensioenen gaat per 1 januari 2018 omhoog naar 68 jaar. Deze pensioenrichtleeftijd is een rekenleeftijd. Daarmee wordt de jaarlijkse maximaal toegestane fiscale pensioenopbouw berekend. In

nauw overleg met de sociale partners is besloten de pensioenrichtleeftijd te verhogen naar 68 jaar. Ook de reeds opgebouwde pensioenen zijn herrekend naar een standaard pensioeningangsdatum van 68 jaar. De verplichtstelling is hierop aangepast.

Toekomstvisie/Strategie

Sociale partners en bestuur kijken al langer naar de toekomststrategie van het fonds. Voor het bestuur staat voorop dat ook op de lange termijn een goed pensioen wordt geboden aan alle werknemers in de branche. In het verslagjaar heeft het bestuur het strategiedocument uit 2016 herijkt. Op dit moment is er onvoldoende aanleiding is om actief op zoek te gaan naar een fusiepartij. Dit betekent dat het bestuur vooralsnog uit gaat van de zelfstandigheid van het fonds. Hierbij focust het bestuur zich op de kostenbeheersstructuur en (waar mogelijk) kostenreductie. Ook samenwerking met andere fondsen past in het streven naar meer efficiëntie. Het bestuur zal wel minimaal één keer per jaar bewust stil staan bij de stand van zaken rondom schaalvergroting. In het bestuur worden de ontwikkelingen ten aanzien van het toekomstig pensioenstelsel nauwlettend gevolgd. Dit geldt ook voor de representativiteit en ontwikkeling van het deelnemersbestand welke van invloed kunnen zijn op de toekomstvisie.

Risicomanagement

Risicomanagement is niet meer weg te denken van de bestuurstafel. In 2017 heeft het bestuur in een aantal sessies het integrale risicomanagement van het fonds verder vorm gegeven. Ook is het IT beleid van het fonds vastgelegd en de systematische integriteitsrisico-analyse herijkt.

Contacten met de toezichthouder

In het verslagjaar zijn aan het fonds geen dwangsommen of boetes opgelegd. Er zijn door DNB geen aanwijzingen aan het fonds gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van het fonds gebonden aan toestemming van de toezichthouder. Met DNB is contact geweest over de transitie van de pensioenuitvoering naar Centric. Ook heeft het bestuur aan DNB informatie verstrekt over de missie, visie en strategie van het fonds.

3.3 Governance

Verantwoordingsorgaan

In het verantwoordingsorgaan zijn deelnemers en pensioengerechtigden op basis van onderlinge getalsverhoudingen vertegenwoordigd. Ook de aangesloten werkgevers zijn vertegenwoordigd. Het bestuur heeft de inrichting (onder meer samenstelling en stemverhouding) en de bevoegdheden van het verantwoordingsorgaan vastgelegd in de statuten van het fonds. Tevens heeft het bestuur een reglement voor het verantwoordingsorgaan opgesteld. De bevindingen en het oordeel van het verantwoordingsorgaan over 2017 zijn terug te vinden in dit jaarverslag.

Intern toezicht

Het bestuur van het fonds draagt zorg voor de organisatie van een transparant intern toezicht. Het interne toezicht heeft betrekking op het kritisch bezien van het functioneren van (het bestuur van) het pensioenfonds door onafhankelijke deskundigen. Per 1 juli 2014 is voor de inrichting van het interne toezicht gekozen voor het instellen van een Raad van Toezicht. Het verslag van de Raad van Toezicht is terug te vinden in dit jaarverslag.

Diversiteitsbeleid

Het bestuur heeft een diversiteitsbeleid vastgesteld.

Het bestuur streeft naar een bestuurssamenstelling waarbij de belanghebbenden op een zo evenwichtig mogelijke wijze zijn vertegenwoordigd, maar ook naar een bestuur dat complementair is samengesteld zodat de bestuursleden competenties en invalshoeken inbrengen die elkaar aanvullen. Het bestuur streeft er naar dat in het bestuur ten minste één man en één vrouw zitten en ten minste één lid boven en één lid onder de veertig jaar. De eis van geschiktheid prevaleert echter boven diversiteit.

Bij de invulling van een vacature wordt door het fonds actief gezocht (en/of actief opgeroepen om te zoeken) naar kandidaten die passen in de diversiteitsdoelstellingen. Het bestuur neemt hierover tijdig contact op met degenen die betrokken zijn bij het

voordragen of bij de verkiezing van kandidaten. Het bestuur toetst voorgedragen kandidaten mede aan de hand van de diversiteitsdoelstellingen.

Het bestuur heeft een plan van aanpak opgesteld, waarin het bestuur concrete doelen heeft gesteld die binnen haalbare termijnen bereikt kunnen worden. Hierbij is rekening gehouden met de zittingstermijnen. Jaarlijks beoordeelt het bestuur het bereiken van de doelen. Driejaarlijks evalueert het bestuur het diversiteitsbeleid. Het bestuur heeft de voordragende organisaties geïnformeerd over het diversiteitsbeleid en dit beleid ook opgenomen in de bestuursprofielen.

Geschiktheid

Persoon die het beleid van een pensioenfonds bepalen of mede bepalen moeten, naar het oordeel van DNB, voldoende geschikt zijn met het oog op de belangen van de deelnemers, de pensioengerechtigden, de gewezen deelnemers en de overige belanghebbenden. Dat is wettelijk vastgelegd in de Pensioenwet en in de Code Pensioenfonds welke eveneens is verankerd in de Pensioenwet. Het bestuur heeft een geschiktheidsplan waarin de bepalingen uit de Beleidsregel geschiktheid 2012 van DNB en AFM, de Code Pensioenfonds en de verscherpte eisen die volgen uit de Wvbp in acht zijn genomen. Naast deskundigheid omvat geschiktheid competenties en professioneel gedrag. Er is sprake van geschiktheidsniveau A, B en E. Een bestuurder dient vanaf dag één geschikt te zijn voor de functie. Het fonds heeft in dit kader de voordragende organisaties verzocht hierop te anticiperen en de mogelijkheid voor aspirant-bestuurders geboden. In het geschiktheidsplan zijn ook de bestuursprofielen opgenomen. Het bestuur heeft in 2015 de opleiding geschiktheidsniveau B afgerond. In het verslagjaar heeft het bestuur een workshop herijking risicohouding gevolgd. Tevens is een opleidingsdag besteed aan beleggingen en het toekomstige pensioenstelsel. Daarnaast zijn er meerdere momenten geweest waarop integraal risicomanagement sessies werden bijgewoond door de bestuursleden.

Zelfevaluatie bestuur

Het bestuur heeft een procedure vastgesteld voor een periodieke zelfevaluatie. Het gaat om het functioneren van het bestuur als geheel. Doel van de zelfevaluatie is de kwaliteit van het bestuur in stand te houden en of te verbeteren. Door middel van zelf-evaluatie wordt het functioneren van het bestuur inzichtelijk, beoordeeld en teruggekoppeld.

Uit de evaluatie in het verslagjaar is het volgende naar voren gekomen.

Het bestuur is duidelijk gewend met elkaar in gesprek te gaan en op inhoudelijk vlak wordt er open en voldoende kritisch met elkaar gediscussieerd. De cultuur binnen het bestuur biedt ruimte voor tegengeluid en de grondhouding is positief en gericht op consensus. In het afgelopen jaar zijn er stappen gezet ten aanzien van een aantal verdiepende onderwerpen, echter dit is een doorlopend proces waarbij themadagen een goede methode van verdieping zijn. Vooral de materie omtrent beleggingen, IRM en uitbesteding dienen het komende jaar een vervolg te krijgen.

Gedragscode / compliance

Het fonds heeft een gedragscode waarin de regels en richtlijnen voor bestuursleden en andere betrokkenen zijn opgenomen. Deze regels en richtlijnen zijn ter voorkoming van conflicten tussen de belangen van het fonds en de privébelangen van betrokkenen alsmede ter voorkoming van het gebruikmaken van vertrouwelijke informatie van het fonds voor privédoeleinden.

De compliance officer controleert of de bestuursleden en andere betrokkenen de gedragscode naleven. De compliance officer heeft in de afgelopen jaren geen overtreding van de regels geconstateerd.

Integriteitsbeleid

De doelstelling van het integriteitsbeleid is dat bestuurders, leden van het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht zich integer gedragen en zich conformeren aan de waarden en normen van het fonds en de wet- en regelgeving die van toepassing is op het fonds. In het beleid zijn de verschillende integriteitsrisico's en de beheersmaatregelen opgenomen die zijn getroffen en vastgelegd in onder andere de gedragscode, de incidentenregeling en de klokkenluidersregeling. Het integriteitsbeleid is als bijlage aan de ABTN toegevoegd. Ook in 2017 heeft het bestuur onder begeleiding van een derde partij een systematische integriteitsrisicoanalyse uitgevoerd onder begeleiding van een derde partij.

Klokkenluidersregeling

Het fonds heeft een klokkenluidersregeling. Er zijn twee vertrouwenspersonen aangesteld. Op grond van de klokkenluidersregeling van het fonds kunnen onregelmatigheden die binnen het fonds, de organen of bij de partijen aan wie taken zijn uitbesteed worden gesignaleerd aan een van de vertrouwenspersonen worden gerapporteerd. In het verslagjaar zijn geen onregelmatigheden gerapporteerd.

Incidentenregeling

Het fonds heeft de incidentenregeling in het verslagjaar aangepast. In de incidentenregeling is vastgelegd wat onder een incident wordt verstaan en welke procedures en maatregelen er gelden met betrekking tot de omgang en vastlegging van incidenten. Sinds 2016 is er een wettelijke meldplicht van een datalek. De nieuwe meldplicht houdt in dat er direct een melding gedaan moet worden bij de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) zodra er sprake is van een ernstig datalek. Vandaar dat in het verslagjaar is gekozen de incidentenregeling aan te passen. In de verslagperiode heeft zich één datalek voorgedaan. Dit is conform de regelgeving gemeld en er zijn beheersmaatregelen genomen om soortgelijke datalekken te voorkomen.

Nevenfuncties bestuursleden

De lijst met nevenfuncties van de bestuursleden is als bijlage bij het jaarverslag opgenomen. Met het opnemen van de lijst geeft het bestuur tevens aan dat zij de nevenfuncties als aanvaardbaar beschouwt.

Personele wijzigingen en herbenoemingen.

In het verslagjaar hebben zich geen wijzigingen in het bestuur voorgedaan.

Per 1 januari 2018 zijn herbenoemd de heer Raadgever (voor een periode van 4 jaar) en de heer De Boer (voor een periode van 2 jaar). De heer Groen is per 1 januari 2018 afgetreden. Per dezelfde datum is mevrouw Van Gerwen – Gooskens toegetreden tot het bestuur.

Mevrouw Van Loon is per 1 januari 2017 benoemd als lid van de RvT.

Code Pensioenfondsen

Tijdens de ontwikkeling van de Wvbp stelden de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid de Code Pensioenfondsen (de Code) op. Doel van de Code is de verhoudingen binnen het pensioenfonds transparanter te maken. Ook de communicatie met de belanghebbenden zoals werkgevers, deelnemers en pensioengerechtigden, moet door de Code transparanter worden. Tot slot moet de Code bijdragen aan het versterken van 'goed pensioenfondsbestuur'. De Code trad op 1 januari 2014 in werking. De staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid verankerde de Code per 1 juli 2014 wettelijk. De Monitoringcommissie Code Pensioenfondsen ziet toe op de naleving van de Code.

De Code legt de nadruk op het beïnvloeden van het gedrag van bestuurders, intern toezichthouders en belanghebbenden in de verantwoordingsfunctie. Per orgaan zijn normen opgenomen over taak en werkwijze, samenstelling en zittingsduur, geschiktheid, benoeming, schorsing en ontslag. Daarnaast zijn overkoepelende thema's opgenomen. De thema's gaan zowel over het eigen functioneren van het fonds als van dienstverleners. Voorbeelden hiervan zijn integraal risicomanagement, communicatie en transparantie, verantwoord beleggen, kosten, uitvoering en uitbesteding, geschiktheid, diversiteit, integer handelen en beloningsbeleid.

Pensioenfondsen leven de Code na op basis van het 'pas toe of leg uit'-beginsel. Een pensioenfonds past de normen van de Code toe of zet in het jaarverslag gemotiveerd uiteen waarom een norm niet (volledig) is toegepast.

Het fonds streeft ernaar alle normen uit de Code na te leven. In bepaalde gevallen wijkt het fonds af van normen uit de Code. Hieronder wordt dit per norm toegelicht.

- *Norm 67. Diversiteit; In het bestuur, het verantwoordingsorgaan of belanghebbendenorgaan zitten ten minste één man en één vrouw.*

Het bestuur heeft een diversiteitsbeleid vastgesteld en de voordragende organisaties hierover geïnformeerd. Het bestuur streeft er naar ten minste één man en één vrouw in het bestuur zitting te laten hebben. De eis van geschiktheid prevaleert echter voor diversiteit. Het bestuur en de raad van toezicht kennen beide een vrouwelijk lid. Ook in het verantwoordingsorgaan heeft één vrouw zitting (sinds 1 januari 2018).

- *Norm 68. Diversiteit; In het bestuur, het verantwoordingsorgaan of belanghebbendenorgaan zitten ten minste één lid boven en één lid onder 40 jaar.*

Het bestuur heeft een diversiteitsbeleid vastgesteld en de voordragende organisaties hierover geïnformeerd. Het bestuur streeft er naar ten minste één lid boven en één lid onder de 40 jaar in het bestuur zitting te laten hebben. De eis van geschiktheid prevaleert echter voor diversiteit.. In het bestuur zit één lid onder de 40 jaar. Sinds 1 januari 2018 is ook één lid van het verantwoordingsorgaan jonger dan 40.

Uitbesteding

De overeenkomst pensioenbeheer is door Syntrus Achmea Pensioenbeheer opgezegd en per 1 september 2017 zijn de werkzaamheden voor pensioenbeheer overgegaan op Centric Pension and Insurance Solutions B.V in eerste instantie onder het bestaande contract tussen SAPB en het fonds.

Per 1 januari 2018 zijn de afspraken tussen Centric en het fonds vastgelegd in een schriftelijke overeenkomst en een service level agreement.

Met BMO Global Asset Management en Syntrus Achmea Real Estate & Finance zijn contracten voor het vermogensbeheer afgesloten voor onbepaalde tijd. De contracten zijn per zes maanden respectievelijk één jaar opzegbaar. De voorwaarden zijn vastgelegd in een vermogensbeheerovereenkomst met serviceafspraken over het niveau van de dienstverlening. Aan BMO Global Asset Management is de bevoegdheid verleend alle beleggingstransacties aan te gaan met betrekking tot de in de overeenkomst opgesomde beleggingscategorieën. Het bestuur stelt jaarlijks het beleggingsbeleid vast. De uitwerking van het beleggingsbeleid wordt verwoord in de beheerafspraken en de mandaten voor hypotheek en vastgoed welke door het fonds en BMO Global Asset Management respectievelijk Syntrus Achmea Real Estate & Finance worden ondertekend. In de beheerafspraken zijn alle beleggingsrestricties opgenomen van de fondsen waarin BPF Houthandel participeert.

De Contract- en risicocommissie (CRC) heeft de ISAE 3402 type II van Achmea Pension Services (voorheen Syntrus Achmea Pensioenbeheer) over 2017 beoordeeld. De bevindingen in dit rapport leiden niet tot acties of aanvullende controles, omdat zij geen impact hebben op de juistheid en volledigheid van de gegevens in de administratie van Bpf Houthandel. De CRC heeft eveneens de assurance rapportage van Centric over de periode van 1 september t/m 31 december 2017 besproken. Hierin zijn geen bevindingen geconstateerd. Vervolgacties zijn dan ook niet aan de orde.

Ten aanzien van het vermogensbeheer heeft de CRC de SOC 1 verklaring (vergelijkbaar met ISAE 3402) van BMO Global Asset Management en de ISAE 3402 rapportages van Syntrus Achmea Real Estate & Finance met betrekking tot (a.) (internationaal) vastgoed en (b.) woninghypotheken en vastgoedfinanciering beoordeeld. Hierbij zijn geen bevindingen geconstateerd. Alle drie de rapportages hebben betrekking op de generieke processen en niet op de klantspecifieke afspraken die zijn gemaakt tussen Bpf Houthandel en de respectievelijke beheerders. De CRC ziet dit niet als een belemmering, omdat deze afspraken worden gemonitord binnen de BAC. Aanvullende acties en controles zijn niet nodig.

Uitbestedingsbeleid & inkoopbeleid

Het bestuur heeft een uitbestedingsbeleid. Het fonds heeft dit beleid vastgelegd omdat het fonds zicht moet en wil hebben op risico's die verbonden zijn aan de uitbesteding van werkzaamheden en wil zorgen voor een permanente beheersing van deze risico's. In het beleid zijn de criteria vastgelegd die het fonds heeft vastgesteld voor de selectie van de uitbestedingsrelaties en de normen die bij de bewaking van de kwaliteit van de uitvoering van de uitbestede werkzaamheden gelden. Het uitbestedingsbeleid wordt twee jaarlijks geëvalueerd en is na afloop van het verslagjaar in het eerste kwartaal van 2017 voor het laatst aangepast. Het bestuur heeft tevens een inkoopbeleid. Het inkoopbeleid is van toepassing voor overige producten en/of diensten welke worden afgenomen. Het doel van het inkoopbeleid is om kaders aan te geven waarbinnen het bestuur opereert bij de inkoop van producten en/of diensten om zodoende het inkoopproces effectief en efficiënt te beheersen.

3.4 Overige ontwikkelingen

Hierna worden relevante wijzigingen in wet- en regelgeving besproken en de wijze waarop het pensioenfonds deze heeft toegepast.

Algemene Verordening Gegevensbescherming

Een pensioenfonds beschikt noodzakelijkerwijs over vele persoonsgegevens ten behoeve van het administreren van pensioenaanspraken en –rechten en het doen van uitkeringen. Per 25 mei 2018 is de Europese Algemene Verordening Gegevensbescherming van kracht. Deze verordening geeft regels over de omgang met persoonsgegevens en vervangt de huidige Wet bescherming persoonsgegevens. Het fonds is eind 2017 gestart met een inventarisatie van de acties die noodzakelijk zijn om te voldoen aan de nieuwe verordening. In de eerste helft van 2018 zijn de fondsdocumenten aangepast aan de nieuwe wetgeving en heeft het bestuur besloten een Privacy Officer aan te stellen. De Privacy Officer is verantwoordelijk voor de controle op de naleving van de AVG richtlijnen en beheert het verwerkingsregister van het fonds.

Kabinet schrapt onnodige fiscale pensioenregels

Het kabinet schrapte per 1 januari 2017 een aantal onnodige en lastig uitvoerbare fiscale pensioenregels:

- Het pensioen kan ingaan op de eerste van de maand waarin de pensioenleeftijd wordt bereikt;
- De 100%-toets, waarbij het ouderdomspensioen nooit boven het laatste loon mocht uitkomen, is geschrapt;
- Er hoeft geen verklaring van doorwerken meer worden afgegeven bij het uitstellen van pensioen. In plaats daarvan mag een ouderdomspensioen op zijn laatst ingaan 5 jaar na het bereiken van de AOW-leeftijd.

Deze wijzigingen zijn waar nodig verwerkt in het pensioenreglement.

Stappen op weg naar een nieuw pensioenstelsel

Het bestuur en cao-partijen volgen de ontwikkelingen met betrekking tot een nieuw pensioenstelsel op de voet. De politieke discussie over de toekomst van het pensioenstelsel vereist dat het bestuur voldoende tijd besteedt aan de gedachtenvorming over de strategie van het fonds. Er wordt op periodieke basis overleg gevoerd met sociale partners, waarbij ruimte wordt gemaakt voor de toekomststrategie.

3.5 Pensioenparagraaf

In deze paragraaf wordt de karakterisering van de pensioenregeling, zoals deze gold in het verslagjaar, beschreven alsmede de inhoud en de wijzigingen van de belangrijkste fondsdocumenten zoals het uitvoeringsreglement, de pensioenreglementen en de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN).

Karakterisering van de pensioenregeling

De pensioenregeling van het fonds is een uitkeringsovereenkomst.

Kenmerken pensioenregeling

De kenmerken van de pensioenregeling ultimo 2017 zijn als volgt:

Pensioensysteem	middelloodregeling
Pensioenleeftijd	67 jaar
Pensioengrondslag	pensioengevend salaris minus franchise
Maximum pensioengevend salaris	maximum pensioengevend loon van artikel 18ga Wet LB (2017: € 103.317,-)
Partnerpensioen	op risicobasis (70% van het ouderdomspensioen)
Wezenpensioen	op risicobasis (14% van het ouderdomspensioen)

Bij einde deelneming of pensionering vindt automatische uitruil van een deel van het ouderdomspensioen in partnerpensioen plaats wanneer er sprake is van een huwelijk of geregistreerd partnerschap.

Pensioengevend salaris	het tot een jaarbedrag herleide loon
Franchise	€ 19.808,-
Opbouwpercentage ouderdomspensioen	1,875% van pensioengrondslag

Premie pensioenregeling 2017

Voor het jaar 2017 heeft het bestuur de premie voor de pensioenregeling ten opzichte van 2016 ongewijzigd gelaten en vastgesteld op 26,6% van de pensioengrondslag (salaris minus franchise). Het salaris betreft het op de eerste januari van het betreffende heffingsjaar voor de werknemer geldende vaste salaris in geld, daaronder begrepen de vakantietoelage, vaste eindejaars-uitkeringen, vaste gratificaties, plus die onderdelen van het inkomen die volgens de normale werktijd tot het vaste loon behoren met een maximum van € 103.317,- (maximum voor 2017).

Van de premie voor de pensioenregeling komt de helft voor rekening van de werknemer.

Afkoop

Pensioenen tot € 467,89 per jaar (bedrag 2017) worden bij einde deelneming en op de pensioendatum vervangen door een afkoopbedrag.

Aanvullende regelingen

Invaliditeitspensioenregeling

Het fonds kende met ingang van 1 juli 1993 een regeling om het zogenaamde WAO-hiaat te beperken. De invoering van de WIA (Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen) is voor de cao-partijen van het fonds aanleiding geweest om de invaliditeitspensioenregeling met ingang van 1 januari 2006 te beëindigen. De lopende uitkeringen worden gewaarborgd.

Anw-hiaatverzekering

Het fonds bood de aangesloten ondernemingen tot 1 januari 2014 de mogelijkheid om voor haar werknemers een vrijwillige Anw-hiaatverzekering af te sluiten. In 2013 besloot het bestuur om deze vrijwillige Anw-hiaatverzekering niet meer via het fonds aan te

bieden. Samen met dat besluit is de herverzekeringsovereenkomst bij Elips Life AG per 1 januari 2014 opgezegd. De lopende uitkeringen worden gewaarborgd.

Toeslagbeleid

Het fonds heeft een voorwaardelijk toeslagbeleid, gebaseerd op het streven de pensioenen waardevast te houden. De daarbij gehanteerde maatstaf is prijsinflatie, gebaseerd op (afgeleide) consumentenprijsindex (CPI) voor alle huishoudens over de periode van oktober (jaar voorafgaand op vorig jaar) tot oktober (vorig jaar). De mate van toeslagverlening wordt jaarlijks vastgesteld door het bestuur en is afhankelijk van de financiële positie van het fonds. Er bestaat geen recht op toeslagen en er wordt hiervoor geen reserve aangehouden. De toeslagen worden gefinancierd uit de algemene middelen van het fonds. Er zal alleen toeslagverlening plaats kunnen vinden, voor zover dit toekomstbestendig is. Dat wil zeggen dat de financiële positie van het pensioenfonds zodanig is dat het te verlenen toeslagpercentage ook naar verwachting in de toekomst uitgekeerd zal kunnen worden.

Voor de toe te kennen toeslag zal het bestuur de onderstaande leidraad hanteren. Bij het besluit voor toeslagverlening is de beleidsdekkingsgraad leidend, maar kan het bestuur binnen de wettelijke kaders andere elementen in ogenschouw nemen, waaronder, maar niet daartoe beperkt, de beweging en/of hoogte van de actuele dekkingsgraad.

- Als de beleidsdekkingsgraad lager is dan 110% worden er geen toeslagen verleend.
- Als de beleidsdekkingsgraad boven de 110% is dan wordt er toeslag verleend voor zover deze in de toekomst te realiseren is (toekomstbestendig):

1. Hiervoor is beschikbaar de ruimte tussen de beleidsdekkingsgraad en de ondergrens van 110%;
2. Er wordt bepaald hoeveel dekkingsgraadpunten de beleidsdekkingsgraad zou dalen bij 100% van de verwachte prijsontwikkeling bij toekomstige toeslagverlening waarbij voor de benodigde kosten voor toeslagverlening rekening wordt gehouden met het verwachte netto meetkundig rendement op zakelijke waarden;
3. Vervolgens wordt de maximale te verlenen toeslag als volgt bepaald:
Uitkomst onder 1 gedeeld door de uitkomst onder 2 vermenigvuldigd met de feitelijke prijsontwikkeling.
4. De onder 3 bepaalde toeslag wordt toegekend aan zowel actieve als niet-actieve deelnemers.

Het verschil tussen de toeslag volgens de toeslagambitie en de daadwerkelijk toegekende toeslagverlening over de periode 1 januari 2000 tot en met 1 januari 2018 bedraagt 13,12 % voor deelnemers en 14,23 % voor gewezen deelnemers en pensioengerechtigden.

Het fonds kent geen inhaalindexatiebeleid.

Tekst verhogingen en verlagingen (voorwaardelijkheidsverklaring)

De tekst van de voorwaardelijkheidsverklaring met ingang van nFTK, geactualiseerd per 2017, luidt:

Ons pensioenfonds probeert uw pensioen elk jaar te verhogen

Het streven is uw pensioen mee te laten groeien met de prijzen. Hiervoor kijken we naar de stijging van de prijzen over de maanden oktober tot oktober in het vorige jaar (CPI-afgeleid okt-okt). We besluiten elk jaar of we uw pensioen verhogen. Dat kan alleen als onze financiële situatie goed genoeg is. Vanaf een beleidsdekkingsgraad van 110% mogen de pensioenen gedeeltelijk worden verhoogd. Volledige verhoging is mogelijk vanaf een beleidsdekkingsgraad van 124,4%*.

*) Dit percentage is mede afhankelijk van de rente en kan dus wijzigingen. De bovengrens van 124,4% is vastgesteld per eind oktober 2017.

Uw pensioen wordt verhoogd als dit kan. Er is wel elk jaar een maximum. Ons streven is de prijsstijging. Is de prijsstijging 1,5%? Dan stijgt uw pensioen in dat jaar maximaal met 1,5%.

Of u in de toekomst evenveel kunt kopen met uw pensioen als nu hangt af van de verhoging van het pensioen en van de stijging van de prijzen. De afgelopen jaren stegen de prijzen en het pensioen als volgt:

datum verandering	verhoging van uw pensioen	Prijsstijging*	onze ambitie
1 januari 2018	0%	1,33%	1,34%
1 januari 2017	0%	0,42%	0,36%
1 januari 2016	0%	0,63%	0,41%
1 januari 2015	0%	1,05%	0%
1 januari 2014	0%	1,56%	1%
1 januari 2013	0%	2,87%	1,20%
1 januari 2012	0%	2,65%	1,20%
1 januari 2011	0%	1,57%	0%
1 januari 2010	0,4%	0,71%	3%
1 januari 2009	0%	2,78%	1,50%
1 januari 2008	1,5%	1,61%	1,15%

*) de stijging van de prijzen op basis van CPI niet afgeleid okt-okt. (De consumentenprijsindex (CPI) houdt rekening met de prijsontwikkeling van overheidsdiensten en met consumptiegebonden belastingen. In de afgeleide CPI zijn veranderingen in de tarieven van product- en consumptiegebonden belastingen en subsidies weggelaten)

Onze financiële situatie was de afgelopen tijd niet goed. Daarom konden we uw pensioen niet elk jaar verhogen. Ook de komende jaren verwachten we niet dat we uw pensioen kunnen verhogen.

Tot 1 januari 2013 bedroeg de ambitie 100% van de loonontwikkeling in de bedrijfstak.

Vanaf 1 januari 2013 tot 1 juli 2015 bedroeg de ambitie 50% van de loonontwikkeling in de bedrijfstak. Vanaf 1 juli 2015 is het streven 100% van de prijzen (CPI-afgeleid oktober-oktober).

Verlaging pensioen

De afgelopen jaren is uw pensioen niet verlaagd. Indien de financiële markten zich verder herstellen, dan wordt er ook geen verlaging van de pensioenen verwacht in de eerstkomende jaren na 2017.

3.5.1 Statuten- en reglementswijzigingen in 2017

Statuten

De statuten zijn in het verslagjaar aangepast. Hierna volgt een overzicht van waar de wijzigingen betrekking op hebben.

- De bindende voordracht door het verantwoordingsorgaan van leden van de raad van toezicht;
- Herbenoemingen;
- De zittingstermijn;
- De term bestuursverslag;
- Vrijstelling vennootschapsbelasting;
- Het begrip 'aangesloten werkgever';
- De stemverhouding bestuursleden;
- De wijze waarop leden van het verantwoordingsorgaan worden benoemd en ontslagen.

Het uitvoeringsreglement

Het uitvoeringsreglement is in het verslagjaar aangepast met betrekking tot:

- Aanpassing factureringsmethodiek.

Pensioenreglement

Het bestuur heeft in 2017 besloten om het pensioenreglement 2015 op een aantal onderdelen aan te passen. Hierna volgt een overzicht van de belangrijkste wijzigingen:

- De franchise en het maximum pensioengevend salaris zijn bijgesteld.
- Pensioenrichtleeftijd is bijgesteld naar de fiscale pensioenleeftijd, per 1.1.2018 is deze gelijk aan 68.
- De wettelijke afkoopgrens is bijgesteld.
- Het pensioenreglement in zijn geheel is herschreven in een leesbare en toegankelijke stijl.

Actuariële- en bedrijfstechnische nota

De volgende onderdelen in de ABTN zijn aangepast c.q. aangevuld:

- Alle bedragen en percentages zijn aangepast naar de bedragen en percentages zoals deze voor 2017 gelden;
- Het beleggingsbeleid 2016 is opgenomen;
- Een aantal bijlagen bij de ABTN is geactualiseerd;
- Bepalingen betreffende leverage zijn opgenomen.

3.6 Communicatieparagraaf

Wet pensioencommunicatie

De Wet pensioencommunicatie trad in 2015 in werking en wordt in stappen geïmplementeerd. Het doel is betere pensioencommunicatie. Fondsen moeten de onzekerheden over pensioen beter uitleggen. Fondsen kunnen met digitale informatie kosten beperken.

De AFM verwacht van fondsen realistische en begrijpelijke informatie met handelingsperspectief voor de deelnemer. Als blijkt dat het beoogde pensioen moeilijk haalbaar is, dan verwacht de AFM dat het pensioenfonds de gevolgen hiervan op een realistische en begrijpelijke wijze uitlegt.

Digitaal tenzij

Pensioenfondsen mogen informatie digitaal verstrekken, tenzij de deelnemer daartegen bezwaar maakt. Ook Pensioenfonds voor de Houthandel wil werkgevers en deelnemers steeds meer digitaal benaderen. Dit kan door gebruik van e-mailadressen en het deelnemersportal waarop ingelogd kan worden met behulp van met DigiD.

Inzet op transparante, begrijpelijke en duidelijke communicatie

Het fonds streeft ernaar de diverse doelgroepen, begrijpelijk, duidelijk en laagdrempelig te informeren over hun pensioen, zodat 'het pensioenbewustzijn' toeneemt en (ex-)deelnemers goede pensioenkeuzes kunnen maken. Hiermee sluit het fonds aan op richtlijnen van de Wet Pensioencommunicatie. Verder beschrijft de Wet Pensioencommunicatie informatie over pensioen gelaagd aan te bieden. Het fonds geeft hier op meerdere manieren invulling aan. Zo heeft het fonds in 2016 Pensioen1-2-3 geïmplementeerd voor nieuwe deelnemers. Ook de website is hierop ingericht. Daarnaast geeft het fonds met enige regelmaat een nieuwsbrief uit (Pensioenflits) die naar alle deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers wordt gestuurd. Bij de communicatie houdt het fonds rekening met het niveau van de deelnemers. Een bijzonder project was het Helder Reglement. Hierbij is het gehele pensioenreglement herschreven in toegankelijk Nederlands. Dit project is eind 2017 afgerond.

Het beleid is vastgelegd in een communicatiebeleidsplan. Het fonds werkt de jaarlijkse doelen uit in een communicatiejaarplan.

Communicatiejaarplan en activiteiten in 2017

In het communicatiejaarplan worden de communicatieactiviteiten voor het betreffende jaar beschreven. De communicatie in 2017 richtte zich op de volgende speerpunten:

- Communicatie rondom financiële situatie en actualiteiten
- Communicatie over realistische verwachtingen rondom pensioen
- Pensioen123: Gelaagd communiceren
- Digitale communicatie en effectmeting
- Werkgever als intermediair
- Samenwerking met de brancheverenigingen
- Aansluiting op landelijke campagnes

Communicatie rondom financiële situatie en actualiteiten

Hieraan is invulling gegeven door in de Pensioenflits en op de website (www.pensioenfondshouhandel.nl) aandacht te besteden aan de financiële situatie van het pensioenfonds. Via nieuwsberichten op de website is er aandacht gevraagd voor onderwerpen die op dat moment aandacht vroegen, zoals: Solidariteit en collectiviteit belangrijk voor een goed pensioen en de financiële situatie van het fonds.

De Pensioenflits verscheen in 2017 twee keer. In de eerste nieuwsbrief was er aandacht voor het niet verlagen maar ook niet verhogen van de pensioenen in 2017, partnerpensioen en de zoektocht naar de nieuwe pensioenadministrateur. In de tweede nieuwsbrief was aandacht voor de nieuwe pensioenadministrateur Centric, de verhoging van de pensioenrichtleeftijd naar 68 jaar in januari 2018, de financiële situatie en pensioen en scheiden. De Pensioenflitsen worden per post naar de deelnemers en gepensioneerden gestuurd en worden tevens op de website geplaatst. Werkgevers en bestuursleden ontvangen de nieuwsbrief ter informatie. Daarnaast verscheen de digitale nieuwsbrief voor werkgevers.

Communicatie over realistische verwachtingen rondom pensioen

In de Pensioenflits en via de website werden deelnemers er op gewezen dat een goed pensioen mede hun eigen verantwoordelijkheid is. Onder andere door aandacht voor pensioen en scheiden, partnerpensioen, de pensioenplanner, en mijnpensioenoverzicht. Ook werden deelnemers meegenomen in de financiële situatie van het fonds en de maatregelen die mogelijk moesten worden genomen, zoals voorwaardelijke indexatie en het verlagen van pensioenen

Digitale communicatie

Het inzetten van digitale communicatie met deelnemers kan helpen bij een goede en efficiënte uitvoering van de pensioenregeling. Wat digitaal mogelijk is, hangt samen met waar Pensioenfonds voor de Houthandel staat. Maar ook hoe digitaal vaardig de doelgroepen van Pensioenfonds voor de Houthandel zijn. Uiteraard zijn de digitale mogelijkheden ook afhankelijk van kostenafwegingen. Met het oog op de transitie naar de nieuwe administrateur is in 2017 minder aandacht besteed aan het optimaliseren van de digitale communicatie.

Pensioen123: gelaagd communiceren

Sinds 1 juli 2016 verstuurt het Pensioenfonds voor de Houthandel Laag1 van het Pensioen123. Ook in andere communicatie-uitingen zoals de Pensioenflits wordt gebruik gemaakt van gelaagd communiceren.

Werkgever als intermediair

Vanuit de Wet Pensioencommunicatie heeft de werkgever een belangrijke intermediaire rol richting zijn werknemers gekregen. Dit past in het kader van goed werkgeverschap. Belangrijk hierbij is, dat werkgevers geïnformeerd en gefaciliteerd worden door het Pensioenfonds voor de Houthandel. Het fonds stelt voor werkgevers een checklist beschikbaar via de website van het fonds. Werkgevers kunnen deze checklist gebruiken bij een arbeidsvoorwaardengesprek.

Intensivering samenwerking met de brancheverenigingen en vakverenigingen

Het fonds heeft gedurende het verslagjaar onder meer een bericht over collectiviteit en solidariteit aangeleverd bij de vakverenigingen voor plaatsing in het magazine Houtwereld en/of op de website van CNV of FNV. Daarnaast werden brancheverenigingen geïnformeerd wanneer het fonds communiceerde aan de verschillende doelgroepen.

Aansluiten op landelijke campagnes

In 2017 is er aansluiting gezocht bij landelijke campagnes zoals de Pensioen3daagse. Dit is gedaan door middel van het plaatsen van artikelen op de website van het Pensioenfonds voor de Houthandel of door verwijzingen naar de specifieke websites van de campagnes.

3.7 Uitvoeringskosten

Het fonds maakt voor het uitvoeren van de pensioenregeling diverse kosten. Globaal kunnen deze kosten worden onderverdeeld in kosten voor de uitvoering van de pensioenregeling en kosten van het vermogensbeheer. Het fondsbestuur vindt het belangrijk transparant te zijn over deze kosten.

Onderstaand is in dit kader uitgebreid informatie over de kosten voor de uitvoering van de pensioenregeling en de kosten van het vermogensbeheer opgenomen. De kosten worden gepresenteerd met inachtneming van de aanbevelingen van de Pensioenfederatie en AFM. Hierdoor kunnen de kosten die pensioenfonds maken met elkaar worden vergeleken.

Kosten uitvoering pensioenregeling

De kosten van pensioenbeheer bedragen voor 2017 € 2.517 (2016: 2.196). Omgerekend naar kosten per deelnemer is dit €188,91 (2016: 169,14). *De kosten per deelnemer zijn niet in eenheden van duizend euro weergegeven, maar betreffen de bedragen in euro's.* Het aantal deelnemers is de som van het aantal actieve deelnemers en het aantal pensioengerechtigden in 2017 13.322 (2016: 12.986).

Bestuur, advies en controle	2017	2016
<i>Bedragen * 1.000</i>		
Accountantskosten	44	39
Controle en advieskosten actuaris	209	165
Kosten adviseurs	57	65
Contributies en bijdragen	61	54
Bestuurskosten	262	244
Transitiekosten	188	8
Totaal	821	575
Administratie	2017	2016
Kosten deelnemers en pensioengerechtigden	872	760
Kosten werkgevers	180	189
Kosten financieel beheer en bestuursondersteuning	644	672
Projectkosten	-	1
Totaal	1.696	1.622
Totaal pensioenbeheerkosten	2.517	2.196
Actieve deelnemers	5.578	5.284
Gepensioneerden	7.744	7.702
Totaal	13.322	12.986
Pensioenbeheerkosten in euro per deelnemer	188,91	169,14

Toelichting bij kosten uitvoering pensioenregeling

Bestuur, advies en controle

De toename van de bestuurskosten wordt voornamelijk veroorzaakt door de toename van de vacatiegelden ivm toename aantal vergaderingen.

De controle- en advieskosten actuaris zijn vergelijkbaar met 2016. In 2017 is er een post transitiekosten opgenomen in het kader van de selectie van en transitie naar een nieuwe uitvoerder.

Administratie

Kosten deelnemers en pensioengerechtigden: deze kosten hebben betrekking op alle werkzaamheden die de administrateur van het fonds verricht om de pensioenaanspraken te administreren, de uitkeringen van de pensioengerechtigden te verzorgen en alle deelnemers en gerechtigden te informeren. Te denken valt hierbij aan het verwerken van waardeoverdrachten, het toekennen van pensioenen, het afkopen van kleine pensioenen en de communicatie met alle doelgroepen (helpdesk, website, pensioenplanner, nieuwsbrief, Uniform Pensioenoverzicht, start- en stopbrief enzovoorts). De toename wordt onder meer veroorzaakt door de pensioenopgave die elke vijf jaar wordt verstuurd aan de gewezen deelnemers en door de toename van het aantal actieve deelnemers.

Kosten werkgever: deze kosten hebben betrekking op alle activiteiten die voortvloeien uit het beheer van het bestand van aangesloten werkgevers, de aanlevering en verwerking van de werknemersgegevens, het opleggen en innen van de pensioenpremies en het onderhouden van de contacten met die werkgevers.

Kosten financieel beheer en bestuursondersteuning: deze kosten hebben betrekking op het voeren van het secretariaat ten behoeve van bestuur, Raad van Toezicht en Verantwoordingsorgaan; het opstellen van het jaarverslag en het samenstellen van financiële rapportages en de advies- en controlekosten door Syntrus Achmea Pensioenbeheer.

Aansluiting met de pensioenuitvoeringskosten in de jaarrekening:

In de jaarrekening is een totaal van € 2.738 vermeld, het verschil van € 221 zijn de kosten van advisering inzake vermogensbeheer van € 51, de allocatie van kosten bestuur van € 100 alsmede overige aan vermogensbeheer toegerekende kosten van € 70.

In de jaarrekening zijn verder de controle- en advieskosten van de actuaire (€ 232) en de kosten van de adviseurs (€ 105) verantwoord onder de post controle- en advieskosten ad € 337.

Oordeel en verantwoording van het bestuur over de kosten per deelnemer

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat er een sterke relatie is tussen de grootte van een pensioenfonds en de kosten per deelnemer. In het algemeen geldt dat hoe kleiner het fonds is, hoe hoger de kosten per deelnemer zijn. De (toenemende) kostendruk is dan ook één van de aanleidingen voor de toekomstdiscussie en de conclusie van het bestuur dat het fonds mogelijk op termijn te klein is.

De kosten voor pensioenuitvoering uitgedrukt in euro's per deelnemer zijn in 2017 gestegen met ruim 11%. Deze stijging wordt echter voor een groot deel veroorzaakt door de eenmalige kosten van de transitie van de pensioenadministratie van Syntrus Achmea Pensioenbeheer naar Centric Pension and Insurance Solutions. Wanneer deze transitiekosten buiten beschouwing worden gelaten, is de stijging van de kosten per deelnemer minder dan 4%. Naar verwachting zullen in 2018 de kosten voor administratie en bestuursondersteuning dalen ten opzichte van 2017.

Kosten vermogensbeheer

2017	Beheerkosten	Performance gerelateerde kosten	Transactie- kosten	Totaal
Kosten per beleggingscategorie				
Vastgoed	359	-	12	371
Aandelen	711	-	455	1.166
Vastrentende waarden	1.377	-	218	1.595
Overige beleggingen	110	-	122	232
Derivaten	638	-	250	888
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën	3.195	-	1.057	4.252
Overige vermogensbeheerkosten				
Kosten fiduciair beheer	236			236
Bewaarloon	127			127
Overige kosten	443			443
Totaal overige vermogensbeheerkosten	806			806
Totaal kosten vermogensbeheer	4.001			5.058

2016	Beheerkosten	Performance gerelateerde kosten	Transactie- kosten	Totaal
Kosten per beleggingscategorie				
Vastgoed	309	-	40	348
Aandelen	973	-	332	1.305
Vastrentende waarden	1.298	-	614	1.912
Overige beleggingen	239	-	38	277
Derivaten	834	-	160	994
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën	3.653	-	1.184	4.837
Overige vermogensbeheerkosten				
Kosten fiduciair beheer	256			256
Bewaarloon	143			143
Overige kosten	221			221
Totaal overige vermogensbeheerkosten	620			620
Totaal kosten vermogensbeheer	4.273			5.457

Overzicht kerncijfers inzake vermogensbeheerkosten en rendementen	2017	2016
Gemiddeld belegd vermogen *	1.276.858	1.195.053
<i>% van het gemiddeld belegd vermogen</i>		
Beheerkosten inclusief performance gerelateerde kosten	0,31%	0,36%
Transactiekosten	0,08%	0,10%
Totaal	0,40%	0,46%
* Het gemiddeld beheerd vermogen is berekend op basis van de ultimo jaarstanden.		

Toelichtingen op de kosten:

Beheervergoedingen vermogensbeheerders

Een deel van deze kosten betreft de direct toe te rekenen beleggingskosten (binnen de fondsen). Deze kosten (2017: € 813; 2016: € 890) zijn ingeschat op basis van de Total Expense Ratio van de beleggingsfondsen vermenigvuldigd met het gemiddeld belegd vermogen in deze fondsen.

Transactiekosten

De transactiekosten zijn de kosten die gemaakt worden om de effectentransactie tot stand te brengen en uit te voeren. Deze kosten zijn veelal op basis van een schatting tot stand gekomen, omdat er bijvoorbeeld bij transacties in de categorie vastrentende

waarden niet separaat kosten in rekening worden gebracht. Daarnaast is het bij participaties in beleggingsfondsen niet exact te bepalen welke kosten er zijn gemaakt, hiervoor is er een schatting gemaakt van de *turn-over* in de portefeuille. Op basis van gemiddelde transactiekosten in de markt zijn de kosten bij benadering bepaald. Door de meer passieve benadering zijn de transactiekosten afgenomen.

De aannames die verder zijn gemaakt bij het berekenen van de transactiekosten zijn afkomstig uit de aanbevelingen uitvoeringskosten 2013 van de Pensioenfederatie. Onderstaand de belangrijkste gehanteerde veronderstellingen:

- Directe beleggingstitels: per aan- verkoop een spread vermenigvuldigd met de transactiewaarde. Spread percentage afkomstig uit de aanbevelingen van de Pensioenfederatie.
- Transactiekosten voor beleggingsfondsen zijn de daadwerkelijk afgerekende aan- verkoopkosten, danwel de aangeleverde data door de betreffende fondsbeheerders en externe managers.

Transactiekosten zijn derhalve onderdeel van de aan- en verkooptransacties van de beleggingen. Deze bedragen over 2017 € 1.057 (2016: €1.184).

Aansluiting met de jaarrekening:

De Aanbevelingen uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie nemen naast de directe kosten ook de indirecte kosten mee en maken expliciet onderscheid tussen de vermogensbeheerkosten en transactiekosten. In de jaarrekening zijn alleen de kosten die direct bij het fonds ad € 2.131 in rekening zijn gebracht opgenomen. De geschatte direct toe te rekenen beleggingskosten binnen de beleggingsfondsen van € 813 en transactiekosten van € 1.057 maken in de jaarrekening onderdeel uit van de indirecte beleggingsopbrengsten.

In voorgaande opstelling van de vermogensbeheerskosten zijn daarnaast de kosten opgenomen van advisering inzake vermogensbeheer van € 51, de allocatie van kosten bestuur van € 100 alsmede overige aan vermogensbeheer toe te rekenen kosten van € 70. Deze kosten zijn in de jaarrekening toegerekend aan de pensioenuitvoeringskosten.

Oordeel en verantwoording van het bestuur over de kosten vermogensbeheer

De vermogensbeheerkosten zijn in 2017 gedaald ten opzichte van 2016. De voornaamste redenen waren de lagere allocatie naar Emerging markets (welke een relatief hogere beheervergoeding kent) en de lagere transactieskosten. De lagere transactiekosten zijn als gevolg van een relatief minder volatiliteit op de financiële markten en diengevolge lagere transactie volumes.

Op grond van de kosten analyse van de aandelenportefeuilles, de investment beliefs en de rendementen is in 2017 besloten om met medio 2018 de portefeuille volledig passief in te vullen.

3.8 Beleggingsparagraaf

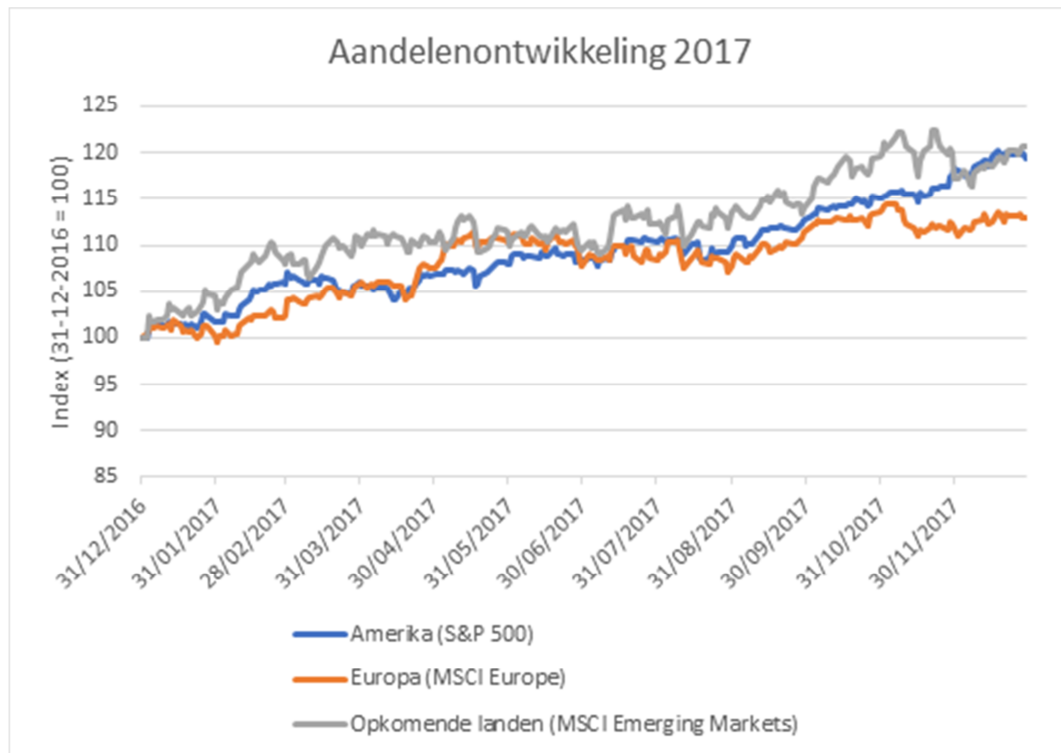
Marktontwikkelingen 2017

De politieke onrust, die men alom verwachtte, bleef grotendeels uit. De populistische lente kwam niet tot volledige bloei, al is het nog te vroeg voor de gevestigde politiek om zich rijk te rekenen. Vooral de klinkende overwinning van Macron in Frankrijk bracht een hoop rust op de markten. De afstraffing van Merkel later in het jaar kon daar niet veel in veranderen. Grote uitglijdende bij Trump bleven uit, en ook de gevreesde gevolgen van de Brexit kwamen nog niet aan de oppervlakte. Het jaar kenmerkte zich eigenlijk vooral door stabiel oplopende aandelenbeurzen, het aantal dagen met flink rode cijfers op de schermen was ongekend klein. Het stabiele klimaat ging gepaard met een steeds betere macro economische omgeving. De werkgelegenheid nam toe, de winsten en omzetten van bedrijven stegen gestaag, de economische groei liep op tot niveaus boven potentieel en zelfs op het gebied van inflatie waren er positieve ontwikkelingen, al is de inflatie nog immer te laag voor de gestelde inflatiedoelen.

De initiële angst en daarmee ook de matige vooruitzichten maakten dus snel plaats voor een veel positievere kijk op de economie. Dit positieve sentiment was er op elk continent te vinden. De Japanse economische groei was, gegeven de demografie van het land, goed te noemen. In Europa steeg de werkgelegenheid, en in de VS is deze zelfs op een niveau die je als 'krap' zou kunnen beschouwen. In reactie op al dit positieve nieuws gingen de centrale banken langzaam over tot een minder accommoderend beleid. De Amerikaanse centrale bank nam het voortouw door de eerste stappen te zetten in de afbouw van de balans. In Europa zijn wij wat minder ver, maar de eerste stap naar een meer normaal beleid is ook gezet. De ECB heeft in de tweede helft van het jaar

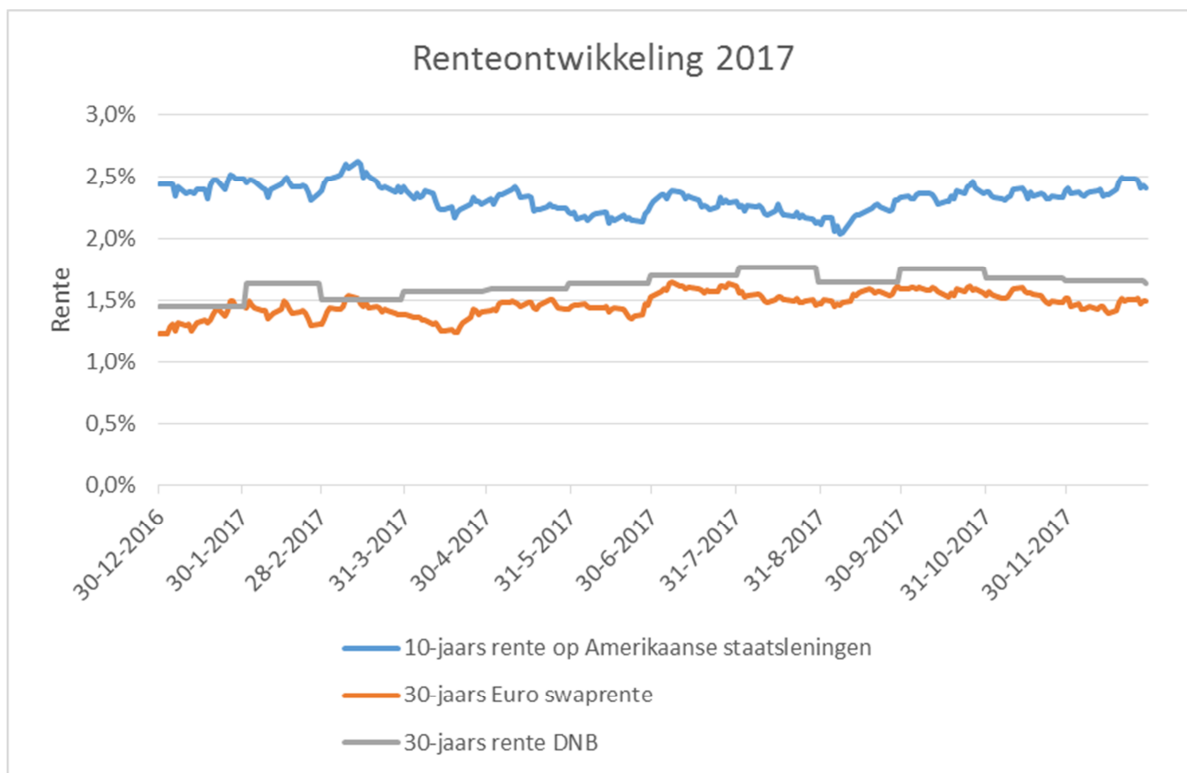
aangekondigd dat het steeds minder obligaties gaat opkopen en bij voortdurend goed nieuws hier eind september 2018 helemaal mee gaat stoppen, al laat de eerste renteverhoging nog wel even op zich wachten.

Dit positieve beeld leverde dan ook mooie aandelenrendementen op. In alle regio's waren groene cijfers te zien, met de Amerikaanse beurs en aandelen opkomende landen (in EUR) aan kop met rond de 20% rendement. In Europa moesten we het stellen met ongeveer de helft hiervan, onzekerheden rondom Brexit en de aansterkende Euro waren hier debet aan. Opvallende was vooral dat de koersgrafieken stabiel stijgende patronen lieten zien.

Beleggingen in grondstoffen hadden een minder goed jaar. De stijgende olieprijs in de tweede helft van het jaar hielp het rendement nog enigszins.

In de Verenigde Staten bleef de rente gelijk. Daar was de 10-jaars rente zowel aan het begin als het einde van het jaar 2,4%, gesteund door stabiel lage inflatie en een voorspelbaar beleid van de centrale bank. In de Eurozone steeg de 30-jaars rente van 1,2% naar 1,5%. Dat komt vooral door de hogere economische groei, maar ook omdat de ECB de stimulerende maatregelen gaat afbouwen.

Bron: BMO Global Asset Management, Bloomberg

Voor obligatiebeleggingen in de Euro-periferie landen waren nog wel bescheiden plusjes te noteren, evenals voor bedrijfsobligaties en obligaties van opkomende landen. De yield pick up en de dalende spreads zorgden daar voor groene cijfers. Voor de risicovollere High Yield beleggingen bleven de rendementen achter bij de verwachtingen, met een min als resultaat. Vastgoedbeleggingen in Nederland konden volop profiteren van de aantrekkende huizenmarkt. Toenemende krapte op de woningmarkt doet de vraag naar huurwoningen stijgen. Het feit dat starters nauwelijks in aanmerking komen voor een koopwoning biedt nog verdere ondersteuning.

In het kielzog van de aantrekkende huizenmarkt kon ook de hypotheekmarkt omhoog. De vraag naar hypotheek krediet steeg navenant. Met een flink deel van de traditionele kredietverschaffers aan de zijlijn, het kapitaalbeslag in het kader van Basel IV zet banken op een achterstand, konden pensioenfondsen en verzekeraars nog altijd mooie rendementen behalen op hypotheekleningen.

Beleggingsbeleid van het pensioenfonds

Het in 2017 gevoerde beleggingsbeleid van het fonds is vastgelegd in het beleggingsplan en de beleggingsrichtlijnen. Specifiek voor het beleggingsbeleid is een aantal richtinggevende principes geformuleerd, zogenaamde investment beliefs. Van belang voor het bestuur is onder andere risicomanagement, kostenbeheersing, een goed gediversifieerd en duurzaam beleggingsbeleid en begrijpelijke investeringen. Deze investment beliefs vormen de wezenlijke uitgangspunten en toetsstenen voor het beleggingsbeleid. Concreet betreft het de volgende 5 investment beliefs:

1. De beleggingsportefeuille wordt afgestemd op de structuur van de verplichtingen, verwacht rendement, toeslagambitie en mogelijke premiesturing.
2. Consistent outperformance, na kosten, genereren is zeer moeilijk. Beleggingsmandaten die het bestuur uitbesteedt worden in principe passief ingericht. Actief beleid wordt alleen toegepast indien passief geen goede mogelijkheid heeft.
3. De afweging risico en rendement vormt doorlopend een onderdeel van het beleggingsproces.
4. Het pensioenfonds voor de Houthandel hecht vanuit haar maatschappelijke verantwoordelijkheid waarde aan maatschappelijk verantwoord beleggen. Maatschappelijk verantwoord beleggen wordt geïntegreerd in het beleggingsbeleid.
5. Het pensioenfonds belegt alleen in categorieën en strategieën die het bestuur begrijpt.

Deze investment beliefs zijn een belangrijke leidraad geweest bij de totstandkoming van het strategische beleggingsbeleid. Het strategische beleggingsbeleid is geformuleerd op basis van een ALM-studie die in 2014 is verricht. In 2017 is een nieuwe ALM studie uitgevoerd. Belangrijk startpunt voor de studie was de herijkte risicohouding van het fonds.

Op basis van de ALM studie uit 2017 heeft het Bestuur gekozen voor het volgende lange termijn strategisch beleggingsbeleid:

- Portefeuille: 35% Matching activa, 65% Return activa
- Renteafdekking: 65% van het nominale renterisico op basis van de zuivere markt rentetermijnstructuur

Onderstaande tabel laat de beleggingen in procenten zien per eind 2016 en eind 2017.

CATEGORIE	Weging 31-12-2017	Weging 31-12-2016
<i>Return portefeuille</i>	61,6%	59,5%
<i>Match portefeuille</i>	38,4%	40,5%
<i>Totaal portefeuille</i>	100%	100%
<i>Liquide Return portefeuille</i>		
Aandelen	30,9%	29,5%
Grondstoffen	2,9%	3,0%
Obligaties	21,2%	19,4%
Beursgenoteerd vastgoed	2,6%	1,9%
Liquide middelen	0,0%	0,0%
Totaal liquide Returnportefeuille	57,7%	53,8%
<i>Illiquide Return portefeuille</i>		
Dynamisch Balansmanagement	-0,2%	0,4%
Vastgoed SAR&F	4,1%	5,3%
Totaal Illiquide Return portefeuille	3,9%	5,7%
Totaal Return portefeuille	61,6%	59,5%
<i>Match portefeuille</i>		
Staatsleningen Onderpand	13,8%	5,7%
Long Duration Bonds	0,0%	5,7%
Totaal Liquide Matchportefeuille	13,8%	11,5%
Hypotheke	6,4%	6,7%
LDI	18,2%	22,3%
Totaal Illiquide Matchportefeuille	24,6%	29,0%
Totaal Match portefeuille	38,4%	40,5%

Rendement van de beleggingsportefeuille

Het rendement van de portefeuille wordt afgezet tegen een meetlat (de zogenaamde benchmark) om de resultaten te kunnen beoordelen. Het rendement van de totale portefeuille bedroeg in 2017 3,44%. Het rendement van de benchmark (meetlat van de afspraak) bedroeg 2,97%. Per saldo kende de portefeuille een outperformance van +0,47%.

In de tabel hieronder worden de absolute rendementen per categorie en van de totale portefeuille van 2016 en 2017 weergegeven.

Rendementen %	2017	2016
<i>Return portefeuille</i>	9,7%	8,0%
<i>Match portefeuille</i>	-5,5%	15,0%
<i>Totaal portefeuille</i>	3,4%	11,9%
<i>Liquide Return portefeuille</i>		
Aandelen	18,2%	10,4%
Beursgenoteerd vastgoed	6,5%	
Grondstoffen	-0,1%	11,8%
Obligaties	4,9%	7,7%
Liquide middelen	0,0%	0,0%
Totaal liquide Returnportefeuille	11,6%	9,5%
<i>Illiquide Return portefeuille</i>		
Dynamisch Balansmanagement**	-20,5%	-8,4%
Vastgoed SAR&F	13,2%	8,3%
Beursgenoteerd vastgoed*	-0,4%	0,8%
Totaal illiquide Returnportefeuille	-8,2%	-2,9%
Totaal Return portefeuille	9,7%	8,0%
<i>Match portefeuille</i>		
Staatsleningen Onderpand	-1,8%	9,3%
Long Duration Bonds	-1,1%	9,6%
Hypotheke	2,0%	3,6%
LDI	-10,3%	20,3%
Totaal Match portefeuille	-5,5%	15,0%

* betreft periode tot implementatie beleggingsplan 2017

** Het betreft hier de contributie aan de illiquide returnportefeuille

Evaluatie van de beleggingsportefeuille

Op basis van een evaluatie van beleggingscategorieën is door het fonds besloten om de vrijkomende middelen uit de direct vastgoed portefeuille te alloceren naar beursgenoteerd vastgoed. Het fonds heeft besloten om de categorie, in lijn met de investment beliefs, passief in te vullen. In het beleggingsplan van 2017 is een normweging van 2,5% opgenomen voor deze categorie.

Daarnaast heeft het fonds in 2017 na een uitgebreide evaluatie besloten afscheid te nemen van de categorie grondstoffen in de portefeuille.

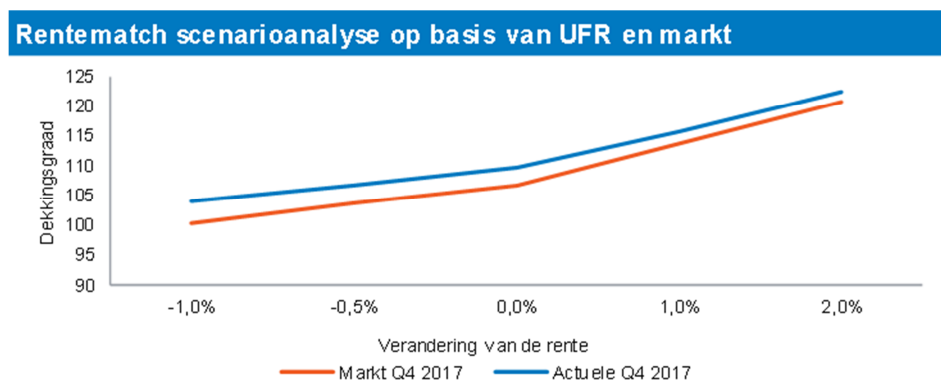
Evaluatie afdekkingsbeleid

Het fonds heeft in 2017 een stabiel renteafdekkingsbeleid gevoerd. Per ultimo 2017 was het renterisico op marktbasis voor 65% afgedekt, in lijn met het strategische afdekkingspercentage.

De onderstaande tabel geeft weer wat de gevoeligheid is van de actuele dekkingsgraad van Houthandel voor verandering van de marktrente. De EUR -50 +50 betreft een versteiling van de rentecurve met 15 jaar als middelpunt en de +50 -50 betreft een vervlakking van de rentecurve met 15 jaar als middelpunt. Het startpunt van de analyse is de actuele dekkingsgraad (UFR) per ultimo december 2017 (109,7%).

EUR curve verschuiving	Portefeuille rendement	Verplichtingen rendement	Invloed op UFR dekkingsgraad
EUR -50 + 50	-1,77%	-3,05%	111,2
EUR +50 - 50	2,04%	3,56%	108,1
EUR -50	6,78%	10,16%	106,3
EUR +50	-5,93%	-8,81%	113,2

De onderstaande grafiek laat zien wat de gevoeligheid van zowel de markt als de actuele dekkingsgraad van Houthandel.

Houthandel evalueert op kwartaalbasis de ex post effectiviteit van de renteafdekking. De verplichtingen van het Houthandel zijn door de gestegen marktrente circa € 48 mln. in marktwaarde gedaald. De beleggingen die behoren tot de rentematch daalden door de gestegen rente met circa € 27 mln. in waarde. De beleggingen stegen relatief minder hard ten opzichte van de verplichtingen dan verwacht op basis van de 65% rente afdekking. Dit werd veroorzaakt door de outperformance van veilige staatsobligaties ten opzichte van swaps.

Op kwartaalbasis analyseert Houthandel het liquiditeitsrisico dat het fonds loopt. Het liquiditeitsrisico is risico dat rente dermate stijgt, dat er niet genoeg liquide middelen en onderpand aanwezig zijn om aan de onderpand verplichtingen te voldoen uit hoofde van de renteswaps. De analyse is gebaseerd op een parallelle rentestijging van 2%. Dit is conform de wijze waarop de DNB het liquiditeitsrisico bepaalt. Houthandel heeft voldoende onderpand en liquide middelen voor een parallelle rentestijging van 2%.

Het tegenpartijrisico dat gepaard gaat met niet-beursgenoteerde derivaten wordt gemitigeerd door het hanteren van een gedegen tegenpartijselectiebeleid en een prudent onderpand beleid. Houthandel accepteert alleen onderpand van de hoogste kwaliteit, namelijk alleen effecten van de volgende uitgevende overheden: Verenigd Koninkrijk, Verenigde Staten, Duitsland, Frankrijk, Nederland en België. De reden is hiervoor is dat onderpand bescherming dient te bieden op het moment dat de tegenpartij in gebreke blijft.

Maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid (MVB-beleid)

Houthandel heeft een helder en transparant beleid voor maatschappelijke verantwoord beleggen (MVB) gericht op het identificeren en terugdringen van duurzaamheidsrisico's, maar ook het signaleren van kansen. De strategie richt zich op het zoeken van de dialoog met ondernemingen waarin wordt belegd (aandelen en bedrijfsobligaties). Hierbij wordt gekeken naar diverse thema's op het gebied van milieu, de maatschappij en goed ondernemingsbestuur (ESG). Uitgangspunt hierbij zijn de wereldwijd geaccepteerde standaarden zoals de UN Principles for Responsible Investment (UNPRI) en de UN Global Compact (UNGC).

In 2017 zijn verdere stappen gezet in de integratie van de Sustainable Development Goals (SDG's) binnen het engagementproces. De SDG's zijn door de Verenigde Naties geïntroduceerd als gemeenschappelijk vocabulaire tussen beleggers, ondernemingen en overheden. Deze SDG's kunnen als katalysator voor het engagementproces dienen en de transparantie bij ondernemingen bevorderen. Ook zijn ze bruikbaar om de impact van de engagementinspanningen verder in kaart te brengen.

Bij het selecteren van de engagementprojecten worden de SDG's nadrukkelijk meegenomen. Voorbeeld hiervan in 2017 zijn onder andere:

- Verantwoorde marketing en prijsstelling in de farmaceutische sector.

Doel van dit project is om ondernemingen in de sector aan te sporen om sterke en duurzame werkwijzen te ontwikkelen voor een verantwoorde prijsstelling, waarbij een afweging plaatsvindt tussen winstoogmerk enerzijds en legitieme onderzoeks- en ontwikkelingsplannen anderzijds. Dit project is gekoppeld aan SDG 3 "Gezondheid en welzijn".

Resultaten: De gezondheidszorg in de Verenigde Staten kwam in 2016 onder vuur te liggen tijdens de presidentsverkiezing. Er bestond grote onzekerheid over de medicijnprijzen als gevolg van uitspraken van de latere president Trump. De medicijnbedrijven zagen weliswaar mogelijke prijsverlagingen als een risico, maar ze wilden geen enkele toezegging doen voordat de beleidsrichting van de nieuwe regering duidelijker werd. Na talloze mislukkingen om de Affordable Care Act (genaamd Obamacare) volledig in te trekken, heeft de regering van Trump zich minder uitgesproken over dit onderwerp. In 2017 hebben we veel partijen in de sector gesproken. Hieruit werd duidelijk dat er heel veel opvattingen zijn ten aanzien van de prijsstelling voor medicijnen. We hebben een aantal goede praktijkvoorbeelden gezien waarvan we vinden dat andere bedrijven dit zouden moeten adopteren. We blijven daarom ook in 2018 met de bedrijven in de sector in gesprek over aanpassingen van hun prijsbeleid.

- Water, energie en duurzame landbouw.

Er bestaat wereldwijd een toenemende druk op beschikbare watervoorraden. Energie- en voedselbedrijven verbruiken steeds meer water als gevolg van de sterke toenames van de vraag naar energie en voedsel. Doel van het engagementproject is om bedrijven die actief zijn in kwetsbare watergebieden te bevragen over hun beleid ten aanzien van waterrisico en ze te vragen beleid te maken ten aanzien van watergebruik. Dit project is gekoppeld aan SDG 6 "Schoon drinkwater en goede sanitaire voorzieningen".

Resultaten: In 2017 hebben we met bedrijven gesproken in meerdere sectoren waaronder textiel, hotels, farmacie, voeding- en dranken en detailhandel. De belangrijkste aandachtsgebieden in de gesprekken waren waterrisicobeheer en hoe doelen worden vastgesteld. Sommigen bedrijven hebben al uitgebreide risico-analyses gedaan en strategieën voor waterbeheer ontwikkeld. Anderen bedrijven zijn nog niet zover. Met hen hebben we de praktijkvoorbeelden kunnen delen en het gebruik ervan kunnen stimuleren.

Klimaatverandering is in 2017 steeds nadrukkelijker als thema binnen het engagementproces naar voren gekomen. Dit is mede gebeurd onder invloed van DNB die in het rapport “De Nederlandse sector veilig achter de dijken?” waarschuwt voor de gevolgen van klimaatrisico's voor beleggers. Voorbeelden van engagementprojecten in 2017 die gerelateerd zijn aan het klimaatvraagstuk zijn:

- Emissiebeheer in de auto-industrie.

Doel van dit engagementproject is om bij de transportsector aan te dringen op een ontwikkeling van een bedrijfsmodel dat leidt tot een transportsector die past bij de internationale afspraken over CO2-reductie.

Resultaten: In 2017 hebben we een aantal diepgaande discussies gehouden met automobielbedrijven over hun beleid om de emissies in hun huidige vloot te verminderen en hoe ze de grote veranderingen in de sector aanpakken. Deze veranderingen zijn groei in de markt voor elektrische voertuigen, zelfrijdende auto's en gedeelde mobiliteit. Veel bedrijven zijn wel begonnen met het stellen van doelen met betrekking tot de uitrol van alternatieve aandrijvingen. Er is echter ook een spanning tussen de wens van bedrijven om in te spelen op deze veranderingen en de financiële druk om de huidige bedrijfsmodellen te beschermen.

Ander probleem voor de sector is dat de regelgeving steeds verschuift. We merken dat bedrijven nog steeds terughoudend zijn om heel specifiek doelen te formuleren voor vloottransformatie en vlootemissies. Wij zullen daarom in 2018 vervolg geven aan dit project en druk blijven uitoefenen op de bedrijven.

- Standaarden voor informatieverschaffing over klimaatverandering.

In juni 2017 heeft de Task Force on Climate Related Disclosures (TCFD) haar eindrapport gepubliceerd. Doel van dit rapport is om richtlijnen te bieden voor de manier waarop beleggers en de ondernemingen waarin die beleggers investeren, de risico's en kansen van klimaatverandering voor de bedrijfsvoering kunnen analyseren en daarover kunnen rapporteren.

Ondernemingen en beleidsmakers wordt gevraagd om meer duidelijkheid te geven over de manier waarop zij omgaan met en steun verlenen aan de transitie naar een koolstofarme economie. Het rapport van de TCFD biedt een nuttig kader voor nog gerichtere engagementsinspanningen voor beleggers in de diverse wereldwijde markten.

Beide projecten zijn gekoppeld aan SDG 13 “Klimaatverandering aanpakken”.

Binnen de beleggingsportefeuille van Houthandel zijn in 2017 totaal 484 ondernemingen binnen de aandelenportefeuille aangesproken, wat 130 keer resultaat heeft opgeleverd. Binnen de bedrijfsobligatieportefeuille is in 2017 met 134 ondernemingen de dialoog gezocht, wat in 57 gevallen tot positieve verandering heeft geleid.

Een actief stembeleid maakt onlosmakelijk onderdeel uit van de dialoog die met ondernemingen wordt gevoerd. Voorafgaand aan aandeelhoudersvergaderingen wordt proactief met ondernemingen contact gezocht om de verwachtingen te delen en kwesties te adresseren. In het geval van een tegenstem (of bij onthouding) wordt dit veelal na afloop van de aandeelhoudersvergaderingen toegelicht aan de betreffende ondernemingen als dit de dialoog ten goede komt.

Z-Score 2017

De z-score wordt ieder jaar berekend en laat het verschil zien tussen het werkelijke rendement van de portefeuille en het rendement van de benchmark (een vergelijkingsmaatstaf). Een positief getal betekent dat de beleggingen van Bpf Houthandel beter hebben gerendeerd dan de markt; bij een negatief getal geldt het omgekeerde. Bij de berekening worden ook de kosten in de beschouwing opgenomen.

Naast de jaarlijks berekende z-score wordt een zogenaamde performancetoets gedaan, waarin de z-scores over een periode van 5 jaren worden berekend. In het Vrijstellingsbesluit Wet Bpf 2000 is opgenomen dat er vrijstelling van de verplichte deelname aan een bedrijfstakpensioenfonds kan worden verleend als de performancetoets lager is dan 0. Het feitelijk behaalde rendement van Bpf Houthandel wijkt dan behoorlijk negatief af van de benchmark.

De z-score voor het jaar 2017 bedraagt 0,29. De performancetoets bedraagt 1,83. Bpf Houthandel zit boven de toegestane norm.

Vooruitzichten

De economie heeft wereldwijd de wind in de zeilen en de positieve ontwikkelingen van 2017 zullen ook in 2018 zichtbaar zijn. Dit betekent voor de VS een economische groei van iets meer dan 2,5% en in Europa net iets minder dan 2,5%. Voor beide regio's betekent dit groei boven potentie, waarbij de arbeidsmarkt vooral in de VS uiteindelijk tegen limieten kan gaan aanlopen. De economische cyclus is dus wereldwijd in de expansieve fase, en vooralsnog staan alle seinen op groen. De kans op een recessie in 2018 is bescheiden, ondanks het feit dat de cyclus al 'oud' is.

De forse waarderingen van aandelen worden nog altijd ondersteund door groeiende winsten, en de lage rendementen op obligaties. De relatieve aantrekkelijkheid is nog altijd aanwezig. Waar 2017 een jaar was van politieke onzekerheden, zal 2018 in het teken staan van de monetaire veranderingen. Voor 2018 wordt breed verondersteld dat de FED de rente 3 of 4 keer zal verhogen, maar over het beleid daarna loopt de markt flink uit de pas met de signalen vanuit de FED. De markt prijst na 2018 nog nauwelijks verhogingen in, maar de FED geeft aan dat ze verwacht gestaag door te gaan met verhogen. In Europa liggen voor het eerste half jaar de kaarten op tafel, maar in de tweede helft van het jaar zal de markt van de ECB gaan verlangen dat ze duidelijkheid gaat verschaffen over wat ze na het stopzetten QE gaat doen. Wanneer gaat de ECB de rente verhogen en hoe voortvarend zal ze de balans gaan afbouwen? Voor 2018 verwachten wij in de Eurozone ieder geval nog geen renteverhogingen.

3.9 Risicoparagraaf

3.9.1 Inrichting Integraal Risicomanagement

In 2017 is veel aandacht besteed aan de herinrichting van het Integraal Risicomanagement. In een vijftal sessie is onder begeleiding van Sprenkels en Verschuren de Risk en Control cyclus opnieuw beschreven en zijn de strategische en operationele risico's herijkt. Dit alles heeft in 2018 zijn definitieve beslag gekregen in het Beleidsplan Integraal Risicomanagement.

Een overzicht van de processtappen van de Risk & Control cyclus:

1. Missie, visie, strategie, risicohouding. Hierbij staat de interne omgeving en de risicohouding centraal;
2. Doelstellingen en risicobereidheid. Hierbij staat het formuleren van doelstellingen en risicobereidheid en risicotolerantie centraal;
3. Identificeren en benoemen van risico's. Hier staat het identificeren en benoemen van gebeurtenissen centraal die een positieve of negatieve invloed hebben op het behalen van de doelstellingen;
4. Wegen van risico's. Hier staat de risicobeoordeling centraal middels het wegen van (bruto) risico's;
5. Beheersmaatregelen en netto risico. Hierbij staat het bepalen en benoemen van de reactie op risico's centraal;
6. Borgen van de beheersmaatregelen in de organisatie. Hier staan de beheersingsactiviteiten centraal, de control omgeving van BPF Houthandel;
7. Informeren en communiceren over het proces. Hierbij staat de informatie en communicatie centraal;
8. Monitoren van het gehele proces en feedback naar de eerste processtap. Hierbij staat de bewaking centraal zodat een lerende organisatie ontstaat

3.9.2 Strategische risico's

In 2017 heeft het bestuur 13 strategische risico's geïdentificeerd. Hieronder wordt verstaan de belangrijkste risico's die het behalen van strategische doelstellingen in de weg staan.

Zienswijze en beleidsregels toezichthouders

Toezichthouders hebben een eigen zienswijze en eigen beleidsregels, waardoor compliant zijn aan regelgeving multi-interpretabel is en er sprake kan zijn van reputatieve schade. Door goede contacten te onderhouden met de toezichthouders, maar ook met

andere bestuurders, adviseurs en professional binnen de pensioensector wordt dit risico beheerst. Het bestuur beoordeelt het nettorisico als marginaal.

Veranderende wet- en regelgeving

Door de snel veranderende wet- en regelgeving in het pensioenlandschap, kan ons fonds niet compliant zijn en ontstaat er reputatie- en/of financiële schade. Het fonds monitort dit risico door intensief de nieuwsbrieven van en publicaties van ondermeer DNB en de Pensioenfederatie te volgen. Daarnaast hebben de bestuursondersteuning en adviseurs de expliciete opdracht het bestuur te informeren op dit gebied.

Concentratierisico

Doordat er sprake is van een concentratierisico: het opzeggen van een grote werkgever (30% van de populatie), bestaat de kans dat de gedragenheid bij andere werkgevers in gevaar komt en dat er ook minder premie-inkomsten zijn, waardoor de continuïteit van het fonds in gevaar kan komen. Goede contacten met sociale partners en betreffende werkgevers mitigeren dit risico.

Governance en continuïteitsrisico

Het blijven voldoen aan de geschiktheidseisen voor bestuurders en het vinden van nieuwe geschikte bestuurders wordt steeds moeilijker, waardoor sprake is van een governance en continuïteitsrisico. Door het volgen van een rooster van aftreden wordt tijdig onderkend wanneer (meerdere) vacatures ontstaan. Voordragende partijen kunnen in een vroegtijdig stadium worden benaderd. Het fonds biedt tevens de mogelijkheid om aspirant bestuursleden mee te laten lopen.

Transitierisico

Vanwege de overgang naar een nieuwe uitvoerder is sprake van een transitierisico en bestaat de kans dat fouten in de administratie worden gemaakt. Dit risico is in 2017 en 2018 streng gemonitord door een Stuurgroep, met externe ondersteuning van een transitie-manager. De voortgangsrapportages van de Stuurgroep zijn door de Contract en risicocommissie en in de bestuursvergaderingen uitgebreid besproken.

Renterisico

Als de rente blijft dalen is sprake van een renterisico, wat tot ongewenste effecten kan leiden voor de dekkingsgraad en de pensioenopbouw. Het renterisico is deels afgedekt (zie ook operationele risico's). Gelet op de renteontwikkelingen blijft het bestuur dit risico als hoog beschouwen.

Langlevensrisico (in relatie tot innovatie en medische technologie)

Door technologische ontwikkelingen blijft de levensverwachting op de lange termijn toenemen, waardoor de premies voor pensioenopbouw te hoog worden en er hierdoor een langlevensrisico (in relatie tot innovatie en medische technologie) ontstaat. In 2018 is de pensioenleeftijd verhoogd naar 68. Naar verwachting zal de pensioenleeftijd in de toekomst verder meestijgen met de levensverwachting.

Veranderend pensioenlandschap

Doordat het pensioenlandschap verandert, bestaat het risico dat bestuurders alle veranderingen niet kunnen bijbenen en hierdoor niet voldoende 'in control' zijn om te besturen en besluiten. Door permanente educatie en goede ondersteuning en advisering blijft het bestuur in staat de veranderingen te begrijpen en de noodzakelijke besluiten te nemen.

IT-risico

Doordat de intensiteit van aanvallen van buitenaf op IT systemen toeneemt, bestaat het risico dat dataverlies of beschadiging ontstaat met impact op de beheerste en integere bedrijfsvoering. Het fonds kan dan worden geconfronteerd met datalekken, ontevreden deelnemers en reputatieschade. Het fonds heeft een eigen IT-beleid ontwikkeld. De keuze voor Centric als pensioenuitvoerder is mede ingegeven door de kennis en kracht op IT-gebied.

Beleggingsrisico

Door ontwikkelingen in de markt bestaat het risico dat het rendement van de beleggingen tegenvalt en hierdoor sprake is van een beleggingsrisico. Door middel van ALM-studies zijn beleggingsrisico's in lijn gebracht met de risicohouding. Het beleggingsbeleid is hierop ingericht en wordt continu gemonitord door de BAC.

Uitbestedingsrisico

Door de uitbesteding van werkzaamheden bestaat het risico dat uitbestedingspartijen fouten maken die voor het fonds kunnen leiden tot (1) imago schade, (2) verlies van data integriteit, (3) financiële schade en (4) verhoogd niveau van toezicht door de toezichthouder. Het bestuur heeft een eigen uitbestedingsbeleid dat erop gericht is de juiste partners te vinden. Via rapportages houdt het bestuur grip op de uitbestede activiteiten.

Communicatie en legitimatierisico

Indien niet goed wordt gecommuniceerd met de achterban ontstaat een communicatie- en legitimatierisico: het risico dat niet wordt voldaan aan de zorgplicht en sprake is van onvoldoende betrokkenheid van belanghebbenden. Het bestuur heeft een communicatiebeleidsplan en stelt jaarlijks een communicatiejaarplan op.

Branchevervaging

Branchevervaging kan effect hebben op aangesloten bedrijven en het aantal deelnemers. Hierdoor ontstaat het risico dat het aantal deelnemers terugloopt. Door continu aandacht te hebben voor de ontwikkelingen bij de cao-partijen en daarmee samenhangend de formulering van de verplichtstelling, wordt dit risico beheerst. Desalniettemin wordt het risico als vrij groot beoordeeld.

3.9.3 Operationele risico's

Voor operationele risico's hanteert BPF Houthandel de FIRM risicocategorieën die DNB voorschrijft. Begin 2018 zijn de operationele risico's herijkt. Dit heeft geresulteerd in identificatie, weging, het vastleggen van beheersmaatregelen, rapportage en going concern behandeling van de risico's door betreffende bestuurscommissies.

Het bestuur onderkent de volgende operationele risico's:

Operationeel risico: 1) Matchingrisico

Omschrijving van het risico: Het risico als gevolg van het niet gematcht zijn van activa en passiva, dan wel inkomsten en uitgaven, in termen van rentevoet en rente typische looptijden, basisvaluta en gevoeligheid voor ontwikkelingen in prijspeil. Het netto risico is door het bestuur als groot beoordeeld, maar is, gegeven alle beheersmaatregelen, in de context van benodigde herstelcapaciteit voor het bestuur acceptabel.

Operationeel risico: 1a) Matchingrisico - renterisico

Omschrijving van het risico: Het risico dat rentefluctuaties kunnen leiden tot ongewenste effecten op de balans en het resultaat. Het fonds beheerst het renterisico door het deels af te dekken. Beoogd wordt om mutaties in de verplichtingen als gevolg van renteveranderingen voor 65% (op basis van marktrente) op te vangen door mutaties in de bezittingen. Het overgebleven risico is door het bestuur als middelgroot beoordeeld.

Operationeel risico: 1b) Matchingrisico - valutarisico

Omschrijving van het risico: Het risico op onvoldoende afstemming tussen activa en passiva op het gebied van vreemde valuta. Voor niet-Euro-beleggingen wordt het vreemde valutarisico volledig afgedekt, tenzij het Emerging Markets betreft. Het netto risico is door het bestuur als marginaal beoordeeld.

Operationeel risico: 1c) Matchingrisico - inflatierisico

Omschrijving van het risico: Het risico dat het fonds onvoldoende in staat is om (toenemende) verplichtingen als gevolg van inflatie te financieren, zonder belanghebbenden te benadelen. Ten aanzien van het inflatierisico is geen expliciet beleid vastgelegd. Gegeven het huidige niveau van de dekkingsgraad is het perspectief hoofdzakelijk nominaal. Het risico is als laag beoordeeld.

Operationeel risico: 2) Liquiditeitsrisico

Omschrijving van het risico: Het risico dat liquiditeitstekorten kunnen optreden als gevolg van het onvoldoende op elkaar afgestemd zijn van de timing en de omvang van inkomende en uitgaande kasstromen. Aangezien de som van de premies, directe beleggingsopbrengsten en aflossingen van beleggingen in vastrentende waarden de som van uitkeringen en kosten momenteel te boven gaat, is de kans op een liquiditeitstekort beperkt, temeer daar altijd de mogelijkheid bestaat beursgenoteerde beleggingen per ommekeer te verkopen. Ter verdere beheersing is het beleid ingezet om het niet-beursgenoteerde vastgoed naar beursgenoteerd vastgoed om te zetten. Op kwartaal basis wordt getoetst of het fonds voldoende liquiditeiten heeft om een renteschok van 200 basispunten op te vangen. Op jaarbasis worden ook de valutahegde en de premie/uitkeringen op de lange termijn betrokken in de liquiditeitsanalyse. Het bestuur heeft het resterende liquiditeitsrisico als marginaal beoordeeld.

Operationeel risico: 3) Marktrisico

Omschrijving van het risico: Het risico als gevolg van het blootstaan aan wijzigingen in marktprijzen van verhandelbare financiële instrumenten binnen de (handels-)portefeuille. Het structurele gewenste marktrisico wordt onder andere in kaart gebracht binnen een ALM-studie. Daarin wordt een zodanige beleggingsmix vastgesteld dat een voor het fonds acceptabel marktrisico definieert. De beheersing van dit risico is geïntegreerd in het beleggingsproces via onder andere het jaarlijkse beleggingsplan en het daarin opgenomen beleggingsmandaat.

Operationeel risico: 4) Kredietrisico

Omschrijving van het risico: Het risico dat een tegenpartij contractuele of andere overeengekomen verplichtingen (waaronder verstrekte kredieten, leningen, vorderingen en ontvangen garanties) niet nakomt, bv door faillissement of door het aan restricties onderhevig zijn van buitenlandse betalingen. Het fonds neemt momenteel kredietrisico's in de vastrentende beleggingen. Het is de actieve beheerders toegestaan om een deel van de portefeuille te beleggen in 'investment grade' credits, High Yield beleggingen en schuldbekentenissen in opkomende markten. Het risico wordt beheerst door selectie van meerdere solide tegenpartijen op basis van managersselectiebeleid en tegenpartijlimieten. Voor al deze beleggingen zijn daarnaast beperkingen vastgesteld. Zo wordt tegenpartijrisico verbonden aan de inzet van afgeleide financiële instrumenten en op marktconforme wijze beheerst. Het bestuur houdt toezicht op deze risico's door de vermogensbeheerder periodiek te laten specificeren welk deel van de beleggingen een verhoogd risico met zich meebrengt. Het overgebleven risico is door het bestuur als marginaal beoordeeld.

Operationeel risico: 5) Concentratierisico

Omschrijving van het risico: Het risico als gevolg van het ontbreken van een adequate spreiding van de beleggingen. Voorbeelden zijn naam concentratie, sectorale concentratie, geografische concentratie. Het risico wordt beperkt door voldoende spreiding in assets en landen. Het netto risico is door het bestuur als marginaal beoordeeld.

Operationeel risico: 6) Correlatierisico

Omschrijving van het risico: Het risico als gevolg van correlatie tussen de verschillende beleggingscategorieën. Om het risico te beperken zijn de portefeuille activa die onderling een beperkte correlatie vertonen opgenomen: vastrentend, aandelen, onroerend goed en commodities. Het netto risico is als laag beoordeeld.

Operationeel risico: 7) Risico actief beheer

Omschrijving van het risico: Het risico dat de vermogensbeheerders bij de uitvoering van het actieve beleggingsbeleid afwijken van het vastgestelde (ALM)-beleid. Hiertoe zijn strategische marges door het bestuur gedefinieerd welke dagelijks worden gemonitord. Daarnaast is het beleid van het bestuur om nieuwe beleggingsmandaten die het bestuur uitbestedt in principe passief in te richten tenzij passief geen goede mogelijkheden heeft. Sinds 2017 wordt geen TAA-beleid meer gevoerd. Het bestuur heeft een koppeling aangebracht tussen de beleggingsrichtlijnen en het beleggingsplan. Het risico is door het bestuur als marginaal beoordeeld.

Operationeel risico: 8) Verzekeringstechnisch risico

Omschrijving van het risico: Dit is het risico dat uitkeringen (nu dan wel in de toekomst) niet gefinancierd kunnen worden vanuit premie- en/of beleggingsinkomsten, als gevolg van onjuiste en/of onvolledige (technische) aannames en grondslagen.

Operationeel risico: 8a) Verzekeringstechnisch risico - levensverwachting

Omschrijving van het risico: Het risico dat de veronderstelde levensverwachting afwijkt ten opzichte van de werkelijke levensverwachting. Bij de bepaling van de technische voorzieningen worden prudente veronderstellingen gehanteerd waaronder toekomstige verbetering van de levensverwachting. Hierdoor vindt periodieke bijstelling plaats. Het netto risico is door het bestuur nog steeds als middelgroot beoordeeld omdat dit risico niet wordt beperkt door bijvoorbeeld een herverzekering.

Operationeel risico: 8b) Verzekeringstechnisch risico – arbeidsongeschiktheidsrisico

Omschrijving van het risico: Het risico dat de veronderstelde arbeidsongeschiktheid afwijkt ten opzichte van de werkelijke arbeidsongeschiktheid. In de technische voorzieningen houdt het fonds een voorziening aan voor reeds zieke deelnemers, die naar verwachting binnen 2 jaar arbeidsongeschikt zullen worden verklaard. Deze voorziening wordt gevoed door middel van een opslag in de premie. Daarnaast houdt het fonds een voorziening aan voor huidige arbeidsongeschikten aan wie premievrijstelling is verleend (ter grootte van de in de toekomst gederfde premie-inkomsten).

Operationeel risico: 8c) Verzekeringstechnisch risico – overlijdensrisico

Omschrijving van het risico: Het risico dat het veronderstelde aantal overlijdens afwijkt ten opzichte van het werkelijke aantal overlijdens. Bij de bepaling van de technische voorzieningen worden prudente veronderstellingen gehanteerd. Jaarlijkse monitoring in het actuair rapport.

Operationeel risico: 9) Omgevingsrisico

Omschrijving van het risico: het risico als gevolg van buiten het fonds komende veranderingen op het gebied van concurrentieverhoudingen, belanghebbenden, reputatie en ondernemingsklimaat. Voor het fonds is met name de afhankelijkheid van diverse belanghebbenden hierbij van belang (vakbonden, sponsors en deelnemers). Naar de mening van het bestuur wordt dit risico beperkt door de statutaire bepaling dat de leden van het bestuur worden voorgedragen met inachtneming van het beginsel van pariteit van werkgevers- en (pensioengerechtigde) werknemersleden. De leden worden voorgedragen door de werkgeversorganisatie (3 leden), de werknemersorganisaties (2 leden) en de pensioengerechtigden in het VO (1 lid). Dit draagt naar de mening van het bestuur bij aan evenwichtige belangenbehartiging. Daarnaast is de omvang van de bedrijfstak een bepalende factor in deze risicocategorie. Het bestuur onderkent het risico van een krimpende bedrijfstak. Het verloop van het deelnemersbestand wordt nauwlettend gemonitord. Daarnaast wordt het risico van een onvoldoende representativiteit bij een eerstvolgende toetsing door het fonds onderkend. De laatste meting laat een voldoende representativiteit zien. Het netto risico is door het bestuur als middelgroot beoordeeld.

Operationeel risico: 10) Operationeel risico

Omschrijving van het risico: Het risico samenhangend met ondoelmatige of onvoldoende doeltreffende procesinrichting dan wel procesuitvoering, en menselijke en technische tekortkomingen. In principe is dit risico niet van toepassing op het fonds, aangezien alle processen zijn uitbesteed aan de administrateur (waarmee het risico onderdeel uitmaakt van het uitbestedingsrisico).

Operationeel risico: 11) Uitbestedingsrisico

Omschrijving van het risico: het risico dat de continuïteit, integriteit en/of kwaliteit van de aan derden uitbestede werkzaamheden (waaronder administratie, vermogensbeheer en bestuursondersteuning) wordt geschaad, dan wel door deze derden ter beschikking gestelde apparatuur en personeel wordt geschaad. Het fonds heeft beleid vastgesteld met betrekking tot de beheersing van risico's die samenhangen met de uitbesteding. Belangrijke aspecten hierin zijn dat de administrateur, beschikt over een ISAE3402 type II verklaring. Deze verklaring geeft zekerheid dat de bedrijfsprocessen en de daarin opgenomen interne controles, in opzet bestaan en adequaat zijn (type I) en effectief hebben gewerkt (type II). Met Syntrus Achmea Pensioenbeheer is het fonds een gedetailleerde Service Level Agreement (SLA) overeengekomen. Ook met Centric zijn vanaf 2018 afspraken vastgelegd in een SLA. De vermogensbeheerder, BMO Global Asset Management, beschikt over een door een externe accountant goedgekeurde AAF01/06 control rapportage.

Operationeel risico: 12) IT-risico

Omschrijving van het risico: Het risico dat bedrijfsprocessen en informatievoorziening onvoldoende integer, niet continue of onvoldoende beveiligd worden ondersteund door IT. Dit risico is nader onderverdeeld in strategie en beleid, beveiliging, beheersbaarheid en continuïteit. In 2017 heeft het bestuur een eigen IT-beleid vastgesteld. Door de volledige uitbesteding van het pensioen- en vermogensbeheer beschikt het fonds niet over een eigen IT-infrastructuur. Uitbestedingspartners dienen zich te conformeren aan het IT-beleid van het fonds. Ten aanzien van de risico's verbonden aan de IT-omgeving van de externe uitvoerders steunt het fonds op de beheersmaatregelen van de diverse dienstverleners. Het fonds vormt zich jaarlijks een oordeel over de degelijkheid van het beleid en de beheersmaatregelen.

Operationeel risico: 13) Integriteitsrisico

Omschrijving van het risico: het gevaar voor aantasting van de reputatie of bestaande of toekomstige bedreiging van vermogen of resultaat van een financiële onderneming als gevolg van een ontoereikende naleving van hetgeen bij of krachtens enig wettelijk voorschrift is voorgeschreven. Dit risico kan worden verdeeld in de volgende subrisico's:

- Risico op belangenverstrengeling;
- Risico op benadeling van derden;
- Risico op voorwetenschap;
- Risico op witwassen;
- Risico op terrorismefinanciering;
- Risico op (externe en interne) fraude;
- Risico op maatschappelijk onbetamelijk gedrag;
- Risico op ontduiking of ontwijking van fiscale regelgeving;
- Risico op cybercrime;
- Risico op omzeiling van sanctiewetgeving;
- Risico op omkoping;
- Risico op marktmanipulatie

Het fonds heeft een integriteitsbeleid. Er is een gedragscode van kracht. De compliance officer is belast met controle op naleving van deze gedragscode. Het fonds kent een klokkenluidersregeling, een incidentenregeling, een uitbestedingsbeleid en een inkoopbeleid. Jaarlijks vindt een systematische integriteitsrisicoanalyse (SIRA) plaats. Op basis van de meest recent SIRA is het integriteitssubrisico cybercrime als zorgwekkend naar voren gekomen.

Operationeel risico: 14) Juridisch risico

Omschrijving van het risico: Het risico samenhangend met (veranderingen in en naleving van) wet- en regelgeving, het mogelijk bedreigd worden van haar rechtspositie, met inbegrip van de mogelijkheid dat contractuele bepalingen niet afdwingbaar of niet correct gedocumenteerd zijn. Ook risico's in verband met geen premie wel recht vallen onder het juridisch risico. Wat hierbij voor het fonds vooral van belang is, zijn de risico's van de veranderende wet- en regelgeving. Naar de mening van het bestuur is in het verleden voldoende aangetoond, dat het fonds op een adequate wijze kan omgaan met veranderende wet- en regelgeving. In de toekomst wordt dit risico beperkt doordat het bestuur zich onder andere op de hoogte laat houden door adviseurs. Daarnaast bestaat het risico dat contractuele bepalingen niet afdwingbaar of correct zijn gedocumenteerd. Vooral de toeslagverlening kan hierbij een belangrijke rol spelen. Naar de mening van het bestuur is de voorwaardelijkheid van de toeslagtoezegging echter voldoende gewaarborgd. Het netto risico is door het bestuur als marginaal beoordeeld.

Operationeel risico: 15) Reputatierisico

Omschrijving van het risico: Het risico op afnemend vertrouwen van achterban en berichtgeving in de media. Het bestuur communiceert via de website en nieuwsbrieven aan deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers, periodiek over toekomstige wijzigingen. Daarnaast wordt een digitaal panel ingezet om de communicatie te evalueren en te verbeteren. Het netto risico is door het bestuur als marginaal beoordeeld.

Operationeel risico: 16) Communicatierisico

Omschrijving van het risico: Het risico van onjuiste en onvolledige communicatie waardoor verkeerde keuzes worden gemaakt en/of het vertrouwen afneemt. Het bestuur heeft een communicatiebeleidsplan voor de middellange termijn en stelt op basis hiervan jaarlijks een communicatiejaarplan op. Op de teksten van de Pensioenflits en de verplichte communicatie-uitingen vindt een juridische toets plaats. Het bestuur heeft het netto risico als marginaal beoordeeld. Aandachtspunt is de beantwoording van telefonische vragen door de (nieuwe) uitvoerder. Door middel van opleiding en training van medewerkers wordt dit risico gemitigeerd.

Operationeel risico: 17) Managementrisico

Omschrijving van het risico: Het risico dat de bestuursstrategie, de kwaliteit inrichting, besluitvorming en risicohouding niet met elkaar in balans zijn. Door veel aandacht voor deskundigheid en geschiktheid binnen het bestuur, opleidingen en studiedagen, periodieke zelfevaluatie en meer aandacht voor IRM wordt dit risico beheerst. Het netto risico is door het bestuur als laag beoordeeld.

3.10 Actuariële paragraaf**Financiële situatie***Technische voorziening*

In totaal zijn de technische voorzieningen afgenomen met 23.198. Anders dan vorig jaar heeft de wijziging van de marktrente maar een beperkt effect gehad op de hoogte van de technische voorziening.

VERLOOP TECHNISCHE VOORZIENINGEN

	2017	2016
	EUR	EUR
Stand per 1 januari	1.201.886	1.095.284
Pensioenopbouw	23.062	18.665
Indexering en overige toeslagen	0	0
Inkoop uit hoofde van VPL-regeling	0	203
Korting van aanspraken en rechten	0	0
Rentetoevoegingen	-2.618	-660
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	-26.417	-25.276
Wijziging marktrente	-16.957	108.712
Wijziging overige actuariële uitgangspunten	1.376	4.675
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	729	495
Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen	-2.373	-212
Stand per 31 december	1.178.688	1.201.886

Resultaat over 2017

Per saldo heeft het fonds een positief resultaat behaald van 59.190. Het resultaat is als volgt samengesteld:

SAMENSTELLING RESULTAAT

	2017	2016
Beleggingsopbrengsten	59.644	25.285
Premie (*)	-1.434	1.976
Waardeoverdrachten	91	-122
Kosten	13	-
Uitkeringen	-464	-136
Sterfte	1.784	921
Arbeidsongeschiktheid	-	-1.720
Overige kanssystemen	589	1.011
Toeslagverlening	-	-
Wijziging grondslagen	-876	-4.675
Inkoop onvoorwaardelijke VPL-aanspraken	-	-
Overige mutaties TV	-500	-203
Andere oorzaken	343	-85
Resultaat	59.190	22.252

Dekkingspositie en reservepositie per 31 december 2017

De dekkingsgraad is gestegen van 104,0% naar 109,5%. De volgende oorzaken hebben een positief dan wel negatief effect gehad op de ontwikkeling van de dekkingsgraad.

ONTWIKKELING DEKKINGSGRAAD

	2017 %	2016 %
Dekkingsgraad per 1 januari	104,0%	102,4%
Premie (*)	-0,2%	0,1%
Uitkeringen	0,1%	0,0%
Toeslagverlening	0,0%	0,0%
Verandering van de rentetermijnstructuur	1,5%	-9,2%
Rendement op beleggingen	3,6%	12,2%
Overige oorzaken en kruiseffecten	0,5%	-1,5%
Dekkingsgraad per 31 december	109,5%	104,0%

Per 31 december 2017 is sprake van een reservetekort.

(*) Door de onttrekking uit de bestemmingsreserve is het resultaat op premie positief. Hierdoor resteert geen negatief effect op de dekkingsgraad. Zie ook de toelichting op de Additionele premiedekkingsgraadeis op pagina 48.

OVERZICHT SURPLUS/TEKORT OP FTK-GRONDSLAGEN

	31 december 2017		31 december 2016	
	EUR	EUR	EUR	EUR
Technische voorzieningen (FTK-waardering)		1.178.688		1.201.886
Buffers:				
S1 Renterisico	31.772		29.623	
S2 Risico zakelijke waarden	150.621		98.323	
S3 Valutarisico	21.052		23.911	
S4 Grondstoffenrisico	0		14.290	
S5 Kredietrisico	60.846		56.605	
S6 Verzekeringstechnisch risico	37.034		39.101	
S7 Liquiditeitsrisico	0		0	
S8 Concentratierisico	0		0	
S9 Operationeel risico	0		0	
S10 Risico voor actief beheer	3.102		3.245	
Diversificatie-effect	-95.232		-106.034	
Aanvulling tot 4,3% Technische voorzieningen	0		0	
Totaal S (vereiste buffers)		209.195		159.065
Vereist vermogen (artikel 132 Pensioenwet)		1.387.883		1.360.951
Pensioenvermogen (totaal activa - schulden)		1.290.414		1.250.322
Tekort		-97.469		-110.629

Kostendekkende premie 2017

De pensioenen worden gefinancierd door het heffen van premie waaraan zowel de werkgever als de werknemer een bijdrage levert. De helft van de premie komt voor rekening van de werknemer.

De kostendekkende premie over het boekjaar bedroeg 28.752. De kostendekkende premie is als volgt samengesteld: kosten pensioenopbouw (23.907), opslag in stand houden vereist vermogen (3.156) en opslag voor uitvoeringskosten (1.689). De feitelijke premie over het boekjaar bedroeg 24.175. De feitelijke premie is als volgt samengesteld: premie exclusief kosten en risico premievrijstelling 22.110, benodigd voor kosten 2.534 en benodigd voor arbeidsongeschiktheid -469.

Toetspremie

Om te toetsen of de in het jaar verschuldigde premie daadwerkelijk kostendekkend is maakt het fonds met ingang van 2015 gebruik van de toetspremie. Bij de bepaling van de toetspremie wordt geen rekening gehouden met de solvabiliteitsvrijval als gevolg van pensioenuitkeringen. De vrijgevallen solvabiliteitsopslag komt ten gunste van het eigen vermogen van het pensioenfonds. Bij de bepaling van de toetspremie wordt gebruik gemaakt van een vaste rekenrente van RTS DNB 30-09-2014. De feitelijke premie over 2017 is hoger dan de toetspremie. De samenstelling van de toetspremie 2017 (19.243) is als volgt: Kosten pensioenopbouw (10.823), Pensioenuitvoeringskosten (1.689), Solvabiliteitsopslag (1.429) en kosten voorwaardelijke onderdelen (5.302).

Additionele premiedekkingsgraadeis

In de opdrachtaanvaarding is een additionele premiedekkingsgraadeis vastgelegd. Als er sprake is van een reservetekort wordt er naar gestreefd dat de feitelijke premie niet zorgt voor interen op de actuele dekkingsgraad. Indien uit deze toets blijkt dat de kostendekkende premie voor het volgende jaar hoger dreigt te worden dan de genoemde maximum premie, treedt het bestuur van het fonds zo spoedig mogelijk in overleg met de sociale partners. Bij de vaststelling van de premie 2017 bleek als gevolg van deze premiedekkingsgraadeis een tekort van € 4.100. Dit tekort is in overleg met de sociale partners aangezuiverd uit de bestemmingsreserve.

Deelnemersbestand

De ontwikkelingen in het bestand worden nauwlettend door het bestuur gevolgd.

Aantallen deelnemers:

vijf-jarenoverzicht

	2017	2016	2015	2014	2013
Actieven en arbeidsongeschikten	5.578	5.284	5.139	5.085	5.570
Gewezen deelnemers	12.165	12.166	11.983	12.091	14.776
Pensioentrekkenden					
– ouderdomspensioen	5.329	5.239	5.568	5.612	5.685
– nabestaandenpensioen	2.277	2.306	2.320	2.338	2.357
– wezenpensioen	55	63	68	65	62
– arbeidsongeschiktheidspensioen	83	94	108	117	134
Totaal	25.487	25.152	25.186	25.308	28.584

Uitgaande waardeoverdrachten

Van de actieve deelnemers die het fonds verlieten, namen 20 personen de waarde van hun bij het fonds opgebouwde pensioen mee naar hun nieuwe verzekeraar.

Inkomende waardeoverdrachten

In het verslag jaar hebben 48 personen individuele waardeoverdracht gepleegd.

Ondernemingen

Het aantal aangesloten ondernemingen is in het verslagjaar toegenomen naar 480 (dit aantal is inclusief werkgevers zonder personeel). Ultimo 2017 waren er twee gedispenseerde ondernemingen (2015: drie).

3.11 Toekomstparagraaf

In 2017 is veel bestuursaandacht uitgegaan naar de selectie van en transitie naar de nieuwe pensioenuitvoerder. In 2018 zal dit zijn verdere beslag krijgen. De eerste ervaringen zijn positief; in januari zijn de eerste pensioenen via Centric zonder noemenswaardige problemen uitgekeerd en ook het facturatieproces verloopt inmiddels soepel. DNB heeft Bpf Houthandel geselecteerd voor een on-site administratieonderzoek. Dit onderzoek zal plaatsvinden eind 2018. Gezien het voorspoedige verloop van het transitieproces ziet het bestuur dit onderzoek met vertrouwen tegemoet. Dat neemt niet weg dat een dergelijk onderzoek veel capaciteit vergt van zowel het bestuur als de uitvoeringsorganisatie.

In de eerste maanden van 2018 heeft het bestuur een beleidsplan risicomanagement vastgesteld. Dit plan vormt aan de ene kant het sluitstuk van een internsief traject waarin het reeds aanwezige integrale risicomanagement verder is vormgegeven. Aan de andere kant is het juist een nieuw beginpunt. De risicoanalyses zijn geactualiseerd, de beheersmaatregelen opnieuw vastgesteld en de governance, inclusief het six lines of defence model, is ingericht. Vanaf dit jaar zal het bestuur het risicomanagement concreter gaan inpassen in de bestuurscyclus. Om dit goed in te kunnen vullen zal in de loop van 2018 ook een onafhankelijke risicomanager worden aangesteld.

Het bestuur ziet nog steeds een verzwaring van de administratieve en bestuurslasten als gevolg van maatschappelijke ontwikkelingen. Naast de al genoemde risicomanager is het bestuur ook op zoek naar een Privacyofficer, als onderdeel van de implementatie van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). De overige werkzaamheden om het fonds te laten voldoen aan de AVG, zoals het opstellen van een privacyreglement en privacystatement en het op orde brengen van onze fondsdocumenten en overeenkomsten met externe dienstverleners, zijn in de eerste helft van 2018 (nagenoeg) afgerond. Ook de invoering van de IORP II wetgeving leidt mogelijk tot een verdere lastenverzwaring. Om hier op een zo efficiënt mogelijke manier mee om te gaan, zoekt het bestuur de dialoog met andere fondsen. In april 2018 heeft een eerste overleg plaatsgevonden met de pensioenfondsen die bij Centric worden geadmistreerd. Het bestuur ziet dit als een eerste stap tot mogelijke samenwerking op verschillende gebieden.

Eind 2017 heeft het bestuur bij de herijking van de strategiedocumentatie geconcludeerd dat er geen directe aanleiding was om op zoek te gaan naar een fusiepartner. Als een potentiële partner zich echter meldt, dan zal het bestuur hier wel serieus naar kijken. Begin 2018 zijn er contacten geweest met een ander bedrijfstakpensioenfonds, dat op zoek is naar mogelijkheden tot schaalvergroting. Inmiddels is besloten om samen een verkenningfase te starten.

IJsselstein, 15 juni 2018

L. P Raadgever
Voorzitter

F.A. de Boer
Secretaris

C.H.M. van Gerwen-Gooskens

L.C.M. Leisink

H.J. van Meerten

M.T.E. Zonnenberg

4 Verslag van de Raad van Toezicht

Inleiding

De algemene opdracht van het intern toezicht is een wettelijke. De tekst van deze opdracht is vermeld in de pensioenwet artikel 104.

In samenspraak tussen het verantwoordingsorgaan en het bestuur zijn onderstaande punten doorgenomen als belangrijke taken van de raad van toezicht:

- Beleid van het bestuur
- Evenwichtige belangenafweging
- Functioneren bestuur en de governance
- Adequate risicobeheersing
- Algemene gang van zaken in het fonds
- Transparante en begrijpelijke communicatie
- Naleving Code Pensioenfondsen
- Opvolging eerdere aanbevelingen intern toezicht
- Voor het verslagjaar 2017 is met name het proces rond de wisseling van administrateur en bestuursondersteuning een belangrijk punt van aandacht voor de raad van toezicht.
- De toezichtsthema's van DNB, welke niet uitputtend worden opgesomd zijn, waar relevant voor het fonds door de raad van toezicht meegenomen in haar beoordeling van het functioneren van het bestuur.

In het verslagjaar heeft de raad van toezicht voor de eerste keer een zelfevaluatie onder externe begeleiding uitgevoerd. De uitkomst van de evaluatie is positief en is ook gedeeld met het bestuur. De raad functioneert adequaat en de onderlinge samenwerking en die met het bestuur en het verantwoordingsorgaan is goed. Naar aanleiding van de evaluatie is een aantal verbeterpunten geformuleerd.

Functioneren van de governance

De raad van toezicht heeft de volgende aanpak gehanteerd:

- Bestudering van fondsdocumenten, waaronder ook notulen van bestuursvergaderingen, en de daaruit voortkomende actie- en besluitenlijsten
- Overleg met bestuur en verantwoordingsorgaan
- Opstellen bespreekrapportage
- Bespreken rapportage met bestuur en verantwoordingsorgaan
- Afleggen van verantwoording aan het verantwoordingsorgaan
- Rapporteren aan het bestuur.

De raad van toezicht is door het fonds in de gelegenheid gesteld over alle benodigde documenten te beschikken die de raad voor haar toezicht noodzakelijk achtte. Het overleg met zowel het bestuur als het verantwoordingsorgaan verliep open en constructief. Waar nodig heeft de bestuursondersteuning van het fonds de raad van toezicht adequaat en proactief terzijde gestaan. De raad van toezicht spreekt zowel voor het overleg als voor de ondersteuning zijn erkentelijkheid uit.

De raad van toezicht is in al haar informatiebehoefte voorzien. Zij had toegang tot fonds- en bestuursdocumenten door toegang op het bestuurdersportal, waarop alle documenten voor het bestuur worden geplaatst. Van de besprekingen met het bestuur en met het verantwoordingsorgaan worden bovendien de verslagen kort na de vergadering toegestuurd.

Het aantal formele gesprekken met het verantwoordingsorgaan en het bestuur is beperkt. De raad van toezicht heeft steeds kennisgenomen van de door het bestuur opgestelde planning van werkzaamheden. De raad van toezicht heeft de opvolging van deze planning gevolgd en met het bestuur van gedachten gewisseld over de voortgang. Dit heeft niet tot indringende opmerkingen of adviezen van de raad van toezicht over het tempo van de werkzaamheden van het bestuur geleid. Aan de raad van toezicht is in de loop van 2017 een (wettelijk voorgeschreven) advies gevraagd over de benoeming van een nieuw bestuurslid en de herbenoeming van twee zittende bestuursleden.

Functioneren van het bestuur

De raad van toezicht heeft geconstateerd dat alle benodigde fondsdocumenten aanwezig zijn en actueel gehouden worden. Ter voorkoming van iedere schijn van misbruik of oneigenlijk gebruik van de bij het fonds aanwezige informatie beschikt het pensioenfonds over een gedragscode die jaarlijks wordt ondertekend door ieder bestuurslid. Bestuursleden zijn niet direct of indirect bij transacties van het pensioenfonds in financiële instrumenten betrokken.

De compliance officer ziet toe op naleving van de gedragscode en rapporteert zijn bevindingen jaarlijks aan het bestuur. Het bestuur bespreekt het rapport van de compliance officer. Er zijn geen bijzonderheden geconstateerd.

Het bestuur beschikt over een geschiktheidsplan waarin onder meer is vastgelegd aan welke deskundigheidseisen de leden van het bestuur dienen te voldoen. Bij de benoeming van bestuursleden wordt gebruik gemaakt van profielschetsen. De bestuurlijke activiteiten en daarmee de deskundigheidsvereisten per bestuurslid zijn verdeeld over verschillende onderscheiden functiegebieden. Voor alle functiegebieden/portefeuillehouders is een uitgebreid competentieprofiel samengesteld, waarvan ook nieuwe bestuursleden in hun inwerkproces gebruik maken. In het verslagjaar is één nieuw bestuurslid benoemd en zijn er twee herbenoemd. Aan de deskundigheidseisen wordt voldaan, evenals aan het (blijvend) bevorderen van deskundigheid.

Het verantwoordingsorgaan wordt geacht in collectieve zin over voldoende deskundigheidsniveau te beschikken en wordt door het Bestuur in de gelegenheid gesteld om opleidingen te volgen. Het verantwoordingsorgaan maakt daar ook gebruik van.

Voor het bestuur van het fonds is het van groot belang het fondsbelang in alle processen en daarmee samenhangende besluiten voor ogen te houden. Een evenwichtige belangenafweging van alle bij het fonds betrokken partijen is essentieel. Ten opzichte van eerdere jaren zijn er in de verslaglegging over deze belangenafweging verbeteringen zichtbaar. De raad van toezicht realiseert zich dat er altijd gezocht wordt naar een goed evenwicht tussen leesbaarheid van notulen en ultieme volledigheid hiervan. Daar waar de notulen kort gehouden worden, zal in een uitgebreide(re) notitie die aan de bespreking ten grondslag ligt aan deze belangenafweging aandacht gegeven moeten zijn.

Besluiten worden duidelijk in de notulen vastgelegd; te ondernemen acties worden op een aparte actielijst bijgehouden en elke vergadering worden de openstaande punten doorgenomen. Er zijn geen actiepunten die niet worden afgewikkeld.

De agenda voor de bestuursvergadering wordt voorbereid door de voorzitter in overleg met de secretaris en bestuursondersteuning van de uitvoerder. De stukken worden tijdig voor de vergadering aan de bestuursleden verstuurd, zodat er voldoende voorbereidingstijd is. Uit de notulen blijkt niet altijd een strikt onderscheid tussen het in ogenschouw nemen van de situatie (beeldvorming), het benoemen van wat men daar dan van vindt (oordeelsvorming) en vervolgens tot welke besluiten het oordeel leidt (besluitvorming). Naar de mening van de raad van toezicht beïnvloedt dit de kwaliteit van de besluitvorming niet. Over het algemeen blijkt het bestuur de regie c.q. control te hebben over de partijen aan wie werkzaamheden zijn uitbesteed. Eind 2017 is de bestuursondersteuning van Syntrus Achmea overgegaan naar Montae. Er is sprake geweest van een goede overdracht van werkzaamheden.

Beleidscyclus en verantwoording

Het bestuur heeft de opdracht van sociale partners om de tussen hen afgesproken regeling uit te voeren aanvaard.

Het fonds heeft een strategiedocument waarin de uitgangspunten helder zijn weergegeven. Dit strategiedocument is de basis voor beleid en wordt geregeld geëvalueerd.

Er is een globale vertaling van strategie naar beleid naar operationele activiteiten.

Het bestuur legt verantwoording over het gevoerde beleid af in het bestuursverslag, alsmede aan het verantwoordingsorgaan.

Daarbij zijn de generieke doelstellingen van het fonds leidend, met dien verstande dat het herstelplan van grote invloed blijft op de uitgesproken voornemens.

Het bestuur heeft een reglement intern toezicht en handelt conform dit reglement. De aanbevelingen van de raad van toezicht zijn tijdens bestuursvergaderingen opgepakt en waar nodig op actielijsten en/of in beleidsplannen opgenomen. In de verslaglegging zijn de overwegingen die tot besluitvorming leiden goed herkenbaar c.q. terug te lezen in de notities die aan de besluitvorming ten grondslag hebben gelegen.

Transparante en begrijpelijke communicatie

In het communicatiebeleidsplan komt op voldoende wijze naar voren op welke wijze en over welke onderwerpen de communicatie met de deelnemers en overige belanghebbenden plaatsvindt. Het bestuur heeft zich ten minste het doel gesteld te voldoen aan de vereisten van de Pensioenwet. Het totale communicatiebeleidsplan is eveneens geëvalueerd en bijgesteld.

Op grond van het aanwezige communicatieplan en de mate van feitelijke uitvoering hiervan is de raad van toezicht van mening dat sprake is van een doelgericht geformuleerd communicatiebeleid.

Beheersing van de algemene gang van zaken in het fonds

Het bestuur heeft in de ABTN omschreven de wijze van beheersing van de interne en externe risico's en dat de beheersmaatregelen worden geëvalueerd. De raad van toezicht heeft geconstateerd dat het bestuur zich kwijt van haar statutaire en reglementaire taken en de afgesproken werkwijze volgt.

De integere bedrijfsvoering is door de gehanteerde werkwijze met voldoende checks and balances geborgd.

Risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging

Het fonds beschikt over een uitgebreide risicoanalyse die gebaseerd is op de toetsingsprocedure van DNB (Financiële Instellingen Risico Management FIRM) en heeft de noodzakelijke beheersmaatregelen geformuleerd en/of ingezet. Daarnaast heeft het fonds ook een aantal strategische risico's benoemd en besproken.

Voor zover de raad van toezicht kan overzien is er sprake van een uitgebreide, alle relevante risico's overkoepelende, analyse, waarin per risicogebied helder is aangegeven welke elementen specifieke, continue aandacht vereisen. Het bestuur heeft in 2017 zeer veel aandacht gegeven aan het onderwerp risicomanagement in de brede zin. Een concreet resultaat hiervan is het handboek risicomanagement dat in 2018 definitief vorm krijgt.

Uit de notulen en uit de gesprekken met het bestuur blijkt dat het bestuur bij de bespreking van voorgenomen besluiten de belangen van de verschillende stakeholders voldoende in ogenschouw neemt.

Naleving code pensioenfondsen

Het bestuur hanteert de code pensioenfondsen en gaat goed om met het principe van "pas toe of leg uit".

Opvolging aanbevelingen intern toezicht

Het bestuur geeft op een goede manier opvolging aan eerdere aanbevelingen van het intern toezicht en legt daarover verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan en in het bestuursverslag.

Aanbevelingen van de Raad van Toezicht

Schaalvergroting

Er worden momenteel gesprekken gevoerd over eventuele schaalvergroting. De raad doet de aanbeveling om kritisch naar het integrale proces te kijken: vanuit de missie, visie en strategie van het fonds en de overwegingen om tot schaalvergroting te besluiten. Dit gehele traject dient goed onderbouwd te worden met onder andere de uitgebreide belangenafweging, het huidige en verwacht pensioenresultaat, kosten, premie, zeggenschap sociale partners en de risicohouding. Deze kernelementen moeten zowel voor als na schaalvergroting goed in kaart worden gebracht. Ook merkt de raad op, dat het bestuur ook moet nadenken over mogelijke alternatieve scenario's en ruim aandacht dient te besteden aan het tijdpad.

Uitvoering

Het Bestuur heeft het transitietraject goed doorlopen. De afwikkeling met de vorige uitvoerder heeft op een adequate wijze plaatsgevonden. Tegelijkertijd is er een goede focus geweest op de overgang naar de nieuwe dienstverleners: Centric voor de pensioenadministratie en Montae voor de bestuursondersteuning. De raad adviseert om de lijnen richting deze nieuwe uitbestedingspartijen kort te houden en de huidige aandacht op dit niveau te handhaven gedurende het overgangsjaar 2018.

Risicomanagement

In het verslagjaar is met betrekking tot integraal risicomanagement een forse stap voorwaarts gemaakt. Vanuit de missie, visie en strategie is het risicomanagement op een integrale wijze beschouwd en opgezet. De risk en control cyclus is opnieuw gedefinieerd en vastgelegd in een handboek. Dit is gedaan mede met ondersteuning van een extern bureau. De Raad heeft dit proces gevolgd en is van mening dat het bestuur dit adequaat heeft opgepakt. De raad beveelt aan om de huidige 6 lines of defence om te gaan zetten in de algemeen gehanteerde 3 lines. Tevens dient in 2018 het selectietraject voor een onafhankelijke risicomanager in gang te worden gezet evenals de invulling van de vereisten vanuit IORP II.

De Raad van toezicht verleent hierbij zijn goedkeuring aan het voorgenomen besluit van het bestuur tot vaststelling van het bestuursverslag en de jaarrekening 2017.

Utrecht, 4 juni 2018

G.W. van der Peijl

E.J.P.M. van Loon

D.P. Slob

5 Verslag van het Verantwoordingsorgaan

Algemeen

Het huidige Verantwoordingsorgaan (VO) van het fonds is per 1 juli 2014 ingesteld. Op basis van de Wet versterking bestuur pensioenfondsen heeft het bestuur de werkwijze van het VO in een reglement vastgelegd. Tevens is er een separaat verkiezingsreglement vastgesteld. Er zijn afspraken gemaakt over welke informatie het VO ontvangt, de frequentie van het overleg met het bestuur en de Raad van Toezicht (RvT) en de te behandelen onderwerpen. Het bestuur legt verantwoording af aan het VO over het beleid en de wijze waarop het beleid is uitgevoerd. Het VO heeft de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het bestuur, over het door het bestuur uitgevoerde beleid, alsmede over beleidskeuzes voor de toekomst. Het VO legt zijn oordeel ten minste één maal per jaar schriftelijk vast. Dit oordeel wordt, samen met de reactie van het bestuur daarop, opgenomen in het jaarverslag waar het oordeel betrekking op heeft.

Het VO heeft een adviesrecht ten aanzien van:

- het beleid inzake beloningen;
- de vorm en inrichting van het intern toezicht;
- de profielschets voor leden van de RvT;
- het vaststellen en wijzigen van een interne klachten- en geschillenprocedure;
- het vaststellen en wijzigen van het communicatie- en voorlichtingsbeleid;
- gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het pensioenfonds of de overname van verplichtingen door het pensioenfonds;
- liquidatie, fusie of splitsing van het pensioenfonds;
- het sluiten, wijzigen of beëindigen van een uitvoeringsovereenkomst;
- het omzetten van het pensioenfonds in een andere rechtsvorm; en
- de samenstelling van de feitelijke premie en de hoogte van de premiecomponenten.

Het VO heeft in het kader van zijn taakuitoefening in 2017 kennis genomen van het concept jaarverslag en de concept jaarrekening 2017, de besluitenlijsten van de bestuursvergaderingen, de statuten en reglementen 2017, de ABTN 2017 en het rapport van de RvT.

Het VO heeft geen gebruik gemaakt van zijn recht op overleg met de externe actuaar en de externe accountant.

In het verslagjaar is het VO vier keer in vergadering bijeen geweest. Er zijn twee vergaderingen van het VO met (een vertegenwoordiging van) het bestuur en twee vergaderingen van het VO met de RvT geweest. Daarnaast heeft het VO drie opleidingsdagen gevolgd. In de opleidingsdagen zijn de volgende onderwerpen aan de orde geweest: ALM, beleggingsdoelstellingen, normenkader en verantwoording en beoordeling.

Een van de belangrijkste onderwerpen in 2017 was de selectie van een nieuwe uitvoerder. Het VO is door het bestuur meegenomen in het selectietraject en de daarop volgende transitieperiode. Daarnaast was het risicobeleid een belangrijk onderwerp waar het bestuur het VO in betrokken heeft.

In het verslagjaar heeft het VO een positief advies uitgebracht betreffende:

- de samenstelling van de feitelijke premie en de hoogte van de premiecomponenten over 2018 (inclusief de inzet van een deel van de bestemmingsreserve);
- de standaardovereenkomst vrijwillige aansluiting.

Normen, bevindingen en oordeel

Het VO heeft een normenkader vastgesteld, bevindingen genoteerd en vervolgens een oordeel gevormd over de onderwerpen welke het VO belangrijk acht.

1. Governance

Norm

Het bestuur past conform de Pensioencode de norm van goed bestuur toe. Indien er in uitzonderlijke gevallen afwijkend wordt gehandeld, wordt dit zorgvuldig toegelicht.

Bevindingen

Governance staat voor goed bestuur. Een belangrijke taak van het VO is om dit te beoordelen. 2017 is een extra uitdagend jaar geworden waarin Syntrus Achmea haar administratieve- en ondersteunende werkzaamheden voor Bpf Houthandel beëindigde om haar moverende redenen. Hierop volgde een selectie van geschikte partijen, risico analyses, contractonderhandelingen en de vele facetten rondom de administratieve overgang. De directe belangen van de deelnemers werden daarbij voortdurend meegewogen. Alles moest tot in detail worden geregeld. Terugkijkend nu, begin 2018, kunnen we zeggen dat de aanpak van het bestuur heeft geleid tot een goede overgang. De notulen van de bestuursvergaderingen geven een goed beeld van alle onderwerpen die aan de orde zijn geweest.

Een algemeen beleidsuitgangspunt voor het bestuur vormt de evenwichtige belangenafweging. Wij stellen vast dat het bestuur premiebeleid, kortingsbeleid, beleggingsbeleid en niet-financiële besluiten die ook belangen raken beoordeeld heeft op een evenwichtige wijze. Ook blijkt uit de notulen dat het bestuur met de toezichthouder DNB vrij intensief overleg heeft gevoerd over de bestuurssamenstelling, continuïteit en herbenoemingen. Daarnaast is er overleg geweest met het bestuur en het VO over herijking risicohouding en de daarbij behorende keuzes.

Oordeel

De transitie van Syntrus Achmea Pensioenbeheer naar Centric en Montae is door het bestuur goed voorbereid en het proces is door de adequate begeleiding soepel verlopen. Tevens is het bestuur er in geslaagd de voortgang van de dagelijkse aandachtspunten goed te managen. Het VO is tevreden over de open communicatie met het bestuur en de accurate wijze waarop toelichtingen en antwoorden op gestelde vragen zijn gegeven.

2. Continuïteit van het fonds

Norm

Het fonds heeft een missie, visie en strategie voor de lange termijn en in het bestuursverslag is verantwoord in hoeverre het pensioenfonds de gestelde doelen heeft bereikt.

Bevindingen

Het bestuur heeft de continuïteit van het fonds gewaarborgd door de overgang naar Centric (uitvoering) en Montae (bestuursondersteuning). Het VO vraagt zich af of in de toekomst voldoende bestuurders beschikbaar zijn voor Bpf Houthandel. De missie, visie en strategie is ten opzichte van 2016 niet gewijzigd. De toekomstvisie geeft na de herijking in 2017 aan dat opschaling niet direct nodig is. Als een fonds zich bij Bpf Houthandel meldt of wanneer de kosten per deelnemer fors toenemen, komt het bestuur in actie. In 2017 zijn er oriënterende gesprekken geweest met andere fondsen. Het VO vraagt aandacht voor de zeggenschap van bestuurders en VO-leden bij een fusie met een ander fonds.

Oordeel

Het VO is van mening dat het bestuur, met de overstap naar Centric en Montae, goed en adequaat heeft gehandeld om de continuïteit van de uitvoering te waarborgen.

3. Uitvoeringskosten

Norm

Het bestuur rapporteert in het jaarverslag over de kosten van de uitvoering in de pensioenregeling.

Bevindingen

In het jaarverslag licht het bestuur alle kosten toe. De uitvoeringskosten per deelnemer zijn door de eenmalige kosten van de transitie iets gestegen, maar daarentegen zijn de kosten vermogensbeheer en transactiekosten vermogensbeheer als percentage van het gemiddeld belegd vermogen gedaald.

Oordeel

Het VO begrijpt dat de kosten per deelnemer zijn gestegen onder andere in verband met de eenmalige transitiekosten.

4. Risicobeleid

Norm

Er is een onderscheid tussen strategische en operationele risico's. In de ABTN zijn de risico's (intern en extern) omschreven en worden ook de beheersmaatregelen vermeld. Onderscheid wordt gemaakt tussen financiële en niet-financiële risico's.

Bevindingen

De RvT schrijft in zijn rapportage dat het bestuur veel aandacht heeft gegeven aan risicomanagement en dat op een goede wijze heeft gedaan. Het bestuur heeft veel aandacht besteed aan het IT-risico tijdens de transitie en tijdens de nieuwe uitvoering. Aandacht heeft het bestuur ook besteed aan risico- en reputatiemanagement omtrent de communicatie door een reactieve houding aan te nemen op berichtgeving uit de pers en media. De publiciteit over Nederlandse pensioenen is vaak negatief, ook pensioenfondsen Houthandel heeft daar last van. Wij adviseren het bestuur aan om meer aandacht te besteden aan de prestaties van het fonds in moeilijke tijden.

Oordeel

Het VO is tevreden over de aanzienlijke inspanning die het bestuur heeft geleverd om alle risico's onder de loep te nemen. Het bestuur heeft waar nodig steeds bijgestuurd en het VO uitvoerig geïnformeerd over alle onderwerpen.

5. Herstelplan

Norm

Het bestuur verantwoordt of en in hoeverre het herstelplan in het verslagjaar is gerealiseerd.

Bevindingen

Net als in 2016 bleek in 2017 dat de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds onder de vereiste dekkingsgraad uitkwam. Het bestuur heeft hierop tijdig een herstelplan ingediend bij De Nederlandse Bank (DNB). Omdat de beleidsdekkingsgraad hoger lag dan de minimaal vereiste dekkingsgraad was er geen sprake van een dekkingstekort maar wel van een reservetekort. Alvorens het herstelplan bij DNB in te dienen heeft het bestuur het VO geïnformeerd. DNB heeft het herstelplan goedgekeurd. Wij stellen vast dat na twee jaar onder minimaal vereist eigen vermogen het fonds nu boven de grens is gekomen waarbij onvoorwaardelijk korten vooralsnog van de baan is.

In het herstelplan worden maatregelen weergegeven om het reservetekort terug te dringen. Op basis van het bestaande premie-, beleggings- en toeslagbeleid, behoeven geen extra maatregelen te worden genomen.

Het bestuur heeft pensioengerechtigden, werkgevers en deelnemers via de pensioenflits en op de website geïnformeerd over het herstelplan en de daarin opgenomen maatregelen.

Oordeel

Het herstel van ons pensioenfonds gaat voorspoediger dan gedacht, als deze ontwikkeling zich doorzet komt de mogelijkheid tot indexatie eerder in beeld.

6. Premiebeleid

Norm

Bij de vaststelling van de premie moet sprake zijn van een evenwichtige belangenafweging.

Bevindingen

Het fonds hanteert vanaf 2016 een gedempte kostendeekkende premie op basis van maximaal verwacht rendement. . De feitelijke premie dient ook getoetst te worden aan de tweede norm die het fonds gesteld heeft. De tweede norm geeft aan dat de premie niet mag leiden tot interen op de actuele dekkingsgraad. Bij de vaststelling van de premie voor 2017 is geconstateerd dat de feitelijke premie niet aan deze tweede norm voldoet. Voor het tweede jaar op rij werd daarom een beroep gedaan op bestemmingsreserve ter dekking van het tekort.

Oordeel

Het bestuur heeft de sociale partners en het VO op de juiste wijze betrokken bij het premiebeleid. Er is tijdig en adequaat gereageerd op het dreigend interen op de dekkingsgraad door de bestemmingsreserve aan te wenden conform de afspraken die sociale partners hierover hebben gemaakt. Aan de beslissing om de bestemmingsreserve hiervoor aan te wenden ligt een zorgvuldige belangenafweging ten grondslag, wel zijn er zorgen geuit in het VO hoe de toekomstige tekorten kunnen worden opgevangen. De bestemmingsreserve die hiervoor is aangewend is inmiddels flink geslonken.

7. Beleggingsbeleid

Norm

Het beleggingsbeleid wordt op een adequate, consistente en zorgvuldige wijze vastgesteld en uitgevoerd. Beleggingen dienen conform de investment beliefs te worden uitgevoerd.

Bevindingen

Uit de ALM studie 2017 is naar voren gekomen dat het fonds door iets meer risico te nemen zijn doelen beter kan realiseren, terwijl de portefeuille desalniettemin redelijk behoudend is gebleven. Samen met het VO heeft het bestuur de beleidsuitgangspunten en risicohouding herijkt.

Conform één van de investment beliefs is er veel aandacht besteed aan het Maatschappelijk Verantwoord Beleggen door het stembelief en het actief aanspreken van ondernemingen in de beleggingsportefeuille.

De totale portefeuille heeft in 2017 een rendement behaald van 3,4% (returnportefeuille 9,7%). Het rendement op de totale portefeuille is lager dan in 2016, maar het rendement op de returnportefeuille is hoger dan in 2016 en het fonds heeft in tegenstelling tot 2016 in totaal een hoger rendement behaald dan de benchmark.

Oordeel

Het VO is van oordeel dat het bestuur het beleggingsbeleid op een adequate en zorgvuldige wijze heeft vastgesteld en uitgevoerd conform de vijf investment beliefs. Het bestuur heeft zich goed laten adviseren en zodoende het beleid bijgesteld. Het VO is op juiste wijze betrokken bij deze besluitvorming. Verder is het VO tevreden over de outperformance van de beleggingsportefeuille.

8. Communicatiebeleid

Norm

De informatieverstrekking dient helder, laagdrempelig en inhoudelijk correct te zijn, waarbij belangrijke maatschappelijke discussies gecommuniceerd worden om het pensioenbewustzijn te verhogen.

Bevindingen

In de ABTN is het communicatiebeleid vastgelegd in een beleidsplan 2017-2019. Het fonds werkt de jaarlijkse doelen uit in een communicatiejaarplan. Het VO heeft kennis genomen van deze documenten en van de monitoring uit de besluitenlijsten van de bestuursvergadering. Aan de hand van de doelstellingen in het jaarplan 2017 heeft het VO geconstateerd dat op een realistische manier speerpunten over 2017 zijn gecontinueerd uit het voorgaande jaar. Middels de tweemaal per jaar verschijnende Pensioenflits is hier aandacht aan besteed. Het VO stelt vast dat het bestuur geen prioriteit heeft gegeven aan digitale informatie voorziening in 2017, maar gaat er vanuit dat daar in 2018 werk van gemaakt zal worden.

Oordeel

Gerichte communicatie is uiterst belangrijk. Het fonds heeft dit adequaat opgepakt en continu vormgegeven. Het bestuur heeft gerichte communicatie verzorgd naar verbonden personen over de transitie. Het VO is van oordeel dat het bestuur er alles aan heeft gedaan om de communicatie op verschillende vlakken op zorgvuldige wijze te laten verlopen.

Algeheel oordeel

Het VO spreekt zijn waardering uit voor de wijze waarop het bestuur de buitengewone omstandigheden in 2017 voortvarend heeft aangepakt en uitgevoerd. Het VO is tevreden over de open communicatie met het bestuur en de accurate wijze waarop toelichtingen en antwoorden op de gestelde vragen en onderwerpen zijn gegeven.

Dankwoord

Het VO waardeert de prettige samenwerking met het bestuur in het jaar 2017 en vindt het goed om te zien dat de aanbevelingen van het VO over 2016 daadwerkelijk zijn opgepakt. Het VO kan zich vinden in de keuzes van het bestuur waarin de belangen terug te zien zijn van zowel de deelnemers, pensioengerechtigden als de werkgevers. Wij hopen deze wijze van samenwerking te continueren.

31 mei 2018, IJsselstein

Verantwoordingsorgaan Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houthandel

5.1 Reactie van het bestuur op het verslag van het verantwoordingsorgaan

Governance

Reactie van het bestuur:

Het afgelopen jaar was in veel opzichten een uitdagend jaar. Een van de belangrijkste veranderingen was de overgang naar een nieuwe uitvoerder. Belangrijk daarbij was dat de (voormalig) deelnemers, de pensioengerechtigden en de werkgevers niets zouden merken van de administratieve overgang. Het bestuur is verheugd te horen dat het VO tevreden is over de communicatie met het bestuur en wenst dit in de toekomst op een zelfde manier door te zetten.

Continuïteit van het fonds

Reactie van het bestuur:

Het bestuur zal het verantwoordingsorgaan op de hoogte blijven houden van ontwikkelingen binnen het fonds. Het bestuur begrijpt de bezorgdheid van het verantwoordingsorgaan betreffende de samenstelling van het bestuur en zal tijdig maatregelen nemen om de continuïteit te waarborgen.

Uitvoeringskosten

Reactie van het bestuur:

Het bestuur heeft in de selectieprocedure voor de nieuwe uitvoerder steeds nadrukkelijk gelet op de kosten. Hierbij is steeds getracht de kosten omlaag te brengen. De transitie heeft gezorgd voor eenmalig hogere kosten per deelnemer, maar op andere gebieden heeft het bestuur kunnen besparen in het afgelopen jaar. De kosten per deelnemer laag houden is een belangrijk punt voor het bestuur en zij zal hier goed op blijven letten.

Risicobeleid

Reactie van het bestuur:

Het bestuur onderschrijft het oordeel van het verantwoordingsorgaan en neemt het advies om meer aandacht te besteden aan de prestaties van het fonds ter harte.

Herstelplan

Reactie van het bestuur:

Het bestuur heeft kennis genomen van het oordeel van het verantwoordingsorgaan.

Premiebeleid

Reactie van het bestuur:

Het bestuur onderschrijft het oordeel van het verantwoordingsorgaan.

Beleggingsbeleid

Reactie van het bestuur:

Net als het verantwoordingsorgaan is ook het bestuur tevreden over het behaalde rendement in 2017. De ALM studie die in 2017 is gedaan heeft geleid tot meer risico in de beleggingsportefeuille. De herijkte risicohouding is met inspraak van het verantwoordingsorgaan vastgesteld. Het bestuur is verheugd te horen dat het verantwoordingsorgaan de investment beliefs terug ziet in de manier waarop het beleggingsbeleid is vastgesteld en uitgevoerd.

Communicatiebeleid

Reactie van het bestuur:

Het bestuur neemt het advies van het verantwoordingsorgaan ter harte en heeft plannen gemaakt om in 2018 meer aandacht te besteden aan digitale communicatie. De transitie naar een nieuwe uitvoerder met veel IT kennis en ervaring biedt nieuwe mogelijkheden. Daarbij is het belangrijk de wensen van deelnemers en gepensioneerden altijd in gedachten te houden.

Tot slot

Uit het verslag van het verantwoordingsorgaan blijkt duidelijk dat de leden van het verantwoordingsorgaan nauw betrokken zijn bij het fonds. Het afgelopen jaar is een jaar geweest van verandering en uitdaging, maar ook een jaar van kansen. Gedurende dit hele jaar is er een goede samenwerking gerealiseerd tussen het bestuur en het verantwoordingsorgaan. Het bestuur spreekt haar waardering uit voor het verantwoordingsorgaan en de manier waarop zij vorm hebben gegeven aan hun (adviserende) rol binnen het fonds en geïnvesteerd hebben om dit te kunnen realiseren. Tot slot wil het bestuur nogmaals haar dank uitspreken voor de inzet van het verantwoordingsorgaan en de open en prettige samenwerking.

6. JAARREKENING

In dit hoofdstuk presenteert het bestuur van de Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houthandel de jaarrekening over boekjaar 2017 eindigend op 31 december 2017. In hoofdstuk 7 Overige gegevens volgen de verklaringen van de certificerend actuaire en van de accountant van het pensioenfonds.

De in dit hoofdstuk vermelde bedragen zijn in duizenden euro's, tenzij anders is aangegeven.

1 BALANS PER 31 DECEMBER

(na voorgestelde bestemming van het saldo van baten en lasten)

(x € 1.000)

		2017	2016
ACTIVA			
Beleggingen voor risico fonds	(1)		
Vastgoedbeleggingen		86.680	89.760
Aandelen		398.016	373.135
Vastrentende waarden		772.169	753.642
Derivaten		6.182	7.539
Overige beleggingen		38.379	38.395
		<u>1.301.426</u>	<u>1.262.471</u>
Vorderingen en overlopende activa	(2)	537	999
Overige activa	(3)	3.377	3.203
		<u>1.305.340</u>	<u>1.266.673</u>
PASSIVA			
Stichtingskapitaal en reserves	(4)	117.783	58.593
Technische voorzieningen voor risico fonds	(5)	1.178.688	1.201.886
Langlopende schulden	(6)	829	1.038
Overige schulden en overlopende passiva	(7)	8.040	5.156
		<u>1.305.340</u>	<u>1.266.673</u>
(*) De nummering verwijst naar de toelichting			
		2017	2016
Dekkingsgraad op basis van FTK (in %)			
Actuele dekkingsgraad		109,5	104,0
Beleidsdekkingsgraad		107,6	101,9

2 STAAT VAN BATEN EN LASTEN

(x € 1.000)

		2017	2016
BATEN			
Premiebijdragen voor risico fonds (van werkgevers en werknemers)	(8)	24.308	22.726
Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds	(9)	40.069	133.337
Overige baten	(10)	210	11
		<u>64.587</u>	<u>156.074</u>
LASTEN			
Pensioenuitkeringen	(11)	26.677	25.096
Pensioenuitvoeringskosten	(12)	2.738	2.401
Mutatie technische voorzieningen voor risico fonds	(13)		
Pensioenopbouw		23.062	18.665
Rentetoevoeging		-2.618	-660
Onttrekkingen voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten		-26.417	-25.276
Wijziging actuariële uitgangspunten		1.376	4.675
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		729	495
Wijziging marktrente		-16.957	108.712
Inkoop uit hoofde van reserve overgangsregeling bij pensionering		-	203
Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen		-2.373	-212
		<u>-23.198</u>	<u>106.602</u>
Saldo overdrachten van rechten voor risico fonds	(14)	-820	-373
Overige lasten	(15)	-	96
		<u>5.397</u>	<u>133.822</u>
Saldo van baten en lasten		<u><u>59.190</u></u>	<u><u>22.252</u></u>

(*) De nummering verwijst naar de toelichting

	2017	2016
Bestemming van het saldo van baten en lasten		
Algemene Reserve	13.160	30.788
Weerstandsreserve	50.130	-8.333
Bestemmingsreserve	-4.100	-203
	<u>59.190</u>	<u>22.252</u>

3 KASSTROOMOVERZICHT

(x € 1.000)

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode.

	2017	2016
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen premiebijdragen voor risico fonds	24.746	22.414
Ontvangen waardeoverdrachten voor risico fonds	695	913
Betaalde waardeoverdrachten risico voor pensioenfonds	-	-439
Betaalde pensioenuitkeringen	-26.688	-25.051
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-2.791	-2.641
	-4.038	-4.804
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Ontvangen inzake verkopen beleggingen	392.306	350.494
Betaald inzake aankopen beleggingen	-391.745	-351.175
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	9.221	7.491
Overige ontvangsten en uitgaven inzake beleggingen	-2.827	1.458
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-2.743	-2.606
	4.212	5.662
Mutatie liquide middelen	174	858
Samenstelling geldmiddelen		
	2017	2016
Liquide middelen per 1 januari	3.203	2.345
Mutatie liquide middelen	174	858
Liquide middelen per 31 december	3.377	3.203

4 ALGEMENE TOELICHTING

Inleiding

Het doel van de Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houthandel, ingeschreven in het handelsregister onder nummer 41199578, statutair gevestigd te Amsterdam, bezoekadres Rijnzathe 12, 3454 PV te De Meern, (hierna het 'fonds') is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden; tevens verstrekt het (fonds) uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. Deze doelstelling is nader uitgewerkt in onder andere de statuten, het pensioenreglement, de uitvoeringsovereenkomst en de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota. Het pensioenfonds geeft invulling aan de uitvoering van de in de branche verplicht gestelde pensioenregeling.

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld over de periode 1 januari 2017 tot en met 31 december 2017, in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving in het bijzonder Richtlijn 610.

De bedragen opgenomen in de jaarrekening zijn vermeld in duizenden euro's, tenzij anders is aangegeven.

Het bestuur heeft op 15 juni 2018 de jaarrekening opgemaakt.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaand jaar.

ALGEMENE GRONDSLAGEN

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het fonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet lager in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "nog af te wikkelen transacties". Deze post kan zowel actief als een passief zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief transactiekosten, provisies, valutakoersverschillen, e.d. worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen zijn verwerkt in de staat van baten en lasten.

	31-12-2017	31-12-2016
EUR	1,00	1,00
CHF	1,17	1,09
GBP	0,89	0,87
JPY	135,27	113,80
USD	1,20	1,12

SPECIFIEKE GRONDSLAGEN

GRONDSLAGEN VOOR DE WAARDERING VAN ACTIVA EN PASSIVA

Beleggingen voor risico fonds

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde, slechts indien de reële waarde van een beleggingen niet betrouwbaar kan worden vastgesteld, vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs. Overlopende activa en passiva alsmede liquiditeiten vermogensbeheer worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Het verschil tussen reële waarde en nominale waarde is bij deze activa en passiva in het algemeen gering.

Participaties in beleggingspools en -instellingen die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor die onderliggende beleggingen (look-through benadering). Bij gemengde beleggingsfondsen wordt aangesloten bij de hoofdcategorie, bepaald op basis van reële waarde.

Vorderingen en schulden uit beleggingen welke samenhangen met een specifieke beleggingscategorie worden onder beleggingsdebiteuren dan wel -crediteuren opgenomen in de betreffende beleggingscategorie.

Financiële instrumenten worden gebruikt ter afdekking van beleggingsrisico's en het realiseren van het vastgelegde beleggingsbeleid. De derivatenposities zijn opgenomen als een afzonderlijke beleggingscategorie. Derivaten die deel uitmaken van een beleggingsfonds zijn opgenomen in de beleggingscategorie waarin dit beleggingsfonds is gerubriceerd.

Reële waarde

De beleggingen van het fonds worden gewaardeerd tegen de reële waarde per balansdatum. Derivaten worden gewaardeerd door gebruik te maken van netto contante waarde berekeningen en andere methode. Bepaalde instrumenten, zoals participatie in beleggingsfondsen worden gewaardeerd door gebruik te maken van de intrinsieke waarde. Het is gebruikelijk en mogelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Slechts indien de reële waarde van een beleggingen niet betrouwbaar kan worden vastgesteld, vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs. Voor financiële instrumenten zoals beleggingsvorderingen en -schulden geldt dat de boekwaarde de reële waarde benadert als gevolg van het korte termijn karakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de reële waarde.

Vastgoedbeleggingen

Indirecte niet-beursgenoteerde vastgoedbeleggingen

Participaties in vastgoedfondsen worden gewaardeerd tegen reële waarde per 31 december van het boekjaar welke is bepaald op basis van het aandeel in de nettovermogenswaarde van het vastgoedfonds.

De reële waarde van de vastgoedportefeuille is bepaald middels gedurende het jaar uitgevoerde externe taxaties. Per kwartaal wordt een kwart van het aantal registergoederen op basis van "full valuation" getaxeerd door externe taxateurs, conform de richtlijnen ROZ/IPD.

De beheerder bepaalt aan het begin van ieder jaar welke registergoederen in welk kwartaal worden getaxeerd. Dit dient een representatieve doorsnede te zijn van de gehele portefeuille.

Het deel dat niet extern wordt getaxeerd zal door de externe taxateur een markttechnische update krijgen. De waarde wordt vastgesteld op basis van de externe taxatie welke eerder in het jaar is verricht en wordt opnieuw uitvoerig bekeken en herberekend met de laatste marktgegevens, verhuringen, leegstanden en andere object specifieke omstandigheden.

Aandelen

Aandelen, waaronder tevens converteerbare obligaties zijn begrepen, worden gewaardeerd tegen reële waarde. Van beurs genoteerde aandelen is dit de beurswaarde. Voor niet beurs genoteerde participaties in aandelenfondsen is dit de intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Vastrentende waarden

Vastrentende waarden worden gewaardeerd tegen reële waarde inclusief opgelopen rente. Voor beurs genoteerde vastrentende waarden is dit de beurswaarde per balansdatum. Voor niet beurs genoteerde participaties in vastrentende waardenfondsen is dit de intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd tegen reële waarde, te weten de relevante marktnotering of, als die er niet is, de waarde die wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen.

Derivaatcontracten met een negatieve waarde worden in de balans onder de overige schulden en overlopende passiva verantwoord.

Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde. De waardering hiervan geschiedt tegen de intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Na de eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Overige activa

Onder overige activa worden onder meer liquide middelen opgenomen voor zover dit onmiddelijk opeisbare banktegoeden betreft. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen.

Stichtingskapitaal en reserves

Algemeen

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het fonds, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

In de toelichting wordt opgenomen het krachtens de Pensioenwet minimaal vereiste eigen vermogen volgens de in het Besluit financieel toetsingskader (FTK) voorgeschreven berekeningsmethodiek als het surplusvermogen.

Weerstandsreserve

De weerstandsreserve wordt aangehouden als buffer voor neerwaartse koersfluctuaties van beleggingen. De omvang van deze reserve is gelijk aan het Vereist Eigen Vermogen aan de hand van de standaardtoets van DNB.

Bestemmingsreserve

Na beëindiging van de optrekregeling in 2014 is sprake van een overschot vanuit de reserve overgangsregeling. Dit restant saldo van de reserve overgangsregeling is ultimo 2014 toegevoegd aan een nieuw gevormde bestemmingsreserve. De bestemmingsreserve kan voor meerdere doeleinden worden ingezet; ter financiering van verhoging van aanspraken van de actieve deelnemers, in het geval van een fusie ter financiering van een mogelijk negatief verschil in dekkingsgraad, dan wel voor het beperken van eventuele kortingen. Andere doeleinden zijn eerst na overleg met Cao-partijen mogelijk. Door het bestuur en Cao-partijen is besloten om negatieve fondsrendementen met ingang van 1 januari 2015, ook op de bestemmingsreserve toe te passen, om te voorkomen dat dit de deelnemers van het fonds raakt.

Technische voorzieningen voor risico fonds

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds

De voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaaarde) conform de grondslagen van het fonds. De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (toeslag)toezeggingen. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds is uitgegaan van het op de balansdatum geldende actuariële en bedrijfstechnische nota (Abtn) en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of op de opgebouwde pensioenaanspraken toeslagverlening kan worden toegepast. Alle per balansdatum bestaande toeslagbesluiten (ook voor toeslagbesluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex ante condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van de toekomstige opbouw waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen per 31 december 2017:

Overlevingstafels

Prognosetafel AG2016 waarbij de sterftekansen zijn vermenigvuldigd met een leeftijdsafhankelijke factor die zijn gebaseerd op de ervaringssterfte van het fonds.

Partnerfrequentie

Voor de berekening van de technische voorzieningen voor nog niet ingegane partnerpensioenen wordt een partnerfrequentie gehanteerd volgens de sterftetafel GBM/V 1985-1990. Op de pensioenleeftijd wordt de partnerfrequentie 100% gehanteerd. Vanaf de pensioenleeftijd neemt de partnerfrequentie af met de veronderstelde sterfte van de partner.

Leeftijdsverschil man-vrouw

Voor partnerpensioen is aangenomen dat de partner 3 jaar jonger is dan de verzekerde man en 3 jaar ouder dan de verzekerde vrouw.

Voorziening voor uitgesteld wezenpensioen

De lasten van nog niet ingegaan wezenpensioen zijn gesteld op 5% van de lasten van het nog niet ingegaan partnerpensioen tot 67 jaar; bij de vaststelling van de lasten van ingegaan wezenpensioen wordt verondersteld dat het pensioen moet worden uitgekeerd tot de 27-jarige leeftijd, waarbij geen rekening wordt gehouden met sterftekansen.

Voorziening voor toekomstige excassokosten

Kostenopslag ter grootte van 4% van de technische voorziening in verband met toekomstige administratie- en excassokosten.

Voorziening voor toekomstige pensioenopbouw arbeidsongeschikten

Bij de bepaling van de pensioenopbouw voor arbeidsongeschikte deelnemers en ingegaan AOP is geen revalidatiekans in aanmerking genomen.

IBNR

Een voorziening voor het risico van premievrijstelling van zieke deelnemers die in de WIA terecht kunnen komen, wordt berekend door de invaliditeitsopslag uit de premie van de afgelopen twee jaar te nemen.

Onvindbaren

Niet opgevraagd pensioen: Voor pensioen dat nog niet is ingegaan omdat de deelnemer onvindbaar is of niet reageert wordt er gereserveerd alsof het pensioen is ingegaan. Daarnaast wordt tot de leeftijd van 70 jaar de som van de niet gedane uitkeringen gereserveerd.

Langlopende schulden

Langlopende schulden, overige schulden en overlopende passiva worden bij de eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na de eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Langlopende schulden (gemoedsbezwaarden)

Het bestuur kan individuele vrijstelling van deelneming aan de verplichte pensioenregelingen aan een werknemer verlenen, indien deze gemoedsbezwaren heeft tegen iedere vorm van verzekeren. Dit ontslaat zijn werkgever noch betrokkene van de verplichting tot afdracht van de reguliere bijdragen aan het fonds. Deze bijdragen worden op een individuele spaarrekening gestort, waaraan jaarlijks intrest wordt toegevoegd. De gespaarde bijdragen van de gemoedsbezwaarden worden op zijn vroegst vanaf 65 jaar uitgekeerd.

Dekkingsgraad

De (nominale) dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend als volgt berekend: (totaal activa -/- overige schulden -/- bestemmingsreserve -/- langlopende schulden) / (technische voorzieningen).

GRONDSLAGEN VOOR DE RESULTAATBEPALING

Algemeen

Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben. De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorzieningen pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen voor risico fonds (van werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Beleggingsresultaten

(In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als indirecte beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. Aankoopkosten zijn verwerkt in de reële waarde van de beleggingen. Verkoopkosten worden verantwoord als onderdeel van de herwaarderingen.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten worden verstaan rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten. Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten van vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden de externe en de daaraan toegerekende interne kosten verstaan.

Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen, e.d.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Mutatie technische voorzieningen voor risico fonds

Pensioenopbouw

De pensioenopbouw is de contante waarde van de pensioenaanspraken die toegekend zijn in het boekjaar.

Toeslagverlening en overige toeslagen

Er is in 2017 geen toeslag verleend. Tevens heeft het bestuur besloten per 1 januari 2018 geen toeslag te verlenen.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de nominale marktrente op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De interesttoevoeging wordt tegen de rekenrente primo boekjaar berekend over de beginstand en de mutaties gedurende het jaar.

Onttrekkingen voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuarieel berekend en opgenomen in de technische voorziening. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenen in de verslagperiode.

Jaarlijks wordt 4,0% (2016: 4,0%) van de pensioenopbouw en de inkomende waardeoverdrachten toegevoegd aan de technische voorziening ten behoeve van de pensioenuitvoeringskosten. Daarnaast valt 4% van de uitkeringen, afkopen en uitgaande waardeoverdrachten vrij uit de technische voorziening ten behoeve van pensioenuitvoeringskosten (excassokosten).

Wijziging actuariële uitgangspunten

De wijziging actuariële uitgangspunten bestaat uit:

- € 76 negatief in verband met terugwerkende kracht mutaties
- € 800 negatief in verband met de overgang van pensioenleeftijd 67 jaar naar 68 jaar per 1 januari 2018
- € 500 negatief als gevolg van andere reserveringsfactoren bij de nieuwe uitvoerder per 1 januari 2018

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Hieronder zijn opgenomen de aan het verslagjaar toe te rekenen overdrachtswaarde van de overgenomen respectievelijk overgedragen pensioenaanspraken met betrekking tot de actuariële waarde.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de actuele waarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt hieronder verantwoord.

Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen

De onder deze post opgenomen mutaties van de voorziening hebben betrekking op de kanssystemen.

Saldo overdrachten van rechten voor risico fonds

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Overige baten en lasten

De overige baten en lasten worden opgenomen voor de aan het verslagjaar toe te rekenen bedragen.

GRONDSLAGEN KASSTROOMOVERZICHT

Het kasstroomoverzicht is opgesteld overeenkomstig de directe methode. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioen- en beleggingsactiviteiten.

5 TOELICHTING OP DE BALANS

(x € 1.000)

ACTIVA

1. Beleggingen voor risico fonds

Verloopoverzicht per beleggingscategorie

	Vastgoed- beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2017	89.760	373.135	753.642	4.030	38.395	1.258.962
Aankopen	12.784	189.883	147.499	4.130	37.449	391.745
Verkopen	-17.961	-210.517	-109.394	-17.314	-37.120	-392.306
Overige mutaties	639	-	1.472	-	716	2.827
Waardemutaties	1.458	45.515	-21.050	8.664	-1.061	33.526
Stand per 31 december 2017	86.680	398.016	772.169	-490	38.379	1.294.754

Bij: Derivaten met een negatieve waarde

6.672

1.301.426

	Vastgoed- beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2016	92.100	278.164	724.483	9.406	26.991	1.131.144
Aankopen	22.377	99.420	211.022	7.906	10.450	351.175
Verkopen	-27.663	-51.754	-271.068	4.163	-4.172	-350.494
Overige mutaties	-2.078	-	312	-	308	-1.458
Waardemutaties	5.024	47.305	88.893	-17.445	4.818	128.595
Stand per 31 december 2016	89.760	373.135	753.642	4.030	38.395	1.258.962

Bij: Derivaten met een negatieve waarde

3.509

1.262.471

Derivaten met een negatieve waarde zijn verantwoord onder de overige schulden en overlopende passiva.

Securities lending binnen de beleggingsfondsen

Binnen de beleggingsfondsen werden aandelen uitgeleend. In 2015 is besloten om binnen de beleggingspools geen aandelen meer uit te lenen. Als gevolg hiervan is er in 2017 geen sprake meer van securities lending, bij dit fonds.

Derivaten binnen de beleggingsfondsen

Zowel discretionair als binnen de beleggingsfondsen wordt gebruik gemaakt van derivaten, er is sprake van collateral management. Ultimo 2017 bedraagt het ontvangen collateral voor derivaten in beleggingsfondsen € 59,4 miljoen (2016: € 7 miljoen) en het betaalde collateral binnen de beleggingsfondsen € 0,9 miljoen (2016: nihil).

De overige mutaties hebben onder andere betrekking op mutaties liquide middelen in beheer bij de vermogensbeheerder en nog af te handelen beleggingstransacties.

Reële waarde

De waardering van de beleggingen vindt plaats tegen reële waarde. Afgezien van de beleggingsvorderingen en -schulden zijn de beleggingen van het fonds gewaardeerd tegen reële waarde per balansdatum. Het is over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de reële waarde.

Voor een deel van de beleggingen van het fonds kan gebruik worden gemaakt van genoteerde marktprijzen. Echter de meerderheid van de beleggingen zijn gewaardeerd door middel van gebruikmaking van NCW berekeningen of andere methode (waaronder intrinsieke waarde).

- | Beleggingen met genoteerde marktprijzen bestaan enkel uit het saldo van de vorderingen, schulden en liquide middelen.
- | Onafhankelijke taxaties worden toegepast voor de waardering van onroerend goed in bezit van het fonds. Alle vastgoedobjecten worden jaarlijks getaxeerd door externe taxateurs waarvan de onafhankelijkheid ten opzichte van de waardering onbetwist is. De juistheid en volledigheid van de gebruikte informatie voor de taxatie wordt gecontroleerd.
- | De netto contante waarde methode wordt bepaald door de te ontvangen kasstromen contant te maken op basis van de geldende marktrente. In de waardering is rekening gehouden met het oninbaarheidsrisico.
- | Andere methode: marktwaardebepaling niet gebaseerd op marktdata, maar gebaseerd op aannames en schattingen die de prijs significant beïnvloeden. Hieronder vallen de equity linked swaptions en inflations swaptions, swaptions, options OTC en de deelnemingen. Beleggingen gewaardeerd op basis van de intrinsieke waarde zijn in de tabel opgenomen onder "Andere methode"

Gehanteerde waarderingsystematiek op basis van Richtlijn 290

	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	NCW- berekeningen	Andere methode(n)	Totaal
Per 31 december 2017					
Vastgoedbeleggingen	2.046	50.865	-	33.769	86.680
Aandelen	-	-	-	398.016	398.016
Vastrentende waarden	1.394	-	260.011	510.764	772.169
Derivaten	-	-	2.685	-3.175	-490
Overige beleggingen	767	-	-	37.612	38.379
Totaal	4.207	50.865	262.696	976.986	1.294.754
	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	NCW- berekeningen	Andere methode(n)	Totaal
Per 31 december 2016					
Vastgoedbeleggingen	1.406	65.649	-	22.705	89.760
Aandelen	-	-	-	373.135	373.135
Vastrentende waarden	1.953	-	154.539	597.150	753.642
Derivaten	-	-	-1.531	5.561	4.030
Overige beleggingen	510	-	-	37.885	38.395
Totaal	3.869	65.649	153.008	1.036.436	1.258.962

Schatting van reële waarde

Vastgoed

Zoals bij de grondslagen staat vermeld is de waarde gebaseerd op de taxatiewaarde. De eerste waardering is verkrijgingsprijs inclusief transactiekosten. Deze taxaties worden verricht door verscheidene externe erkende taxateurs. Iedere externe taxateur hanteert, binnen de algemene richtlijnen zoals binnen de branche gelden, eigen uitgangspunten. De richtlijnen binnen de branche geven aan dat voor de waardebepaling in dit geval moet worden uitgegaan van de verkoopwaarde van een object met als doelstelling om met het object huurinkomsten te genereren. Als basis wordt hiervoor een contante waardeberekening gebruikt van de toekomstige kasstromen. De vorderingen, schulden en liquide middelen (looptijd korter dan 1 jaar) worden onder "Genoteerde Marktprijzen" opgenomen.

Aandelen

Van de belegde waarde in aandelen staat de waarde van aandelenfondsen opgenomen als vastgesteld op basis van 'andere methode'.

Vastrentende waarden

Het deel van de vastrentende waarden waarvan de reële waarde op basis van NCW berekeningen wordt vastgesteld, betreft hypotheekpools en staatsobligaties. De waarde van de obligatiebeleggingsfondsen en de participaties in LDI pools wordt op basis van de intrinsieke waarde vastgesteld en zijn onder "Andere methode" opgenomen. De vorderingen, schulden en liquide middelen (looptijd korter dan 1 jaar) worden onder "Genoteerde Marktprijzen" opgenomen.

Derivaten

Bij de schatting van de reële waarde van derivaten wordt uitgegaan van verwachte toekomstige kasstromen. Onder "Andere methode" zijn opgenomen de valutatermijncontracten.

Overige beleggingen

De bij "Andere methode" opgenomen overige beleggingen betreft geheel de waarde van de commodities.

Vastgoedbeleggingen

De vastgoedbeleggingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	31-12-2017	31-12-2016
Specificatie naar soort:		
Indirect vastgoed	84.634	88.354
Beleggingsdebiteuren	2.046	1.406
	<u>86.680</u>	<u>89.760</u>

Aandelen

De aandelen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	31-12-2017	31-12-2016
Specificatie naar soort:		
Niet-beursgenoteerde aandelen	<u>398.016</u>	<u>373.135</u>

Vastrentende waarden

De vastrentende waarden kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	31-12-2017	31-12-2016
Specificatie naar soort:		
<i>Zelfstandig beursgenoteerd</i>		
Staatsobligaties	178.636	71.956
<i>Direct niet-beursgenoteerd</i>		
Hypotheekpools	81.375	82.582
Beleggingdebiteuren	1.394	1.953
<i>Indirect niet-beursgenoteerd</i>		
Obligatiebeleggingsfondsen	275.124	316.525
Participaties in LDI pools	235.640	280.626
	<u>772.169</u>	<u>753.642</u>

Derivaten

	31-12-2017	31-12-2016
Specificatie naar soort:		
Valuta derivaten positieve waarde	3.048	362
Valuta derivaten negatieve waarde	-363	-1.893
Overige derivaten positieve waarde (put opties)	3.134	7.177
Overige derivaten negatieve waarde (call opties)	-6.309	-1.616
	<u>-490</u>	<u>4.030</u>

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruikgemaakt van financiële derivaten. Als hoofdregel geldt dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit passend is binnen het algemene beleggingsbeleid. De portefeuillestructuur en het risicoprofiel, berekend inclusief de economische effecten van derivaten, dienen zich binnen de door het bestuur vastgestelde grenzen (limieten) te bevinden.

Het pensioenfonds gebruikt derivaten voornamelijk om het valutarisico af te dekken. Eén van de belangrijkste risico's bij derivaten is het kredietrisico. Dit is het risico dat tegenpartijen niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met te goeder naam en faam bekend staande partijen. Bovendien geldt dat zoveel mogelijk wordt gewerkt met onderpand.

Gebruik wordt gemaakt van onder meer de volgende instrumenten:

- Valutatermijncontracten: dit zijn met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het verkopen van een valuta en de aankoop van een andere valuta, tegen een vooraf vastgestelde prijs en op een vooraf vastgestelde datum. Door middel van valutatermijncontracten worden valutarisico's afgedekt.
- Opties: een optie is het recht (maar niet de plicht) om een onderliggende waarde van bijvoorbeeld een aandeel te kopen of verkopen tegen een prijs die vooraf is vastgesteld. Opties kennen een bepaalde looptijd. Bij een call optie heb je de mogelijkheid om een aandeel te kopen, bij een put optie gaat het juist om de verkoop van een aandeel.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de derivatenposities per 31 december 2017:

Type contract	Contract- omvang	Activa	Passiva
Valuta Forwards	321.415	3.048	363
Gekochte opties	174.000	3.134	-
Geschreven opties	-174.000	-	6.309
		<u>6.182</u>	<u>6.672</u>

Onderstaande tabel geeft inzicht in de derivatenposities per 31 december 2016:

Type contract	Contract- omvang	Activa	Passiva
Valuta Forwards	213.192	362	1.893
Gekochte opties	184.000	7.177	-
Geschreven opties	-184.000	-	1.616
		<u>7.539</u>	<u>3.509</u>

Overige beleggingen

De overige beleggingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	31-12-2017	31-12-2016
Specificatie naar soort:		
Commodities	37.612	37.885
Beleggingsdebiteuren	205	10.092
Liquide middelen	562	-9.582
	<u>38.379</u>	<u>38.395</u>

2. Vorderingen en overlopende activa

	31-12-2017	31-12-2016
Vordering op werkgevers	110	452
Nog te factureren premie	215	300
Uitkeringen	41	16
Overige Vorderingen	5	-
Administratiekosten	166	231
	<u>537</u>	<u>999</u>

Bij de waardering van vorderingen wordt rekening gehouden met het risico van oninbaarheid door hiervoor een voorziening in aftrek te brengen op het saldo van de uitstaande vorderingen. Voor gelijksoortige posten met gelijksoortige risico's wordt gezamenlijk een schatting gemaakt van verliezen en risico's op balansdatum. Deze systematiek om de voorziening vast te stellen wordt gerekend tot de statische methode.

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

	31-12-2017	31-12-2016
Specificatie vorderingen / premiedebiteuren:		
Werkgevers	197	734
Voorziening dubieuze debiteuren	-87	-282
	<u>110</u>	<u>452</u>

In 2017 is een bedrag van € 195 vrijgevallen ten gunste van de voorziening (2016: € 6 vrijval). Er werd een bedrag van € 61 aan premies over voorgaande jaren als oninbaar afgeschreven (2016: € 4).

3. Overige activa

	31-12-2017	31-12-2016
Liquide Middelen	<u>3.377</u>	<u>3.203</u>

Onder de liquide middelen worden opgenomen die kasmiddelen en tegoeden op bankrekeningen die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn. Bankrekeningen die beheerd worden door de vermogensbeheerder zijn onder de overige beleggingen opgenomen.

PASSIVA

4. Stichtingskapitaal en reserves

Mutatieoverzicht eigen vermogen

	Weerstands- reserve	Bestemmings- reserve	Algemene reserve	Totaal
Stand per 1 januari 2017	159.065	10.157	-110.629	58.593
Uit bestemming saldo van baten en lasten	50.130	-4.100	13.160	59.190
Stand per 31 december 2017	209.195	6.057	-97.469	117.783

Ter versterking van de dekkingsgraad van het fonds is in het boekjaar door het bestuur en Cao-partijen besloten om € 4,1 miljoen van de bestemmingsreserve over te hevelen naar de algemene reserve. Dit heeft een positief effect op de dekkingsgraad van 0,3%.

	Weerstands- reserve	Bestemmings- reserve	Algemene reserve	Totaal
Stand per 1 januari 2016	167.398	10.360	-141.417	36.341
Uit bestemming saldo van baten en lasten	-8.333	-203	30.788	22.252
Stand per 31 december 2016	159.065	10.157	-110.629	58.593

	31-12-2017		31-12-2016	
	In %		In %	
Solvabiliteit				
Aanwezig vermogen (pensioenvermogen)	1.290.414	109,5	1.250.322	104,0
Af: technische voorzieningen	1.178.688	100,0	1.201.886	100,0
Eigen vermogen	111.726	9,5	48.436	4,0
Af: vereist eigen vermogen	209.195	17,7	159.065	13,2
Vrij vermogen	-97.469	-8,2	-110.629	-9,2
Minimaal vereist eigen vermogen	50.684	4,3	51.681	4,3
Actuele dekkingsgraad		109,5		104,0
Beleidsdekkingsgraad		107,6		101,9

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt het fonds gebruik van het standaardmodel. De uitkomsten van de solvabiliteitstoets zijn opgenomen in de paragraaf Risicobeheer en derivaten.

De dekkingsgraad is als volgt berekend: (totaal activa -/- langlopende schulden -/- bestemmingsreserve) / (technische voorzieningen).

Het pensioenvermogen is als volgt berekend (Pensioenvermogen = Pensioenverplichtingen + Stichtings kapitaal + Overige reserves).

De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden. Als de beleidsdekkingsgraad lager is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad bevindt het fonds zich in een situatie van dekkingstekort. indien de beleidsdekkingsgraad lager is dan de vereiste dekkingsgraad, maar wel tenminste gelijk is aan de minimaal vereiste dekkingsgraad bevindt het fonds zich in een situatie van reserve tekort.

De solvabiliteit van het pensioenfonds is niet toereikend. Per 31 december 2017 is sprake van een reservetekort.

Het verloop van de actuele dekkingsgraad kan als volgt worden gespecificeerd:

	2017	2016
	%	%
Dekkingsgraad per 1 januari	104,0	102,4
Premie	-0,2	0,1
Uitkeringen	0,1	-
Toeslagverlening	-	-
Verandering van de rentetermijnstructuur	1,5	-9,2
Rendement op beleggingen	3,6	12,2
Overige oorzaken en kruiseffecten	0,5	-1,5
Dekkingsgraad per 31 december	109,5	104,0

Het effect bij de overige oorzaken en kruiseffecten wordt voornamelijk veroorzaakt door de resultaten in het boekjaar (sterfte, arbeidsongeschiktheid, kosten, mutaties en wijziging grondslagen) en door kruiseffecten van voornamelijk de wijziging van RTS met in dit geval het beleggingsresultaat. Bij het analyseren van de invloed van verschillende factoren op de dekkingsgraad, wordt het effect van een factor afgezonderd van het effect van de andere factoren, waarbij deze andere factoren constant worden gehouden. Het gecombineerde effect van verschillende factoren kan dan afwijken van de som van de samenstellende delen. Dit verschil wordt veroorzaakt, doordat de factoren niet alleen invloed hebben op het eindresultaat, maar ook op elkaar. Dit verschijnsel wordt kruiseffecten genoemd

Herstelplan

Tekort situatie primo 2017

De vereiste dekkingsgraad bedroeg 117,6%. De vereiste dekkingsgraad is van belang om vast te stellen of het fonds zich in een tekortsituatie bevindt. Fondsen met een tekort moeten jaarlijks vóór 1 april een herstelplan opstellen en indienen bij DNB. Het fonds heeft begin 2017 vastgesteld dat, op basis van de vereisten volgens het FTK, sprake was van een tekortsituatie (reservetekort) en op grond hiervan vóór 1 april 2017 een herstelplan bij DNB ingediend. Omdat de beleidsdekkingsgraad nog wel hoger lag dan de minimaal vereiste dekkingsgraad (104,3%) was er geen sprake van een dekkingstekort.

In 2017 heeft de dekkingsgraad zich ten opzichte van het herstelplan als volgt ontwikkeld:

	Werkelijk 2017	Herstelplan 2017
	%	%
Dekkingsgraad per 1 januari	104,0	103,9
Premie	-0,2	0,2
Uitkeringen	0,1	0,1
Verandering van de rentetermijnstructuur	1,5	-
Rendement op beleggingen	3,6	2,1
Overige oorzaken en kruiseffecten	0,5	-0,1
Dekkingsgraad per 31 december	109,5	106,2

De dekkingsgraad bedroeg op 31 december 2017 109,5% en liep daarmee voor op het herstelplan dat uitgaat van 106,2% op die datum.

5. Technische voorzieningen voor risico fonds

Mutatieoverzicht technische voorzieningen

	2017	2016
Stand per 1 januari	1.201.886	1.095.284
Pensioenopbouw	23.062	18.665
Rentetoevoeging	-2.618	-660
Onttrekkingen voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	-26.417	-25.276
Wijziging actuariële uitgangspunten	1.376	4.675
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	729	495
Wijziging marktrente	-16.957	108.712
Inkoop uit hoofde van reserve overgangsregeling bij pensionering	-	203
Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen	-2.373	-212
Stand per 31 december	1.178.688	1.201.886

Voor een toelichting op de verschillende posten wordt verwezen naar de toelichting op de verschillende posten uit de staat van baten lasten.

	31-12-2017	31-12-2016
Specificatie technische voorziening naar aard:		
Basis regeling	1.174.260	1.197.108
Premievrijstelling/IBNR	4.428	4.778
	1.178.688	1.201.886

Specificatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds:

	31-12-2017		31-12-2016	
	Aantal		Aantal	
Actieve deelnemers	5.578	353.263	5.284	373.516
Pensioengerechtigden	7.744	392.425	7.702	391.973
Gewezen deelnemers	12.165	386.456	12.166	390.210
Overige	-	1.300	-	-
Netto pensioenverplichtingen	25.487	1.133.444	25.152	1.155.699
Toekomstige kosten uitvoering pensioenregeling	-	45.244	-	46.187
	25.487	1.178.688	25.152	1.201.886

Naar hun aard hebben de technische voorzieningen in het algemeen een langlopend karakter. De post overige bestaat uit de volgende componenten:

- € 500 wijziging reservering als gevolg van overgang naar een nieuwe uitvoerder
- € 800 wijziging pensioenleeftijd van 67 jaar naar 68 jaar.

6. Langlopende schulden

	2017	2016
Stand per 1 januari	1.038	943
Stortingen	18	15
Intrestvergoeding	47	76
	1.103	1.034
Uitkeringen	-18	-
Correctie op beginstand	-256	4
Stand per 31 december	829	1.038

De correctie op de beginstand betreft deelnemers waarvan een voorziening gemoedsbezwaarden is gevormd maar die in een later stadium aangaven geen gemoedsbezwaarden te zijn.

7. Overige schulden en overlopende passiva

	31-12-2017	31-12-2016
Te Verrekenen premies	164	153
Derivaten met negatieve waarde	6.672	3.509
Waardeoverdrachten	5	130
Belastingen en premies sociale verzekeringen	525	506
Vermogensbeheerkosten	528	593
Advies- en controlekosten	138	79
Overige schulden	8	186
	8.040	5.156

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Risicobeheer en derivaten

Solvabiliteitsrisico

Het pensioenfonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het pensioenfonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Voor het realiseren van deze doelstelling wordt gestreefd naar een toereikende solvabiliteit op basis van de reële waarde van de pensioenverplichtingen.

Het belangrijkste risico voor het pensioenfonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het pensioenfonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als ook naar de specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd. Indien de solvabiliteit van het pensioenfonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het pensioenfonds de premie voor de onderneming en deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslag van opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het pensioenfonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

	31-12-2017	31-12-2016
Het tekort op FTK-grondslagen is als volgt:		
Technische voorziening	1.178.688	1.201.886
Buffers:		
S1 Renterisico	31.772	29.623
S2 Risico zakelijke waarden	150.621	98.323
S3 Valutarisico	21.052	23.911
S4 Grondstoffenrisico	-	14.290
S5 Kredietrisico	60.846	56.605
S6 Verzekeringstechnisch risico	37.034	39.101
S7 Liquiditeitsrisico	-	-
S8 Concentratierisico	-	-
S9 Operationeel risico	-	-
S10 Actief beheerrisico	3.102	3.245
Diversificatie effect	-95.232	-106.033
Totaal S (vereiste buffers)	209.195	159.065
Vereist vermogen (artikel 132 Pensioenwet)	1.387.883	1.360.951
Pensioenvermogen (totaal activa - schulden)	1.290.414	1.250.322
Tekort	-97.469	-110.629

Het pensioenfonds heeft ter afdekking van risico's derivatencontracten afgesloten. Hiermee is bij het bepalen van de vereiste buffers rekening gehouden. Bij de berekening van de buffers past het pensioenfonds het standaard model van DNB toe, waarbij uitgegaan wordt van het vereist vermogen in evenwichtssituatie, gebaseerd op de feitelijke asset mix.

Beleid en risicobeheer

Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van deze risico's. Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- beleggingsbeleid;
- premiebeleid;
- herverzekeringsbeleid;
- toeslagbeleid.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruikgemaakt van ALM-studies. Een ALM-studie is een analyse van de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's.

De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid. De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid moet plaatsvinden. Ze zijn gericht op het beheersen van de volgende belangrijkste (beleggings)risico's. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van derivaten.

In deze paragraaf rapporteert het fonds over de belangrijkste risico's. Hierbij wordt nadere kwantificering aangegeven in tabellen, waarbij het doorkijkprincipe wordt toegepast, aangezien op deze wijze inzicht wordt gegeven in de risico's. In de balans wordt het doorkijkprincipe niet toegepast. Hierdoor sluiten onderstaande tabellen niet (altijd) aan op de balans.

Marktrisico's (S1 - S4)

Het marktrisico omvat het renterisico, het prijs(koers)risico en het valutarisico. Marktrisico omvat de mogelijkheden voor winst of verlies en door een verandering van marktfactoren. Marktfactoren kunnen bijvoorbeeld marktprijzen zijn van aandelen, grondstoffen, vastgoed en private equity (prijsrisico), maar ook valutakoersen (valutarisico) of rentes (renterisico).

De strategie van het pensioenfonds met betrekking tot het beleggingsrisico wordt bepaald door de beleggingsdoelstellingen. Het marktrisico wordt op dagelijkse basis beheerst in overeenstemming met de aanwezige beleidskaders en richtlijnen. De overallmarktposities worden periodiek gerapporteerd aan het bestuur.

De mate waarin de beleggingsportefeuille van het pensioenfonds gevoelig is voor het prijs- en renterisico is in de volgende alinea weergegeven, vervolgens worden de risico's die het pensioenfonds loopt nader toegelicht.

S1 Renterisico

Het renterisico is het risico dat de waarden van de vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen wijzigen als gevolg van veranderingen in de marktrente.

De rentegevoeligheid kan worden gemeten door middel van de duration. De duration is de (met de contante waarde van de kasstromen) gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren. De duration geeft aan hoeveel procent bij benadering de reële waarde verandert bij een parallelle verschuiving van de rentecurve met 1 procentpunt. Een hoge duration geeft een hoge gevoeligheid voor veranderingen in de rente weer.

	31-12-2017		31-12-2016	
	Balanswaarde	Duration	Balanswaarde	Duration
Vastrentende waarden (voor derivaten)	838.020	5,5	769.798	5,0
Vastrentende waarden (na derivaten)	799.545	21,8	757.968	20,5
Technische voorziening	1.178.688	19,7	1.201.886	20,1

Op balansdatum is de duration van de beleggingen aanzienlijk korter dan de duration van de verplichtingen. Er is derhalve sprake van een zogenaamde "duration-mismatch". Dit betekent dat bij een rentestijging de waarde van beleggingen minder snel daalt dan de waarde verplichtingen (bij toepassing van de actuele markrentestructuur) daalt, de dekkingsgraad zal stijgen. Bij een rentedaling zal de waarde van de beleggingen minder snel stijgen dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad daalt.

Het (nominale) renterisico versus de (nominale) verplichtingen is grotendeels afgedekt. Een deel van de rente afdekking is afkomstig van de vastrentende waarden portefeuille. Het resterende deel van de afdekking welke niet wordt gedaan door de vastrentende waarden portefeuille geschiedt middels het gebruik van rentederivaten. Deze rentederivaten zijn ondergebracht in fondsen (LDI pools).

Wat betreft het rente afdeckingsbeleid is het percentage afdekking conform het beleggingsplan 2017 gehanteerd op 65% (op basis van marktwaarde).

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

	31-12-2017		31-12-2016	
	In %		In %	
Resterende looptijd < 1 jaar	260.697	35,3	265.773	37,6
Resterende looptijd > 1 en < 5 jaar	91.361	12,4	87.261	12,4
Resterende looptijd > 5 jaar	387.275	52,3	353.481	50,0
	<u>739.333</u>	<u>100,0</u>	<u>706.515</u>	<u>100,0</u>

Het in de balans verantwoorde saldo vastrentende waarden ad € 772.169 (2016: € 753.642) is niet gelijk aan het in bovenstaande tabel genoemde saldo vastrentende waarden. Dit wordt veroorzaakt doordat in deze paragraaf het doorkijk-principe wordt toegepast. Het verschil ultimo boekjaar is in onderstaande tabel nader gekwantificeerd:

(x € 1.000)	31-12-2017	31-12-2016
	EUR	EUR
Vastrentende waarden balans	772.169	753.642
Valuta Derivaten	-1.526	1.106
Staatsobligaties in commoditiefonds	43.126	36.915
Liquide middelen en overige	-74.436	-85.148
Totaal correctie "doorkijk principe"	- 32.836	- 47.127
Vastrentende waarden risicoparagraaf	739.333	706.515

S2 Risico zakelijke waarden

Prijrisico is het risico van waardewijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen, die wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren. Omdat alle beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde waarbij waardewijzigingen onmiddellijk in het saldo van baten en lasten worden verwerkt, zijn alle wijzigingen in marktomstandigheden direct zichtbaar in het beleggingsresultaat. Het prijsrisico wordt gemitigeerd door diversificatie.

De segmentatie van de vastgoedbeleggingen naar sectoren is als volgt:

	31-12-2017		31-12-2016	
	In %		In %	
Specificatie vastgoedbeleggingen naar aard:				
Kantoren	9.356	10,8	7.937	8,8
Winkels	12.920	14,9	9.261	10,3
Woningen	41.978	48,4	36.219	40,4
Participaties in vastgoedmaatschappijen	9.653	11,1	27.956	31,1
Overige bedrijfsgebouwen	10.728	12,4	6.982	7,8
Beleggingsdebiteuren en liquide middelen	2.045	2,4	1.405	1,6
	86.680	100,0	89.760	100,0

	31-12-2017		31-12-2016	
	In %		In %	
Specificatie vastgoedbeleggingen naar regio:				
Nederland	43.465	50,2	38.514	42,9
Andere EU Landen	7.303	8,4	9.974	11,1
Europa (niet EU-landen)	891	1,0	146	0,2
Noord Amerika	21.645	25,0	28.478	31,7
Asia Pacific	8.758	10,1	7.270	8,1
BRIC Landen	1.029	1,2	3.070	3,4
Beleggingsdebiteuren en liquide middelen	3.589	4,1	2.308	2,6
	86.680	100,0	89.760	100,0

	31-12-2017		31-12-2016	
	In %		In %	
Specificatie aandelen naar sector:				
Beleggingsinstellingen	2.153	0,5	1.594	0,4
Transport en opslag	4.316	1,1	4.049	1,1
Financiële instellingen (w.o. banken en verzekeraars)	77.819	19,6	76.111	20,4
Nijverheid en industrie	194.435	48,8	180.708	48,3
Handel	22.800	5,7	22.290	6,0
Overige dienstverlening	67.399	16,9	60.339	16,2
Vastgoed instellingen	8.976	2,3	8.229	2,2
Overige, beleggingsdebiteuren en liquide middelen	6.288	1,6	6.547	1,8
Nutsbedrijven	13.830	3,5	13.268	3,6
	398.016	100,0	373.135	100,0

	31-12-2017		31-12-2016	
	In %		In %	
Specificatie aandelen naar regio:				
Nederland	11.705	2,9	8.820	2,4
Andere EU-landen	119.554	30,0	102.285	27,4
Europa (niet EU-landen)	5.516	1,4	5.935	1,6
Noord Amerika	145.686	36,6	118.078	31,6
Asia Pacific	43.469	10,9	48.609	13,0
Overige mature markets	22.550	5,7	20.672	5,5
BRIC-landen	22.479	5,7	35.020	9,4
Emerging markets	8.062	2,0	12.956	3,5
Overige, beleggingsdebiteuren en liquide middelen	18.995	4,8	20.760	5,6
	398.016	100,0	373.135	100,0

S3 Valutarisico

Het totaalbedrag van de gehele beleggingsportefeuille dat buiten de euro wordt belegd bedraagt ultimo 2017 € 571.212 (2016: € 543.419). Van dit bedrag is 85% (2016: 75%) afgedekt naar de euro. Per einde boekjaar is de waarde van de uitstaande valutatermijncontracten € 2.685 (2016: € -1.531). Het valutarisico wordt in onderstaande tabel weergegeven.

De vreemde valutapositie voor en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

	Positie voor afdekking	Valuta-derivaten	Nettopositie na afdekking 2017	Nettopositie na afdekking 2016
EUR	720.857	489.278	1.210.135	1.120.886
CHF	19.544	-19.060	484	528
GBP	50.603	-48.258	2.345	884
JPY	3.191	-3.223	-32	26
USD	386.808	-353.107	33.701	41.322
Overige	111.066	-62.945	48.121	95.316
	<u>1.292.069</u>	<u>2.685</u>	<u>1.294.754</u>	<u>1.258.962</u>

S4 Grondstoffenrisico

De buffer voor het grondstoffenrisico was ultimo 2016: € 14,3 miljoen. Ultimo 2017 is deze buffer nihil als gevolg van het strategische beleid om met ingang van 2018 niet meer in grondstoffen te beleggen.

S5 Kredietrisico

Het kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het fonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het fonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee "Over The Counter (OTC)"-derivatenposities worden aangegaan en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het fonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten, waardoor het fonds financiële verliezen lijdt.

Beheersing vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen op totaalniveau, dat wil zeggen met inachtneming van alle posities die een tegenpartij heeft ten opzichte van het fonds; het vragen van extra zekerheden zoals onderpand en dergelijke bij hypothecaire geldleningen en het uitlenen van effecten; het hanteren van prudente verstrekkingnormen bij hypothecaire geldleningen. Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het fonds alleen belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementsysteem functioneert. Voordat in nieuwe markten wordt belegd, wordt eerst onderzoek gedaan naar de waarborgen op dit gebied. Met betrekking tot OTC-derivaten wordt door het fonds alleen gewerkt met tegenpartijen waarmee ISDA/CSA-overeenkomsten zijn afgesloten, zodat posities van het fonds adequaat worden afgedekt door onderpand. Er wordt gebruik gemaakt van dagelijkse waarderingen.

	31-12-2017		31-12-2016	
	In %		In %	
Specificatie vastrentende waarden naar sector:				
Nederlandse overheidsinstellingen	111.482	14,9	49.366	6,9
Buitenlandse overheidsinstellingen	290.827	39,3	315.695	44,7
Beleggingsinstelling	102.394	13,9	104.482	14,8
Transport en opslag	5.860	0,8	6.280	0,9
Financiële instellingen (wo banken en verzekeraars)	81.722	11,1	99.331	14,1
Nijverheid en Industrie	72.105	9,8	68.780	9,7
Handel	9.279	1,3	7.257	1,0
Overige dienstverlening	48.109	6,5	41.176	5,8
Vastgoed instellingen	4.466	0,6	3.205	0,5
Overige	1.088	0,2	560	0,1
Nutsbedrijven	12.001	1,6	10.383	1,5
	739.333	100,0	706.515	100,0

Het in de balans verantwoorde saldo vastrentende waarden ad € 739.333 (2016: € 753.642) is niet gelijk aan het in bovenstaande tabel genoemde saldo vastrentende waarden. Dit wordt veroorzaakt doordat in deze paragraaf het doorkijk-principe wordt toegepast. Voor aansluiting zie tabel onder S1 renterisico.

	31-12-2017		31-12-2016	
	In %		In %	
Specificatie vastrentende waarden naar regio:				
Nederland	225.331	30,5	158.149	22,4
Andere EU-landen	296.422	40,1	341.418	48,3
Europa (niet EU-landen)	4.501	0,6	5.626	0,8
Noord Amerika	126.645	17,1	117.458	16,6
Asia Pacific	12.019	1,6	13.517	1,9
Overige mature markets	16.357	2,2	18.947	2,7
BRIC-landen	6.553	0,9	6.635	0,9
Emerging Markets	28.517	3,9	26.603	3,8
Overig	22.988	3,1	18.162	2,6
	739.333	100,0	706.515	100,0

Beleggingen waarvan de uitgevende partij is gevestigd in Azië (exclusief Japan), Latijns Amerika of Rusland worden gerekend tot de regio 'Emerging Markets'.

Het in de balans verantwoorde saldo vastrentende waarden ad € 739.333 (2016: € 753.642) is niet gelijk aan het in bovenstaande tabel genoemde saldo vastrentende waarden. Dit wordt veroorzaakt doordat in deze paragraaf het doorkijk-principe wordt toegepast. Voor aansluiting zie tabel onder S1 renterisico.

Ten aanzien van de kredietwaardigheid van de debiteuren van de vastrentende portefeuille kan het volgende overzicht worden gegeven:

	31-12-2017		31-12-2016	
		In %		In %
AAA	350.639	47,3	220.869	31,1
AA	94.422	12,8	209.106	29,6
A	104.941	14,2	76.044	10,8
BBB	97.945	13,3	92.874	13,2
Lager dan BBB	120.946	16,4	110.621	15,7
Geen rating	-29.560	-4,0	-2.999	-0,4
	<u>739.333</u>	<u>100,0</u>	<u>706.515</u>	<u>100,0</u>

Geen rating betreft voornamelijk derivaten vanuit de LDI pools, ter afdekking van het kredietrisico is collateral ontvangen.

Het in de balans verantwoorde saldo vastrentende waarden ad € 739.333 (2016: € 753.642) is niet gelijk aan het in bovenstaande tabel genoemde saldo vastrentende waarden. Dit wordt veroorzaakt doordat in deze paragraaf het doorkijk-principe wordt toegepast. Voor aansluiting zie tabel onder S1 renterisico.

S6 Verzekeringstechnisch risico

Langlevenrisico

Het langlevenrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de technische voorziening. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting.

Door toepassing van Prognosetafel AG2016 met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevenrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.

Overlijdensrisico

Het overlijdensrisico betekent dat het fonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het fonds geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen.

Arbeidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het fonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen (schadereserve). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien. Het beleid van het fonds is om het overlijden- en arbeidsongeschiktheidsrisico niet te herverzekeren.

Toeslagrisico

Het bestuur van het pensioenfonds heeft de ambitie om het pensioen te indexeren. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, rendement, looninflatie en demografie. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de toeslagtoezegging voorwaardelijk is. Het beleid en de ambitie inzake toeslagverlening is weergegeven in de toelichting van de post 'Indexering en overige toeslagen'.

S7 Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico kan worden beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er moet eveneens rekening worden gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies.

S8 Concentratierisico

Grote posten zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen, moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt. Concentratierisico is gemeten naar concentratie van een land of concentratie naar soort fonds.

Dit betreft per 31 december 2017 de volgende posten.

	31-12-2017	31-12-2016
Obligaties		
Bondsrepubliek Duitsland	123.007	60.949
Koninkrijk der Nederlanden	111.329	48.076
Republiek Frankrijk	68.605	161.950
Verenigde Staten	47.809	38.324

Concentratierisico per Fonds

	31-12-2017	31-12-2016
Vastgoed		
Achmea Dutch Residential Fund	26.872	24.292
SSGA Global Liquid Real Estate	33.769	22.705
Aandelen		
EMX F&C MM EM EQ ACT	73.742	111.358
EUX MM US Equity Passive	152.241	122.700
Europa Beacon	147.610	123.463
LDI Pools	235.640	280.626
Vastrentende Waarden		
Stichting PVF Particuliere Hypotheekfonds	64.151	63.375
ELX MM Emerging Market Debt	32.415	31.209
F&C Investment Grade Credit	110.614	93.500
F&C Global High Yield	97.770	90.200
HDG Global Em Fixed income	34.324	29.476
Overige Beleggingen		
Commodities Fund Unhedge	37.613	37.886

In het algemeen geldt dat concentratierisico kan optreden als een adequate spreiding van activa en passiva ontbreekt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen. Een portefeuille van beleggingen die sterk sectorgebonden is, kan door deze sectorconcentratie een verhoogd risico lopen. Indien aandelen in dezelfde sector worden aangehouden is sprake van een cumulatief concentratierisico.

Bij de bepaling van het vereist vermogen past het pensioenfonds het standaardmodel van de DNB toe. Het bestuur is van mening dat sprake is van een adequate spreiding van activa, en heeft besloten geen buffers aan te houden voor concentratierisico.

S9 Operationeel risico

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door het pensioenfonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles, kwaliteit geautomatiseerde systemen, enzovoorts. Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door het bestuur.

De pensioenuitvoering is uitbesteed aan Syntrus Achmea Pensioenbeheer. Met Syntrus Achmea Pensioenbeheer zijn een uitvoeringsovereenkomst en een service level agreement (SLA) gesloten tot en met 31 augustus 2017. Vanaf 1 september 2017 zijn deze overgenomen door Centric Pension and Insurance Services.

Het bestuur beoordeelt jaarlijks de kwaliteit van de uitvoering van de vermogensbeheerders door middel van performancerapportages, SLA-rapportages en onafhankelijk getoetste internebeheersingsrapportages (ISAE 3402-rapportages).

Aangezien hiermee sprake is van adequate beheersing van de operationele risico's worden door het fonds hiervoor geen buffers aangehouden in de solvabiliteitstoets.

Systeemrisico

Het systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert waardoor beleggingen van het fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het fonds niet beheersbaar.

S10 Actief beheerrisico

Het fonds kiest voor actief beheer wanneer er gegronde redenen zijn om daar een meerwaarde van te verwachten. Waar dat niet het geval is, wordt voor een passieve oplossing gekozen. Vandaar dat voor die delen van de portefeuille waarbij sprake is van actief beheer, in aanvulling op het standaardmodel van DNB, een aanvullende buffer S10 wordt aangehouden.

Basis voor de berekening van deze buffer is de methodiek waarbij gebruik gemaakt wordt van de tracking error. Er wordt niet alleen gerekend met een opslag voor actief beheer voor de categorie aandelen (beursgenoteerd), maar het fonds houdt ook rekening met het actief beheer voor de categorie vastrentende waarden. De hoogte van de buffer wordt hierbij afgeleid van de tracking error, die de mate van afwijking aangeeft tussen het rendement op de betreffende beleggingsportefeuilles en het rendement op een benchmarkportefeuilles.

Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen het pensioenfonds, de aangesloten ondernemingen en hun bestuurders.

Transacties met bestuurders

Inzake de beloning van bestuurders wordt verwezen naar de toelichting op de pensioenuitvoeringskosten. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders. De bestuurders kunnen deelnemen aan de pensioenregeling van het pensioenfonds.

Overige transacties met verbonden partijen

Betreffende de uitvoeringsovereenkomst tussen het fonds en de werkgever met betrekking tot de financiering van de aanspraken en de uitvoering van de regeling wordt verwezen naar de uitvoeringsovereenkomst.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Langlopende contractuele verplichtingen

Het fonds heeft een uitbestedingsovereenkomst afgesloten met Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V tot en met 31 augustus 2017.

Vanaf 1 september 2017 is het contract van Syntrus Achmea Pensioenbeheer overgenomen door Centric Pension and Insurance Services. Vanaf 1 januari 2018 is er een nieuw contract afgesloten met Centric Pension and Insurance Services.

Voorwaardelijke verplichtingen

Per jaareinde lopen er geen juridische procedures tegen het pensioenfonds en heeft het pensioenfonds geen juridische procedures aangespannen tegenover derden die tot een mogelijkheid een materieel effect op de financiële positie van het fonds kunnen hebben.

Verstekte zekerheden en garanties

Per jaareinde zijn er geen verstekte zekerheden en garanties.

Belangrijke gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn na de balansdatum tot en met datering van deze jaarrekening op 15 juni 2018, geen gebeurtenissen geweest van dien aard dat een wezenlijk ander beeld zou ontstaan van de financiële positie per einde 2017 dan op grond van dit verslag kan worden verkregen.

6 TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

(x € 1.000)

8. Premiebijdragen voor risico fonds (van werkgevers en werknemers)

	2017	2016
Werkgevers- en werknemersgedeelte	24.175	22.724
	24.175	22.724
Afschrijving premievorderingen	-62	-4
Mutatie voorziening dubieuze debiteuren	195	6
	24.308	22.726

De totale bijdrage van werkgever en werknemers bedraagt 26,6% (2016 26,6%) van de pensioengrondslag.

De kostendekkende, gedempte (toets) en feitelijke premie volgens artikel 130 van de Pensioenwet zijn als volgt:

	2017	2016
Kostendekkende premie	28.752	23.905
Toetspremie (gedempte kostendekkende premie)	19.243	17.119
Feitelijke premie	24.175	22.726

De kostendekkende premie is gebaseerd op de marktrente (nominale rentetermijnstructuur van 31 december 2016 gepubliceerd door DNB).

Voor de toets op de kostendekkendheid van de premie is € 4.100 vanuit de bestemmingsreserve toegevoegd aan de feitelijke premie. De feitelijke premie ten behoeve van de toetsing bedraagt derhalve € 28.275 en is daarmee hoger dan de toetspremie.

De feitelijke premie over 2017 is hoger dan de toetspremie.

De samenstelling van de kostendekkende premie is als volgt:

	2017	2016
Kosten pensioenopbouw	23.907	19.347
Pensioenuitvoeringskosten	1.689	1.598
Solvabiliteitsopslag	3.156	2.960
	28.752	23.905

De kosten pensioenopbouw betreffen de kosten van de jaarinkoop van de pensioenaanspraken inclusief de kosten voor premievrijstelling voor nieuwe arbeidsongeschiktheidsgevallen. De toeslagverlening is voorwaardelijk en daarom geen onderdeel van de kosten pensioenopbouw. De pensioenuitvoeringskosten volgen uit de staat van baten en lasten. De solvabiliteitsopslag 2017 wordt berekend door het percentage vereist vermogen per 31 december 2016 te vermenigvuldigen met de kosten pensioenopbouw.

Er is geen sprake van premiekortingen dan wel premieopslagen.

De samenstelling van de toetspremie is als volgt:

	2017	2016
Kosten pensioenopbouw	10.823	9.827
Pensioenuitvoeringskosten	1.689	1.598
Solvabiliteitsopslag	1.429	1.504
Voorwaardelijke onderdelen	5.302	4.190
	<u>19.243</u>	<u>17.119</u>

De samenstelling van de feitelijke premie is als volgt:

	2017	2016
Premie exclusief kosten premievrijstelling en risico	22.110	20.067
Benodigd voor kosten (conform J605)	2.534	2.280
Benodigd voor arbeidsongeschiktheid	-469	379
	<u>24.175</u>	<u>22.726</u>

9. Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds

2017	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogens-beheer	Totaal
Vastgoedbeleggingen	3.684	1.458	-355	4.787
Aandelen	-	45.515	-315	45.200
Vastrentende waarden	5.725	-21.050	-2.008	-17.333
Derivaten	-	8.664	-	8.664
Overige beleggingen	-188	-1.061	-	-1.249
	<u>9.221</u>	<u>33.526</u>	<u>-2.678</u>	<u>40.069</u>
2016	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogens-beheer	Totaal
Vastgoedbeleggingen	3.835	5.024	-324	8.535
Aandelen	-	47.305	-943	46.362
Vastrentende waarden	3.862	88.893	-1.250	91.505
Derivaten	-	-17.445	-	-17.445
Overige beleggingen	-206	4.818	-232	4.380
	<u>7.491</u>	<u>128.595</u>	<u>-2.749</u>	<u>133.337</u>

De kosten van vermogensbeheer omvatten de kosten die door de custodian en vermogensbeheerder(s) direct bij het fonds in rekening zijn gebracht. Deze kosten bestaan voor € 2.678 uit beheervergoedingen (2016: € 2.749). In de beheersvergoedingen is voor € 280 (2016: € 289) aan exploitatiekosten voor vastgoed opgenomen.

Transactiekosten zijn onderdeel van de aan- en verkooptransacties van beleggingen. Deze zijn eveneens onderdeel van de indirecte beleggingsopbrengsten en bedragen over 2017 € 1.057 (2016: € 1.118).

10. Overige baten

	2017	2016
Rentebaten	1	11
Mutatie langlopende schuld	209	-
	<u>210</u>	<u>11</u>

11. Pensioenuitkeringen

	2017	2016
Ouderdomspensioen	20.689	19.962
Nabestaanden pensioen	4.377	4.166
Wezenpensioen	88	94
Invaliditeitspensioen	311	333
Afkopen	1.212	536
Prepensioen	-	5
	<u>26.677</u>	<u>25.096</u>

De post afkopen betreft de afkoop van pensioenen die lager zijn dan € 467,89 (2016: € 465,94) per jaar overeenkomstig de Pensioenwet (artikel 66).

12. Pensioenuitvoeringskosten

	2017	2016
Administratiekosten	1.696	1.632
Accountantskosten	52	46
Advieskosten	337	301
Bestuurskosten	362	324
Contributies en bijdragen	100	91
Incassokosten	-	2
Overig	3	5
Transitiekosten	188	-
	<u>2.738</u>	<u>2.401</u>

In verband met de overgang naar een nieuwe uitvoerder heeft het fonds transitiekosten gemaakt, deze bestaat uit advieskosten.

Honoraria onafhankelijke accountant

	Onafhankelijke accountant	Overig netwerk	Totaal
2017			
Controle van de jaarrekening	47	-	47
Andere controlewerkzaamheden	-	4	4
Fiscale advisering	-	1	1
Andere niet-controle diensten	-	-	-
	<u>47</u>	<u>5</u>	<u>52</u>
	Onafhankelijke accountant	Overig netwerk	Totaal
2016			
Controle van de jaarrekening	46	-	46
Andere controlewerkzaamheden	-	-	-
Fiscale advisering	-	-	-
Andere niet-controle diensten	-	-	-
	<u>46</u>	<u>-</u>	<u>46</u>

Deze werkzaamheden zijn zowel in 2017 als 2016 uitgevoerd door KPMG Accountants N.V.

Overeenkomstig artikel 96 van de Pensioenwet wordt vermeld dat:

- het fonds in het boekjaar 2017 geen dwangsommen en boetes zijn opgelegd;
- het fonds in het boekjaar 2017 geen aanwijzing als bedoeld in artikel 171 van de Pensioenwet is gegeven;
- in het boekjaar 2017 geen bewindvoerder als bedoeld in artikel 173 van de Pensioenwet is aangesteld.

Personeelsleden

Bij het fonds zijn geen werknemers in dienst. De pensioenuitvoering was tot en met 31 augustus 2017 volledig uitbesteed aan Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. Vanaf 1 september 2017 is de pensioenuitvoering ondergebracht bij Centric Pension and Insurance Services.

Bezoldiging bestuurders

De transacties met bestuurders hebben betrekking op de vergoedingen voor de werkzaamheden verband houdende met de bestuurs- en commissievergaderingen. De vergoedingen bestaan uit vacatiegeld, vergoeding van reis- en verblijfkosten en overige bestuurskosten 2017: € 362 (2016: € 324).

Afgezien hiervan zijn geen bezoldigingen toegekend aan bestuurders.

13. Mutatie technische voorzieningen voor risico fonds

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuarieel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

Toeslagverlening en overige toeslagen

Op de pensioenrechten en pensioenaanspraken die op grond van het pensioenreglement zijn vastgesteld, kan jaarlijks toeslag worden verleend van maximaal de algemene loonontwikkeling in de bedrijfstak.

Het bestuur beoordeelt jaarlijks of de financiële middelen van het pensioenfonds toereikend zijn om de opgebouwde pensioenaanspraken en de ingegane pensioenen te verhogen. Er bestaat geen recht op toeslagverlening en er is dus geen zekerheid of en in hoeverre het pensioenfonds in de toekomst een toeslag kan verlenen. Het pensioenfonds reserveert namelijk geen gelden voor toekomstige toeslagen.

In 2017 is er geen toeslag verleend. Tevens heeft het bestuur besloten om per 1 januari 2018 geen toeslagen te verlenen.

Rentetoevoeging

De voorziening pensioenverplichtingen is in het boekjaar opgerent met -0,217% (2016: - 0,060%). Dit is de éénjaarsrente uit de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per 31 december 2016.

Onttrekking pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuarieel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte pensioenuitkeringen in de verslagperiode.

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuarieel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte uitvoeringskosten in de verslagperiode.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Onder toelichting 14 is de wijziging uit hoofde van overdracht van rechten opgenomen.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de reële waarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt hieronder verantwoord.

Wijziging actuariële uitgangspunten

Vanaf boekjaar 2016 is de grondslag voor overlevingskansen gebaseerd op de Prognosetafel AG2016 van het Actuarieel Genootschap (AG). De algemene sterftekansen die volgen uit de tafel worden voor het fonds gecorrigeerd in verband met ervaringssterfte. Zie voor verder informatie de toegelichte schattingswijziging in de grondslagen.

Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen

	2017	2016
Resultaat op kanssystemen en overige mutaties		
Resultaat op sterfte	-1.784	-921
Resultaat op arbeidsongeschiktheid	-	1.720
Resultaat op mutaties	-589	-1.011
	<u>-2.373</u>	<u>-212</u>

14. Saldo overdrachten van rechten voor risico fonds

	2017	2016
Inkomende waardeoverdrachten	-1.214	-813
Uitgaande waardeoverdrachten	394	440
	<u>-820</u>	<u>-373</u>
	2017	2016
Wijziging technische voorziening inzake overdracht van rechten:		
- toevoeging aan de technische voorzieningen	1.112	1.026
- onttrekking aan de technische voorzieningen	-383	-531
	<u>729</u>	<u>495</u>
	2017	2016
Het resultaat op de waardeoverdrachten is als volgt:		
- overgenomen pensioenverplichting	102	213
- overgedragen pensioenverplichting	-11	-91
	<u>91</u>	<u>122</u>

Een inkomende waardeoverdracht betreft de ontvangst van het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar van de vorige werkgever van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van deelnemers, die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd. Een uitgaande waardeoverdracht betreft de overdracht aan het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar van de nieuwe werkgever van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van deelnemers, die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd. De ontvangen koopsommen worden aangewend voor de inkoop van extra pensioenaanspraken.

15. Overige lasten

	2017	2016
Mutatie langlopende schuld	-	96

Belastingen

De activiteiten van het fonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

Bestemming saldo van baten en lasten

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds. Het voorstel voor de bestemming van het saldo van baten en lasten over 2017 is opgenomen onder de staat van baten en lasten.

Vaststelling van de jaarrekening door het bestuur

Het bestuur van BPF Houthandel heeft de jaarrekening 2017 vastgesteld in de vergadering van 15 juni 2018.

Ijsselstein, 15 juni 2018

L.P. Raadgever
Voorzitter

F.A de Boer
Secretaris

C.H.M. van Gerwen-Gooskens

L.C.M Leisink

H.J. van Meerten

M.T.E. Zonnenberg

7. OVERIGE GEGEVENS

1 Actuariële verklaring

Opdracht

Door de Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houthandel te Amsterdam is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2017.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaire ben ik onafhankelijk van de Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houthandel, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds. Omdat Towers Watson Netherlands B.V. beschikt over een door de toezichthouder goedgekeurde gedragscode, is het toegestaan dat andere actuarissen en deskundigen aangesloten bij Towers Watson Netherlands B.V. wel andere werkzaamheden verrichten voor het pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 9.500.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 475.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte administratieve basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard. Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegeven verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen, exclusief bestemmingsreserve, van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar niet lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet met uitzondering van artikel 132, aangezien het eigen vermogen, exclusief bestemmingsreserve, lager is dan het vereist eigen vermogen.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, maar ten minste gelijk aan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van de Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houthandel is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen, exclusief bestemmingsreserve, lager is dan het vereist eigen vermogen.

Eindhoven, 15 juni 2018

drs. M.B.H. Ceelaert AAG

Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het Bestuur en de Raad van Toezicht van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houthandel

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2017

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2017 een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houthandel per 31 december 2017 en van het resultaat en de kasstromen over 2017, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we gecontroleerd hebben

Wij hebben de jaarrekening 2017 van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houthandel ('de Stichting') te Amsterdam gecontroleerd.

De jaarrekening omvat:

- 1 de balans per 31 december 2017;
- 2 de staat van baten en lasten en het kasstroomoverzicht over 2017; en
- 3 de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de Stichting zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Controleaanpak

Samenvatting

MATERIALITEIT

- Materialiteit van EUR 9,5 miljoen
- 0,7% van het pensioenvermogen

KERNPUNTEN

- De waardering van beleggingen
- De waardering van technische voorzieningen

GOEDKEUREND OORDEEL

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op EUR 9,5 miljoen (2016: EUR 9,5 miljoen). Voor de bepaling van de materialiteit wordt uitgegaan van het pensioenvermogen per 31 december 2017 (circa 0,7%). Wij beschouwen het pensioenvermogen als de meest geschikte benchmark, omdat het pensioenvermogen een bepalende factor is in de berekening van de beleidsdekkingsgraad die de financiële positie van de Stichting weergeeft. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij hebben met het Bestuur en de Raad van Toezicht afgesproken dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de EUR 475 duizend rapporteren aan het Bestuur en de Raad van Toezicht alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de controle

Uitbesteding van bedrijfsprocessen aan dienstverleners

De Stichting heeft het beheer van de beleggingen uitbesteed aan BMO Global Asset Management en Syntus Achmea Real Estate & Finance B.V. De pensioenadministratie is

KPMG Accountants N.V., ingeschreven bij het handelsregister in Nederland onder nummer 33263683, is lid van het KPMG-netwerk van zelfstandige ondernemingen die verbonden zijn aan KPMG International Cooperative ('KPMG International'), een Zwitserse entiteit.

uitbesteed aan Achmea Pensioenservices N.V. De jaarrekening wordt opgesteld op basis van informatie over de beleggingen en beleggingsopbrengsten die is verstrekt door BMO Global Asset Management en Syntrus Achmea Real Estate & Finance B.V. en informatie over de technische voorzieningen, premiebijdragen en pensioenuitkeringen en overige financiële posten die is verstrekt door Achmea Pensioenservices N.V.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor het verwerven van inzicht in de aard en de significantie van de door de dienstverleners verleende diensten en in het effect ervan op de voor de controle relevante interne beheersing van de Stichting. Op basis hiervan identificeren wij de risico's op een afwijking van materieel belang en zetten wij controlewerkzaamheden op en voeren wij deze uit om op deze risico's in te spelen.

Bij de uitvoering van onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden en bevindingen van andere onafhankelijke accountants inzake de voor de Stichting relevante interne beheersingsmaatregelen van BMO Global Asset Management en Syntrus Achmea Real Estate & Finance B.V. en Achmea Pensioenservices N.V., zoals weergegeven in de specifiek daarvoor opgestelde (ISAE 3402 type II-)rapportages.

Onze controlewerkzaamheden bestaan uit het bepalen van de minimaal verwachte interne beheersingsmaatregelen en het bespreken van de beheersomgeving bij de dienstverlener met vertegenwoordigers van de dienstverlener. Op basis daarvan evalueren wij, of evalueert een andere onafhankelijke accountant op basis van onze instructies, de in de ISAE 3402-rapportage beschreven interne beheersingsmaatregelen, de verrichte werkzaamheden ter toetsing van de effectieve werking gedurende 2017 en de uitkomsten daarvan. Ook beoordelen wij de evaluatie door het Bestuur van de kwaliteit van de uitbesteding aan BMO Global Asset Management, Syntrus Achmea Real Estate & Finance B.V. en Achmea Pensioenservices N.V.

De onafhankelijke accountants van BMO Global Asset Management en Syntrus Achmea Real Estate & Finance B.V. hebben de informatie inzake de beleggingen ten behoeve van de jaarrekening van de Stichting gecontroleerd. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel bij de jaarrekening zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de controlewerkzaamheden van deze accountants. In dit kader hebben wij de accountants schriftelijke instructies verzonden omtrent de aard en omvang van de uit te voeren werkzaamheden. De accountants hebben bijzondere aandacht besteed aan het hierna genoemde kernpunt van onze controle voor de waardering van beleggingen met schattingen. De accountants hebben hun bevindingen aan ons gerapporteerd. Wij hebben de rapportages geëvalueerd en aanvullende eigen controle werkzaamheden uitgevoerd waaronder aansluiting van de rapportages met de financiële administratie en de jaarrekening.

Wij hebben eigen gegevensgerichte analyses uitgevoerd waarbij wij de uitkomsten van premiebijdragen en uitkeringen hebben getoetst op basis van verwachtingen die wij zelf hiervoor hebben ontwikkeld. Wij hebben door middel van deelwaarnemingen beleggingen, beleggingsstromen, mutaties in de pensioenadministratie, premiebijdragen en uitkeringen aan de hand van brondocumentatie bij de dienstverlener onderzocht.

Door bovengenoemde werkzaamheden op de uitbestede bedrijfsprocessen en eigen werkzaamheden hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen, beleggingsstromen en -opbrengsten, (mutaties in) deelnemergegevens en aanspraken die resulteren in (wijzigingen in) de technische voorzieningen, premiebijdragen en uitkeringen verkregen.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het belangrijkste waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het Bestuur en de Raad van Toezicht gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

De waardering van beleggingen

Omschrijving

De beleggingen vormen een significante post op de balans van de Stichting. Alle beleggingen dienen conform de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. Uit noot 1 bij de toelichting op de jaarrekening blijkt dat voor EUR 4,2 miljoen (0,3%) van de beleggingen van de Stichting de waardering gebaseerd is op genoteerde marktprijzen en dat voor EUR 1.290,5 (99,7%) van de beleggingen van de Stichting de waardering gebaseerd is op onafhankelijke taxaties, nettocontantewaardeberekeningen en andere methoden. Het bepalen van de marktwaarde voor deze laatste beleggingscategorieën is complex(er) en bevat subjectieve schattingselementen. Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming van het Bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van modellen. Gezien de invloed hiervan op de waardering van de beleggingen, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de beleidsdekkingsgraad, vormde de waardering van deze beleggingscategorieën een kernpunt in onze controle.

In de toelichting op pagina 67 tot en met 68 geeft de Stichting de gehanteerde waarderingsgrondslagen weer. In noot 1 zijn de gehanteerde waarderingsmethoden en belangrijke veronderstellingen voor waardering van deze beleggingscategorieën uiteengezet.

Het evalueren van de waarderingsgrondslagen en het vaststellen van de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen vormden onderdeel van onze werkzaamheden.

Onze aanpak

De waardering van beleggingen gebaseerd op genoteerde marktprijzen nettocontantewaardeberekeningen en andere methoden, hebben wij getoetst aan de hand van de door andere onafhankelijke accountants gecontroleerde vermogensbeheerrapportages. Wij hebben deze rapportages geëvalueerd en, wanneer nodig geacht, een review op het controledossier van de accountants verricht. Wij hebben vastgesteld dat de gecontroleerde vermogensbeheerrapportages aansluiten met de financiële administratie en de jaarrekening.

Voor beleggingen waarvan de waardering is gebaseerd op onafhankelijke taxaties, nettocontantewaardeberekeningen en andere methoden hebben wij de waardering ook getoetst aan de hand van de door een onafhankelijke accountant gecontroleerde vermogensbeheerrapportages. Wij hebben de rapportages geëvalueerd en hebben vastgesteld dat de gecontroleerde vermogensbeheerrapportages aansluiten met de financiële administratie en de jaarrekening. Daarnaast hebben wij voor enkele belangen in vastgoedfondsen, de waardering getoetst aan de hand van gecontroleerde jaarrekeningen.

Onze observatie

Wij hebben geconstateerd dat de gehanteerde waarderingsgrondslagen en gehanteerde waarderingsmethodieken voor de beleggingen in overeenstemming zijn met de geldende verslaggevingsregels en geschikt zijn om te kunnen komen tot een marktwaarde van deze beleggingen. Wij hebben eveneens geconstateerd dat de toelichtingen op de beleggingen adequaat zijn. Wij vinden de waardering van de beleggingen evenwichtig bepaald.

De waardering van de technische voorzieningen

Omschrijving

De technische voorzieningen vormen een significante post op de balans van de Stichting en worden gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De waardering van de technische voorzieningen komt tot stand door middel van een berekening waarin aanspraakgegevens van deelnemers met behulp van belangrijke schattingen over levensverwachtingen, kostenniveaus en arbeidsongeschiktheid worden vertaald naar verwachte toekomstige kasstromen (uitkeringen). De kasstromen worden contant gemaakt tegen de marktrente (rentetermijnstructuur

zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank).

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming van het Bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van actuariële modellen en het Bestuur zich laat adviseren door actuariel deskundigen. Gezien de complexiteit en de invloed hiervan op de hoogte van de technische voorzieningen, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de beleidsdekkingsgraad, vormde de waardering van de technische voorzieningen een kernpunt in onze controle.

Het Bestuur heeft in de toelichting op pagina 69 tot en met 70 de waarderingsgrondslagen en veronderstellingen voor de technische voorzieningen opgenomen. In noot risicobeheer en derivaten is de gevoeligheid van de berekening van de technische voorzieningen voor schattingen uiteengezet.

Het evalueren van de waarderingsgrondslagen en het vaststellen van de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen vormden onderdeel van onze werkzaamheden.

Onze aanpak

Bij onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden van de certificerend actuaris die door de Stichting is aangesteld. Wij hebben bij aanvang van de controle en bij afronding ervan afstemming gehad met de certificerend actuaris over de te volgen aanpak, de attentiepunten en de uitkomsten.

Wij hebben de door het Bestuur gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen geëvalueerd. Hierbij hebben wij de consistentie, prudentie en actualiteit van de schattingsmethode en veronderstellingen betrokken. Wij hebben de onderbouwing van de veronderstellingen door het Bestuur geëvalueerd aan de hand van een toetsing van de historische betrouwbaarheid daarvan en algemeen geactualiseerde uitgangspunten zoals overlevingskansen. De gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen hebben wij besproken met de certificerend actuaris. Wij hebben de actuariële verklaring zoals opgenomen in de overige gegevens en de conclusies uit het rapport van de certificerend actuaris geëvalueerd.

Onze werkzaamheden omvatten verder het evalueren van de uitkomst van de actuariële analyse van het resultaat in relatie tot eerder gemaakte schattingen en kasstroomprojecties. Bij de uitvoering van deze werkzaamheden hebben wij gebruikgemaakt van een eigen actuaris.

Onze observatie

Wij vinden de waardering van de technische voorzieningen evenwichtig bepaald en de toelichting toereikend.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- Voorwoord;
- Karakteristieken van het fonds;
- Bestuursverslag;
- Verslag van de Raad van Toezicht;
- Verslag van het Verantwoordingsorgaan;
- Overige gegevens;
- Bijlagen;

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het Bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder de informatie zoals vereist door Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het Bestuur de Raad van Toezicht voor de jaarrekening

Het Bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het Bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het Bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het Bestuur afwegen of de Stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsels moet het Bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het Bestuur het voornemen heeft om de Stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het Bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houthandel.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-

informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;

- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het Bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het Bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een entiteit haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het Bestuur en de Raad van Toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het Bestuur en de Raad van Toezicht hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Utrecht, 15 juni 2018

KPMG Accountants N.V.

J.C. van Kleef RA

8. BIJLAGEN

8.1 Nevenfuncties bestuur ¹

W.B. Groen

- Voorzitter Koninklijke Vereniging van Nederlandse Houtondernemingen
- Lid sociale commissie Koninklijke Vereniging van Nederlandse Houtondernemingen
- Bestuurslid Stichting SIVAG
- Bestuurslid HOC
- Lid CAO-overleg Houthandel
- Bestuurslid Fonds OO&A Houthandel
- Directeur Wicherson-Groen Holding B.V.
- Lid Paritair Beraad Houthandel
- Voorzitter Raad van Toezicht Stichting Isala klinieken

L.P. Raadgever

- Bestuurder CNV Vakmensen
- Bestuurslid BPF PME
- Bestuurslid BpfMode-Interieur-Tapijt-en Textielindustrie (MITT)
- Vertrouwenspersoon in het kader van de klokkenluidersregeling PHJ
- Lid beleggingsadviescommissie Van Geelen Stichting, Stichting Het Oudwijckhofjeen de Rijndersstichting
- Lid Raad van Toezicht van het Hout-en Meubileringscollege (tot 1 november 2017)
- Lid van de werkgroep IMVO Risico's van het Convenant Bevorderen Duurzaam Bosbeheer.

F.A. de Boer

- Bestuurslid Fonds OO&A Houthandel
- Bestuurslid SIVAG
- Secretaris Sectie Technische Zaken van de Koninklijke Vereniging van Nederlandse Houtondernemingen
- Lid Commissie De Boer
- Lid sociale commissie Koninklijke Vereniging van Nederlandse Houtondernemingen
- Secretaris Paritair Beraad Houthandel
- Lid CAO-overleg Houthandel
- Lid Geschillencommissie CAO voor de houthandel
- Lid Adviescommissie voor dispensatieaangelegenheden in de houthandel
- Eigenaar Administratiekantoor F.A. de Boer
- Lid marktsegment Meubel en Hout van de Sectorkamer Gebouwde omgeving
- Bestuurslid Hout Opleidingscentrum

L.C.M. Leisink

- Niet-uitvoerend bestuurslid Bpf Meubelindustrie en Meubileringsbedrijven
- Bestuurslid Bpf Schilders-, afwerkings-en glaszetbedrijf
- Pensioenbestuurder FNV

H.J. van Meerten

- Lid sociale commissie Koninklijke Vereniging van Nederlandse Houtondernemingen
- Lid Paritair Beraad Houthandel
- Lid CAO-overleg Houthandel
- Eigenaar Van Meerten Advies vanaf 30-06-2015
- Directeur Henmee Beleggingen B.V.
- Bestuurslid Stichting Beheer Toeslagdepot N.V. Deli Maatschappij

¹ Voor zover betrekking hebbend op (een deel van) het verslagjaar 2017 plus nevenfuncties welke na afloop van het verslag jaar zijn aangegaan, voor zover bekend op het moment van vaststelling van het jaarverslag.

M.T.E. Zonnenberg

- Directeur Zonnenberg Consultancy B.V.
- Eigenaar Beyond Cars

Mevrouw I. van Gerwen-Gooskens

- Lid sociale commissie Koninklijke Vereniging van Nederlandse Houtondernemingen
- Penningmeester Kredietbewaking Bouw, Baarn
- Penningmeester St. Peuterspeelzalen gemeente Bladel (tot februari 2017)
- Financieel directeur bij Gooskens Hout Groep

O. van Biezen

- Algemeen directeur Koninklijke Dekker
- Lid sociale commissie Koninklijke Vereniging van Nederlandse Houtondernemingen
- Lid CAO-overleg Houthandel

8.2 Nevenfuncties leden Raad van Toezicht

G.W. van der Peijl

- Voorzitter Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Betonproductenindustrie
- Stafmedewerker bij De Hoop Terneuzen BV

D.P. Slob

- Bestuurslid Stichting bedrijfstakpensioenfonds voor de Betonproductie
- Lid Zakenvrienden van Gemiva
- Voorzitter Raad van Toezicht thuiszorgorganisatie (tot 2-1-2017)
- Bestuurslid Stichting Betonindustrie
- Bestuurslid Stichting Parents 2 Parents
- Lid Klantenraad Syntrus Achmea (tot 31-12-2017)

Mevrouw E.J.P.M. van Loon

- Directeur Actor
- Bestuurslid BPF voor het Schilders-, Afwerkings- en Glaszetbedrijf
- lid van de Uitvoeringsraad van de Pensioenfederatie

8.3 Verklarende woordenlijst

ABTN

Actuariële en bedrijfstechnische nota

Pensioenfondsen dienen te werken volgens een ABTN. Hierin zijn de financiële opzet van een pensioenfonds en de grondslagen waarop deze berust, gemotiveerd omschreven.

AIBOR

Amsterdam Interbank Offered Rate, basistarief voor depositotarieven van banken in Nederland.

ALM

Asset Liability Management

Een methode om modelmatig de samenstelling van de strategische beleggingsportefeuille te bepalen, rekening houdend met de pensioenverplichtingen.

Basispunt

1 basispunt is 1/100 procentpunt

Beleidsdekkingsgraad

De twaalfmaandsgemiddelde dekkingsgraad.

Benchmark

Vergelijkingsmaatstaf

Representatieve herbeleggingsindex waartegen de prestaties van een beleggingsportefeuille worden afgezet.

Contante waarde aanspraken

Bedrag dat op een bepaald moment nodig is om in de toekomst de betalingen van de toegezegde uitkering te kunnen doen. Hierbij is rekening gehouden met rente en actuariële grondslagen.

Corporate Governance

Goed ondernemerschap; o.a. integer en transparant handelen door het bestuur, alsmede goed toezicht hierop. Ook het afleggen van verantwoording over het uitgevoerde beleid en het toezicht hierop valt eronder.

Dekkingsgraad

Procentuele verhouding tussen het aanwezige pensioenvermogen en de contante waarde van alle opgebouwde aanspraken.

Deposito

Tegood bij een bankinstelling, waarover eerst na verloop van een overeengekomen tijdsduur (maximaal 2 jaar) kan worden beschikt.

Derivaat

Financieel contract waarvan de waarde is afgeleid van een andere (onderliggende) waarde, zoals een aandeel, obligatie of grondstof. Voorbeelden: futures, swaps.

Dispensatie

Vrijstelling van de verplichte deelneming aan de pensioenregeling van het bedrijfstakpensioenfonds.

Duration

Gewogen gemiddelde looptijd van een lening; maatstaf om de prijsgevoeligheid van de lening te bepalen voor renteveranderingen.

Exposure

Mate waarin wordt deelgenomen in het markttrendement en risico. Een exposure van 100% wil zeggen dat de koersontwikkeling van de onderliggende waarde voor 100% zal worden doorgegeven in de portefeuille.

Franchise

Vrijgesteld bedrag. Over dit deel van het pensioengevend salaris worden geen aanspraken opgebouwd.

FTK

Financieel Toetsingskader. Stelsel van door de DNB voor in de toekomst te hanteren waarderingsmethoden.

Hedgefonds

Fondsen waarbij gebruik gemaakt wordt van een breed scala aan beleggingsstrategieën en –instrumenten om onder alle marktomstandigheden een absoluut (positief) rendement te halen.

High Yield (obligaties)

Hoogrenderende obligaties, uitgegeven door ondernemingen met een lage kredietwaardigheid.

IASB

International Accounting Standards Board

Onafhankelijk orgaan dat de standaard voor financiële verslaglegging vaststelt, die wereldwijd (kunnen) worden toegepast.

IFRS

International Financial Reporting Standards

Internationale standaard inzake financiële verslaglegging.

LDI pools

Binnen de Matchportefeuille wordt gebruik gemaakt van een aantal LDI pools met verschillende looptijden. De LDI Pools beleggen in renteswaps voor het afdekken van het renterisico van verplichtingen. Daarnaast is er een apart fonds voor het benodigde onderpand. Dit onderpand heeft als doel het tegenpartijrisico te minimaliseren. Er zijn 10 LDI Pools voor verschillende looptijdsegmenten (buckets). Er wordt een zogenaamde 'bucket' benadering gehanteerd waarbij de afdekking van de verplichtingen plaatsvindt per mandje van looptijden van 5 of 10 jaar teneinde het risico van veranderingen in de renteteminstructuur zoveel mogelijk te elimineren. Met een belegging in deze LDI Pools kan een groter deel van de verplichtingen worden afgedekt dan de marktwaarde van de LDI Pools: dit is de zogenaamde leverage

Leverage

Leverage is het gebruik van geleend geld (vreemd vermogen) om het verwachte rendement van het eigen vermogen te verhogen (in het Nederlands ook wel 'hefboomeffect' genoemd).

Matchportefeuille Het primaire doel van de matchportefeuille is het betalen van een deel van de verplichtingen en daarnaast het verminderen van risico versus de nominale verplichtingen.

nFTK

Het nieuwe Financiële toetsingskader zoals van kracht per 1 januari 2015. Financieel Toetsingskader; Stelsel van door de DNB voor in de toekomst te hanteren waarderingsmethoden

Outperformance

Er wordt een beter resultaat behaald dan de benchmark.

Overrente

Het rendement boven de rekenrente.

Pensioengrondslag

Het deel van het pensioengevend loon boven de franchise. Over de pensioengrondslag worden aanspraken opgebouwd.

Performance

Direct resultaat in de vorm van rente en dividendopbrengsten; indirect resultaat door waardeverandering van de portefeuille.

PVD

Premievrije deelneming wegens arbeidsongeschiktheid

Rekenrente

Fictief rendementspercentage dat het belegde vermogen in de toekomst wordt geacht op te brengen.

Rentedekking

Financieringsvorm waarin de betaalde premies gelijk zijn aan de contante waarde van de aanspraak die in dat jaar begint.

Returnportefeuille

Het doel van de returnportefeuille is het betalen van een deel van de verplichtingen, en daarnaast het genereren van extra rendement ten behoeve van herstel van de portefeuille, het creëren van goede toeslag kansen en het betaalbaar houden van de regeling, door te beleggen in aandelen, onroerend goed en grondstoffen.

ROZ-IPD

Rendement van de gangbare institutionele vastgoedindex.

Securities lending

Het voor een bepaalde tijd uitlenen van effecten, waarbij een leenvergoeding wordt ontvangen. De uitlener blijft eigenaar en loopt dus het risico dat aan effecten verbonden is.

Solvabiliteit

Het vermogen dat op langere termijn aanwezig moet zijn om de verplichtingen te kunnen nakomen.

STAR

Stichting van de Arbeid

Een landelijk overlegorgaan van de centrale organisaties van zowel werkgevers als werknemers in Nederland.

Sterftegrondslagen

Berekeningsmethode gebaseerd op een statistisch overzicht van de sterftekans per leeftijd van een bepaalde groep personen.

Swap

Ruil van het rendement op een vastgestelde referentiewaarde tegen een variabele rente gedurende een vastgestelde looptijd.

Toegezegde bijdrageregeling

Pensioenregeling die geen andere verplichting kent dan het storten van een vooraf overeengekomen premie.

Toegezegd pensioenregeling

Pensioenregeling waarbij de hoogte van het te bereiken pensioen van tevoren wordt gegarandeerd.

Toereikendheidstoets

Actuariële toets in hoeverre het pensioenvermogen voldoende is om de verplichtingen na te komen.

Tracking error

Risicomaatstaf die aangeeft in welke mate het rendement in percentages kan afwijken van het benchmark-rendement gegeven een betrouwbaarheidsinterval.

Underperformance

Er wordt een slechter resultaat behaald dan de benchmark.

Vastrentende waarden

Beleggingssoort waarvoor in beginsel een vaste rentevergoeding en een vaste looptijd geldt, zoals obligaties, onderhandse leningen en hypotheekleningen.

Vereiste dekkingsgraad

Een zodanige dekkingsgraad waarbij niet langer sprake is van een tekortsituatie.

Voorbeleggen

Vastleggen van huidige rente- of aandelenmarktniveaus voor toekomstige cash flows.

VPV

Voorziening Pensioenverplichtingen

De passiva van het pensioenfonds, gelijk aan de waarde van de pensioenverplichtingen.

Waardeoverdracht

Het naar een andere pensioenregeling overdragen van de waarde van een tot zeker moment opgebouwde pensioenaanspraak, in het geval de deelnemer verandert van werkgever of verzekeraar.

Yieldcurve

Lijn die het verband tussen rente en gemiddelde looptijd van een lening aangeeft.

Z-score

Mate waarin het werkelijke rendement van een pensioenfonds afwijkt van het rendement van de door het bestuur vastgestelde normportefeuille.